

IX

К
Н
С

ДРАМСКА БАШТИНА

Брана Цветковић
ГРОМ У КОПРИВЕ

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

Коло 9, књига 5

ISBN 86-80629-10-3

Издавач

Музеј позоришне уметности Србије
11000 Београд, Господар Јевремова 19

Главни и одговорни уредник
Ксенија Радуловић, директор

Уредник едиције и приређивач
Олга Марковић

Сарадник

Миланка Андријашевић

Коректор

Олга Марковић

Ликовно решење

Ново Чогурић

Припрема за штампу

Светозар Станкић

Штампа

Србоштампа

Београд, Добрачина 6-8.

Тираж: 300 примерака

Штампање завршено: новембра 2002.

БРАНА ЦВЕТКОВИЋ

ГРОМ У
КОПРИВЕ

КАД НАС ПРОШЛОСТ ИЗНЕНАДИ

Три чина

Београд 2002.

Брана Цветковић
ГРОМ У КОПРИВЕ
(КАД НАС ПРОШЛОСТ ИЗНЕНАДИ)
Три чина

ЛИЦА:

МИЈАЛКО ТУТУЛИЋ, народни посланик

СИМКА, његова жена

НАТА, њихова кћи

ТОДОР, Симкин отац

ВУЧКО САВЧИЋ, директор
и главни уредник "Истине"

АКСЕНТИЈЕ ЧВОРИЋ, власник
и администратор "Истине"

КОСТА ТАСИЋ, сарадник "Истине"

ЈЕВТА ИЛИЋ, сарадник "Истине"

АГНИЦА, проводачица

ГОСПОЋИЦА ЗОРКА

ГОСПОЋИЦА СЛАВКА

} редуцирани
чиновници

} чланице добротворног
друштва

ВУКАЈЛО ПЉАКИЋ, редуцирани чиновник

ПЕРСА, куварица код Тутулића

ОБРАД, Тутулићев слуга

МИЛАДИН, служитељ у Народној Скупштини

СЕЈМОН ПЕРШЕНЕВИЧ ТАРТАКОВ, Рус, избеглица.

Догађа се у Београду, на неколико година после
великога рата.

Први чин у редакцији "Истине";
други после месец дана,
трећи после другог на недељу дана, оба у
Тутулићевој кући.

БРАНА

Брана Цветковић

I ЧИН

Редакција "Истине". Сцена по горњем плану. У дну велики излог, при дну застрт зеленим кратким завесама. На стаклету излога исписана фирма – наравно наопако: РЕДАКЦИЈА "ИСТИНЕ". На поду излога набацани многи свежњи новина. До излога су спољња, стаклена врата такође са кратким зеленим завесама. Кроз излог и врата види се улица и куће оне друге стране улице. Свет пролази и једним и другим тротоаром у оба правца, по некад и аутомобил. То траје за све време чина али без икаквог истицања, да не ремети сцену. – Десно и лево писаћи сто, са писаћим прибором, новинарским "шлајфнама", новинама, књигама. На десном столу је телефон. Лево напред врата за леву собу. Десно напред кожно канабе, пред њим један сточић, на коме су разне новине. Десно, натраг, уз зид а иза писаћег стола, полица са књигама, на њој бисте Вука Карашића, Бранка Радичевића или тако неке бисте наших знаменитих људи. Између излога и спољних врата чивилук ("клајдершток") са шеширима Косте и Јевте. На оба писаћа стола електричне лампе са зеленим штитовима. Код десног стола две, код левог једна "клуб фотеља". На десном зиду, више канабета мапа Европе; до ње – између полице и канабета – "ред вожње" и "ред пловидбе". На зиду више левог стола окачене о ексере разне плакате спортских утакмица – (фут-бала, трка, соколске – и.т.д.) Општи утисак је скорашње, нове редакције, те је и сав намештај нов. –

"Лево" и "десно", рачуна се од глумца, а не од суфлера
Дубоко по подне. При крају чина сумрак.

I ПОЈАВА

Коста Јевта.

КОСТА

(За десним столом, затурио се, гледа у плафон, пушка димове цигарете, мисли се, па на једном почне да пише чланак)
... "Светски рат је уништио титуле Цара, Кајзера и Султана...

ЈЕВТА

(Пише за левим столом, подигао главу и слушао га)
Ти уништаваш озго?

КОСТА

Јер ми оздо већ смо уништени.

ЈЕВТА

И тако је све уништено и Богу се даје прилика да обнови стари посао – стварање света!

КОСТА

Тај је Бог: култура, а нови свет: слобода!

ЈЕВТА

То јест: слобода културе! А то је баш пропаст света. Ту културу, то лукавство измислио је Запад, да би подчинио слободу Истока, Југа и Севера! Прво пусти у извидницу тако зване "мисионаре", па чим они нагазе на богате крајеве, Запад се сручи свом силом да "култивише" то богато али "дивљачко племе"! А то дивље племе дотле је живело питома и задовољно...

КОСТА

И "нишче духом"!

ЈЕВТА

Али "блажено"! – Јер по чему ће бити више духом, кад му Запад за културу, која се састоји из сто молитвеника и три буквара, покупи све плодове, метале и сировину?

КОСТА

Зато им уноси у земљу машинерије и обрађује им огромне просторе необрађене земље.

ЈЕВТА

Обрађује их кулуком урођеника, који су дотле обрађивали онолико земље, колико је било довољно да подмире своје потребе.

КОСТА

Ал' Запад хоће да се боље храни.

ЈЕВТА

На туђ рачун!

КОСТА

Пусти ме да створим чланак!
(Пише)

ЈЕВТА

И ја морам да створим извештај са лоптачке утакмице.

II ПОЈАВА

Исти. Мијалко.

МИЈАЛКО

(Уђе са улице. Иако је примио манире великоварошанина, ипак није прикрио све одлике паланчанина. Прилично је узбуђен.)

КОСТА

(Понавља своју уводну реченицу)
Светски рат је уништио титуле, Цара, Кајзера и Султана...

ЈЕВТА

(Пишући спортски извештај)
 ... Нису били довољно у тренингу...
(Пише даље)

МИЈАЛКО

(Посматра их како они не обраћају пажњу на њега, викне прилично јако)
 Добар дан!

КОСТА и ЈЕВТА

(Подигну главе и погледају га)

МИЈАЛКО

(Кости, мало дршћућим гласом)
 Јесте ли ви уредник?

КОСТА

(У пола се подигне)
 Нисам. Ја сам сарадник, Коста Тасић.

МИЈАЛКО

(Представља се)
 Мијалко Тутулић, народни посланик.

КОСТА

Мило ми је...

МИЈАЛКО

(Погледа на Јевту, па Кости)
 А да није господи...?

КОСТА

Није. – А шта сте хтели

МИЈАЛКО

(Из унутрашњег цепа свога иберцигера извади један исписан табак)

Хтео сам, да, на основу члана двадесет шестог Закона о штампи одштампате ову исправку.

КОСТА

(Узме рукопис)

Да видим? –

(Чита у себи)

ЈЕВТА

(Прегледајући свој напис о фудбалској утакмици, ставља где – где интерпункцију и по неку реченицу гласно изговори)

... Халфови просечно добри...

(Даље мрмља, па опет гласно)

Гол из офсајта...

(Опет мрмља, па гласно)

Одличан дриблер и голгетер...

(Опет као раније)

Бекови су агилни...

МИЈАЛКО

(Једно време посматрао је Косту врло озбиљно, па му ови спортски израрзи скрену пажњу, те зачуђено гледа у Јевту и упита га)

То је некакав стран телеграм?

ЈЕВТА

(Погледа га чудно, па одговори)

Није. –

(Прегледа даље и гласно прочита)

Једино Мија слаб у бековима...

(Мрмља даље)

МИЈАЛКО

Молим?

ЈЕВТА

Како?

МИЈАЛКО

Рекосте Мија? То сам ја. Каква је то моје слабост? И ви опет помињете некакву моју слабост? Шта сад ударате на моје бовове!...

ЈЕВТА

(Смешећи се)

Бекови... Није о Вама реч... Ово су ногометници.

(Пише)

Талентован голман. – Матадор за спасавање у гужвама.

МИЈАЛКО

Ко?

КОСТА

(Прегледао је Мијалков рукопис, савије га и пружи му)
Извол'те. Не може се штампати.

МИЈАЛКО

Зашто?

КОСТА

(Телефон зврчи)

Зато што је

(Одговара кроз телефон)

три према један за Олимпију.

МИЈАЛКО

Коју Олимпију?

ЈЕВТА

(Као раније)

... У форварду нема довољно везе...

(Мрмља даље)

МИЈАЛКО

(Погледа у Јевту)

Где нема везе?!

КОСТА

(Уздржавајући се од смеја)

Није написана уљудним тоном...

МИЈАЛКО

Према свецу и тропар.

ЈЕВТА

(Као раније)

... Шут... Шут не може...

МИЈАЛКО

(Упада)

Видећемо ко је шут ко рогат!

КОСТА

Дабоме. Видитеи ви то и преправите са директором листа.

МИЈАЛКО

Са њим, са њим! То и хоћу! Кад ме назива "Мијалко златоуста", бар ће чути како звечи злато из мојих уста.

КОСТА

(Поново пружа исправку)

Наравно. Дођите доцније, па му лично предајте и ову исправку.

МИЈАЛКО

Предајте му Ви, а ја ћу му лично већ предати нешто сасвим друго!...

ЈЕВТА

(Као раније)
... Опасна игра главом...
(Мрмља даље)

МИЈАЛКО

Само не знам чија глава игра! Предајте му то! Доћи ћу за по сата!...
(Оде журно на улицу).

III ПОЈАВА

Коста Јевта

ЈЕВТА

(Подигне главу)
Оде ли? – Чудан човек!...

КОСТА

То је тај посланик, кога наш Директор напада у сваком броју!

ЈЕВТА

Баш не би требало да је толико осетљив као посланик, у скупштини је неосетљив према већим увредама. Не вређа га што га наш уредник ружно погледа, већ што уредника пријатно погледа посланик неки.

КОСТА

Наравно. Јер и кад се једи на лицу му се огледају све дневнице и све повластице... Лако је њему. Нема да се мучи, као ја са овим чланком...

ЈЕВТА

Мој је "спорт" већ готов.
(Сређује рукопис)

КОСТА

Није ни чудо. Са неколико фраза непрестано жонглираш и – готово. Али за чланак има да се мисли.

ЈЕВТА

Новинар има да пише, а не да мисли. Њему случај диктира чланке. Он се мора интересовати за све, а стварно ни за шта. Зато о свему и пише према недовољним информацијама и изражава се неодређено и двосмислено. У послу за насушни хлеб, урива се у најтеже проблеме, као црв у сир, да себе нарани а сир – загади!

(У том је устао и пришао Костином столу)
Дај ми једну цигарету.

КОСТА

(Пружајући му цигарету)
Бар њом запуши уста и ућути, да напишем чланак.

ЈЕВТА

(Узимајући цигарету)
Ама, промешај случајно запамћене изреке и рђаво схваћене узроке са летимично прочитаним извештајима, па све то развуци у два ступца и ето ти уводни чланак!

КОСТА

Требало би да пушиш на чибук, мижда би ти он запушио уста.

ЈЕВТА

А што да се лажемо, кад и сам знаш да новине немају никакве везе са мудрошћу и истином. Ето, ономад сам прелиставао преклањску годину једних новина. И знаш ли шта све то значи данас? – Педесет од сто погрешне наде; четрдесет и седам од сто погрешна пророчанства и само три од сто стварни догађаји.

КОСТА

Па наравно. Увек мишљење садашњице претрпи строгу коректуру будућности. То је стара ствар. Мани ме! – Седи да напишемо фељтон...

ЈЕВТА

Дао сам већ. То код мене иде брзо – фељтонски. А фељтонисте су фризери догађаја. Лепо сам нафризирао једно предавање о постанку човека. Јер ја не верујем да је човек постао од мајмуна. Бар мајмун не изгледа толико глуп да би се тако ниско срзао да буде човек!

КОСТА

Да. Али свако доба рађа прелазе између мајмуна и човека. Изгледа да си ти такав један прелаз.

ЈЕВТА

Не, ја се не бавим философијом као ти. А философи се труде да нас помајмуне...

КОСТА

Философи?

ЈЕВТА

Па наравно философи. Такве су им титуле.

КОСТА

О, ни половина од њих није то што им титула казује.

ЈЕВТА

Наравно. Ни ми нисмо оно што смо. Редуцирали нас. Излишни смо своје позиву. Сад смо само олакшавна околност буџета. А ко зна да нисмо на терету јавноме мњењу од када смо упали у новинаре!

КОСТА

Нешто се мора радити. Овако бар дајемо одушке своје незадовољству.

ЈЕВТА

И општем незадовољству. Свет је незадовољан. Одојчад критикују мајчино млеко!

КОСТА

Да, да. Незадовољство... Беда... Како да будем задовољан кад немам ничега...

ЈЕВТА

Ни ја. – Свега собица, кревет и голи зидови. – Толико голи да се чисто застидим кад их погледам.

КОСТА

А што се не ожениш?

ЈЕВТА

И ја сам го као и зидови моје собице. Која ће поћи за гољу? – А после у браку ти је као у картању: ја мешам, ти сечеш а први је онај – трећи! Е, због, тог трећег не мислим на брак!

КОСТА

Па онда, буди ти тај трећи.

ЈЕВТА

То је неугодно са погледом на краткоћу времена. Јер и ако пољубац удате жене није за подцењивање, ипак очи морају бити непрестано упрте у врата а уши напрегнуте на сваки шум. То је непријатно уживање.

КОСТА

Наравно. Много је пријатнији брак. Жена, деца.. Ето, мој колега Пера. Има ону дивну дечицу, са кудравом косицом... на њега.

ЈЕВТА

Да она старија. Јер тад је он још имао кудраву косу. Ал' за косу оних млађих, морала се постарати његова жена, јер тада је он већ био – бос по глави!...

Телефон зазвони.

КОСТА

(Узме слушалицу)

Да. – Како? – Извршио самубиство, што је редуциран? – Како се зове? – Станко Симић.

(Запише)

Добро, добро.

(Прекине везу. Јевти)

Дед напиши, да је бивши чиновник

(Погледа у записку)

Станко Симић извршио самоубиство.

ЈЕВТА

Мислиш да самоубиство спада у спорт?

(Седа и пише)

КОСТА

Да у спорт неодговорних убица. Самоубица је последњи и племенит саучесник у убиству те душе, коју су хладнокрвно измрцварили надлежни. Племенит саучесник јер из милосрђа за даје последњи удар несрећној жртви. Као што стрељаноме последњим метком у срце, прекрате самртне муке. –

ЈЕВТА

Само ја бих радије све кржаве мисли изговорио и сручио трулом друштву у лице, а не би их једним метком источио на десну слепоочницу...

(Пише даље)

КОСТА

Можда. –

(Прегледа почетак свога чланка и гласно чита)

Светски рат је уништио титуле Цара, Кајзера и Султана...

(Пише даље)

Управо редуцирао их...

IV ПОЈАВА

Исти. Перса

ПЕРСА

(Држећа женска, кочоперна у чистој цицаној сукњи и рекли, са чистом белом кецељом са перлама Лагано уђе на спољна врата)
Добар дан... Господин Вучко...?

КОСТА

(Већ прилично нервозан)
Није ту!

ПЕРСА

Видим. А имала сам важан разговор са њим.

КОСТА

(Покаже канабе)
Седите тамо, па га причекајте.

ПЕРСА

Па, да причекам...
(Седне на канабе десно, напред. Ћути и посматра час једног, час другог како пишу)

Пауза

КОСТА и ЈЕВТА

(Пишу)

ПЕРСА

(Посматра их, па после паузе Кости)
А ви пишете? Пишете –

КОСТА

(Нервозно)
Како?

ПЕРСА

Кажем – пишете?

КОСТА

Пишем.

ПЕРСА

Шта ћете, сваки на свој начин зарађује хлеб.
(Гледа Јевту, па после паузе) А и ви пишете?

ЈЕВТА

Пишем.

ПЕРСА

Боже мој, како брзо пишете! Па, дабоме, исписана рука! А ја, црница, једва се потпишем...

ЈЕВТА

(Летимично погледа некролог који је написао и промрмља реченицу)

... Смрт је већ толико у употреби, да је већ постала сасвим досадна...

(Даље чита у себи)

ПЕРСА

Досадна, дабоме. Ал' опет се умире. Досади и оном ко умире и онима из његове фамилије...

ЈЕВТА

(Прочитао некролог и викне гласно)

Вечнаја памјат!

ПЕРСА

Коме?

ЈЕВТА

Једном што се – Што је напрасно умро.

ПЕРСА

Напрасно? Па, да видите, то је боље.

ЈЕВТА

(Купећи рукопис)

Е, код овога је све ишло напрасно. Напрасно је редуциран из службе, па се напрасно редуцирао и из живота. – И ја бих то учинио само да сам напрасит...

КОСТА

(Нервозно)

Доста молим те!

ЈЕВТА

Готов сам. Брз као сваки фељтониста. А фељтонисте су фризери догађаја...

КОСТА

Само не причај фризерски!

ЈЕВТА

Ево идем, да ти не сметам.

(Скупио рукописе)

Носим рукопис у штампарију...

КОСТА

Нек пошаљу за чланак, дотле ћу бити готов...

ЈЕВТА

(Скидајући свој шешир са чивилука)

Добро! –

(Оде на улицу)

КОСТА

(Запали цигарету, затури главу, гледа замишљен у таваницу пућкајући димове)

ПЕРСА

(Посматра Косту неко време како пуши, па онда)

А ви то хоћете да направите оне колутове од дима? Па не можете! А мој покојни, некако иапрћи усне и подврне језик па избаци по пет, шест колута...

Телефон звони

КОСТА

(Нервозно зграби слушалицу – одговори три према један за Олимпију, покупи нервозно хартију и перо, устане, за се)

Овде је немогуће писати!

(Оде у леву собу)

ПЕРСА

(Сама Гледа за Костом)

И овај оде! – Растерујем новинаре као полиција! –

IV ПОЈАВА

Перса Вукајло.

ВУКАЈЛО

(Тип тих, снисходљив повучен; готово чини утисак сметењака Сувоњав; ретки, танки брчићи и кесераста брадица. Одело половно али чисто. Бојажљиво уђе и махинално каже)

Добар дан.

ПЕРСА

И Вама, да Бог да.

ВУКАЈЛО

(Сад смотри Персу. Зачуђено је погледа, збуни се)

Пардон!... Није ту...?

ПЕРСА

Како?

ВУКАЈЛО

Ништа.

*(Обазире се тражећи директора листа, кад се увери да га нема, промрмља као да се извињава) Доћи ћу доцније.**(Пође излазу)*

ПЕРСА

Ваша ствар.

ВУКАЈЛО

(Окрене се)

Молим?

ПЕРСА

Кажем – ваша ствар.

ВУКАЈЛО

И то врло тугаљива ствар.

(Изиђе)

ПЕРСА

(Гледајући за њим)

Чудан човек!

V ПОЈАВА

Перса, па Коста

ПЕРСА

(Никако се не диже са канабета, мала пауза, па телефон јако звони – без прекида. Она се тргне. Устане. Пође збуњено телефону)

Шта ћу сад? Да је зидни телефон још бих умела, али овај...?
(Дође до стола, пружи руку слушалици, али у том тренутку телефон јаче зазвони и она тргне руку као да се опекла. Затим, као да се присети, отрчи левим вратима, одшкрине их и зове)
 Господине! Зову вас!

КОСТА

(Нервозно провири кроз лева врата)
 Ко ме зове?

ПЕРСА

Телефон.

КОСТА

Кажите три према један за Олимпију...

ПЕРСА

Благо њој – ал ја – не умем то...

КОСТА

(Нервозно оде до телефона и зграби слушалицу)
 Хало! – Три према... Шта? – Чланак! – Добро! – Сад ће доћи господин Јевта са рукописом... Да, да... и чланак ће сад бити...
(Спусти слушалицу, пише за се)
 Биће, ако ме тако непрестано прекидате! –
(Пође лево)

ПЕРСА

Долазио је неки господин.

КОСТА

(У пролазу поред ње)
 Који господин?

ПЕРСА

Тугаљиви, – због тугаљиве ствари.

КОСТА

Ако. –

(Више за се)

Опет онај "Златоусти", због исправке.

(Већ је на левим вратима)

ПЕРСА

(Идући за њим)

А хоће ли скоро господин Вучко?

КОСТА

Сад ће. Причекајте! –

(Оде у леву собу)

VI ПОЈАВА

Перса, па Вучко.

ПЕРСА

(За њим)

Чекаћу. Само отегло се чекање као да чекам инвалиду.

(Опет на канабе)

Да причекам још мало.

ВУЧКО

(Улази средином. Леп, млад човек, окретан, способан да се снађе у свакој ситуацији. Уђе са улице. Скида иберцигер и шешир и окачи их о "клајдершток". – Одело му је уопште ново)

ПЕРСА

(Кад смотри Вучка, устане и унеколико приђе к њему)

Дођосте ли?

ВУЧКО

(Код чивилука. Окрене се и сад је види)

А, ти си! Шта је? –

(Приђе јој)

ПЕРСА

Вести.

ВУЧКО

(Смешећи се)

За лист или за мене лично?

ПЕРСА

За Вас. Поздравила Вас госпођица Ната. Молила је, да јој донесете други роман; онај је већ прочитала. Јадница, по ваздан чита, да се завара. Јер још не сме ни она ни госпођа да помену господину о Вама. Од како га нападате у Вашим новинама, све више мрзи новинаре, чак је забранио да се купују новине. А ваш лист ни да види!

ВУЧКО

Толико ме мрзи?

ПЕРСА

Ал' зато вас госпођица воли. Она се чак нада, да ћете се баш због те грдње преко новина упознати и спријатељити са њеним татом. И ја тако рачунам – бунар се копа док се вода не појави.

ВУЧКО

Ал' овде ће морати дуго да се копа.

ПЕРСА

Неће. Јер копамо сви сложено и ви и госпођица и госпођа и ја.

ВУЧКО

Ајд, ајд, док те не однесе ђаво!

ПЕРСА

Ту ће ђаво отићи празних шака. Не бојим се ја. Али ми је жао госпођице. Јединица, а живи као да је десета кћи свога оца. Не да јој да се слободно креће; не пушта је у модеран живот. Ако што хоће, мора све кришом. Још да јој госпа Симка не чини све по вољи, пропала би од чамотиње. Сва је срећна што се по који пут види са вама. Поручила вам да и вечерас прођете поред куће. Лакше јој је кад вас види.

ВУЧКО

И мени. Ал' шта ћемо кад се старцу не сме споменути ни моје име а камо ли шта више.

ПЕРСА

Госпођа се решила да му спомене. Баш данас каже "ако замера што нисте у служби, није то ништа. Као што су вас реквирирали тако ће вас опет и реновирати"...

ВУЧКО

(Смеши се)

Хе, хе, хе!

ПЕРСА

И ја сам синоћ хтела да му поменем, онако издалека. Донела сам му кафу, па кажем: "Газда Мијалко, имала бих један предлог"... Ал' он дрекну на мене: "То упуту законодавном одбору!..."

ВУЧКО

(Смешећи се)

Држи се строго пословника!

ПЕРСА

Ал' и ви сте криви...

ВУЧКО

Што га нападам?

ПЕРСА

Не. Него што не водите рачуна о себи.

ВУЧКО

Мој се сав рачун своди на одузимање!

ПЕРСА

Не знам то, него како сте могли јутрос ићи на погреб оне извикане женске? Видели смо вас са прозора...

ВУЧКО

Е, па то је дужност. Сви гости иду на погреб свога угоститеља.

ПЕРСА

Срећа је што вас газда Мијалко лично не познаје јер како је и он гледао пратњу запазио би вас и – свршено! – Не би вас никад смели споменути. Оно и госпођица Ната згранула се кад вас је видела, али госпођа Симка објаснила јој да као новинар морате свуда бити...

ВУЧКО

Паметна жена. Зна она да прва сукња, за којом човек потрчи није од чисте свиле!

ПЕРСА

Е сад имате прилику са чистом свилом, па не пропуштајте. Ни ја за мог покојника не бих се удала да је он доносио романе, него човек прешао на стварност...

ВУЧКО

Дакле ти би тако?...

ПЕРСА

Тако, дабоме. Слађа смоква преко плота. Што пре то боље. Јер и тако ће се сазнати. Знате како се каже: "Кашаљ, шуга и ашиковање не може се сакрити"...

ВУЧКО

Добро, добро. Иди сад – поздрављи госпођицу. Проћи ћу вечерас...

ПЕРСА

И треба... Збогом.
(Оде на улицу)

VII ПОЈАВА

Вучко. Коста

ВУЧКО

(Седа за десни сто; спрема се да пише)

КОСТА

(Изиђе из леве собе, са рукописом. Види Вучка)
А, дошли сте!

ВУЧКО

Дошао сам. А зашто?

КОСТА

Непрестано вас траже.

ВУЧКО

Ал' ни један од оних које ја тражим.

КОСТА

Ако се не варам, био је један од тих.

ВУЧКО

Који?

КОСТА

(Покаже на столу Мијалкову исправку)
Ето, ту је "са мислима", а "са персоном" појавиће се доцније.

ВУЧКО

(Узме исправку, па одмах гледа у потпис)

"Мијалко Тутулић, народни посланик". Он?! Бога ми, појављује се вода у мом бунару!

КОСТА

Како?

ВУЧКО

Ништа. Чим није послао исправку преко суда, значи да не жели јавне претресе. То је већ добар знак.

(Чита)

"Директору листа "Истине". – Ваша "Истина" нема никакве везе са правом истином. То ћете се уверити, јер ће моја поштена дела надживети ваше лажи. А нарочито ону, којом се хвалишете да знате нешто из моје прошлости, коју ја стварно немам"...

(Насмеши се)

Гле! Тај нема прошлост!

КОСТА

(Седне на фотељу испред десног стола)

А шта то знате из његове прошлости?

ВУЧКО

Ништа. То је онако – "новинарски стил!" – Али чим он тврди "да нема никакву прошлост" значи да сам био у праву.

(Чита даље)

"За надимак "златоусти", који пришивате мени обичном смртном човеку, надам се да ће Министарство вера заинтересовати и оптужити вас. Ја вас не тужим суду, и ако сте се огрешили о педесет седми члан закона о штампи "износећи на јавност туђе личне и домаће прилике" и о педесет осми члан истога закона "вређајући умрла лица", с погледом на покојног Јована Златоустог. Не тужим вас, јер ми је испод достојанства да са вама заједно будем споменут ма где, а најмање у званичним актима. И ово пишем само ради оних који ме не познају, јер иначе не бих никада писао једном редуцираном човеку! За ваше нападе и

понашање имам само онај врло употребљиви израз: нитковлук!
– Не штампате ли ову исправку, онда ћу себи прибавити сатис-
факцију на један врло популаран начин, који ће сва штампа забе-
лежити! – Бирајте! – Не поштује вас Мијалко Тутулић, народни
посланик. –

(Говори)

Овај прети!

КОСТА

Ја сам му већ рекао да то не може изићи у листу. И зато ће он
доћи понова.

ВУЧКО

(Смешети се)

Да примени "популаран начин!" – Нека дође. Само тај популар-
ни начин биће "нагодба".

КОСТА

Како?

ВУЧКО

Све што живи, живи на рачун другог. Наш лист и наша редак-
ција не може живети од нас и од редуцираних чиновника, због
којих и постоји. Свој лист назвали смо "независан орган", а то
је миг влади: да смо спремни да зависимо од ње. Влада још ћути,
али ево посланик је проговорио. То је већ корак унапред. Ја
иначе имам са њим неке обрачуне. То је опет моја тајна.

КОСТА

Само да не буде више од тајне – злочин?

ВУЧКО

Да ли ће злочин назвати злочином или умесним поступком, зави-
си само од форме у којој се појави. Зар наше редуцирање није
злочин? Али га форма: "смањивање буџета" и "уштеда" пуштају
испод суђења. И сви ти, који то врше не сматрају се злочинцима.
Они се чак чуде што јаучемо. Баш као онај добошар у старој
енглеској војсци, када су батине биле озваничене. То свакако
знате...?

КОСТА

Не сећам се.

ВУЧКО

Сетићу вас. Одредили добошара да једноме војнику удари двадесет и пет батина. Војник дошапну добошару: "удри само по средини" и добошар распали. Војник дрекну: "мало ниже!" Добошар удара ниже, а онај јауче: "мало више"! Док се добошар досади и баци батину па прогунђа: "Е, ја не знам како ћу да ти угодим! Где год те ударим дереш се!" Ето тако и нас ударају час више, час ниже, мислећи да нам угоде и чуде се што јаучемо, а не схватају да ти ударци стварају бол! – Да, да од форме зависи хоће ли злочин бити злочин или добротинство! И ја тражим погодну форму да "око за око" и "зуб за зуб" схвате као умесни поступак.

КОСТА

Чини ми се да немилосрдно вучете послаников рачвасти кутњак?

ВУЧКО

Боље је и немилосрдно извући му један кутњак, него милосрдно два очњака! Ви то не схватате. Сувише сте милосрдни. Ваша мало повијена леђа доказују, да сте без отпора, мирно подносили судбину. Да сте своје мишљење о стању, свету, моралу окретали према "званичним наређењима". То се зове "ревностан чин-овник". Па ипак – нисте у служби.

КОСТА

(Слегне раменима)

Тхе...

ВУЧКО

Целог века пунили сте мождане ћелије свога мозга "корисним знањем", а ту робу данас нико не купује. Они, без робе, живе угодно и горде се јаче но она кокош што је снела Колумбово јаје! – Али они умеју да се протурају, да се повију где треба, да се према приликама начине претерано морални, да поцрвене пред сваком наготом и окрену главу чак кад виде очупану гуску!

Ви то не умете. Ја то нисам хтео. И зато смо настрадали. Нисмо хтели да схватимо да је морал у суштини нешто нестално, да се мења према околностима. У природи нема ничега ни ниског ни високог, ни испред ни позади, ни добро ни зло... Све што видите постоји да постигне свој циљ – одржање себе самога! Они који су пронашли морал, слабо су познавали природу! Тако је то, мој господине! Чим постојите, ви већ самим тим тежите своме циљу – самоодржању!

КОСТА

Несумњиво...

ВУЧКО

И ја тежим томе циљу. Идем тим путем, и саплићем се на људе, јер они су цомбе, жиле и камење на путу живота. Друге сметње нема.

КОСТА

Да, да. Ал' Његош вели: "Ко посрне мудроват му бране"... А човек је гомилица атома, бедних, сићушних атома и ништа више...

ВУЧКО

Утолико ћемо лакше развејати те атоме. Бићу брзо готов. Бар са овом гомилом посланикових атома.

КОСТА

Не бих рекао. Изгледа да је тај готов на све!

ВУЧКО

На све? То је баш добро. Јер у то "све" лежи и оно што ја хоћу. Свршићу како треба. Нек је он као кула, ипак ћу ја на тој кули бити громобран! – Успећу! Морам успети иначе пропадају све наше наде и напори, а наш лист неће можда ни осванути! – Повериоци траже своје. Непрестано изврдавам од њих, као што извесне наше патриоте вешто изврдају дамама, које по угловима лица купе прилоге за црвени крст.

КОСТА

Ја вам желим успеха. Са вашим бољитком, биће и нама боље. Овако се збиља једва живи. Ја већ имам већег права да уђем у пословицу но онај црквени миш. И изгледа да ћу га ускоро истерати из пословице и заузети његово место.

ВУЧКО

Не клоните! Не смете очајавати! Није баш све тако црно, као што изгледа.

КОСТА

На жалост, ја нисам портретиста, који може да ласка и улешава. Ја сам груб фотографски апарат, снимам све тачно. Осећам да смо све изгубили осим кредита за лист.

ВУЧКО

Нисте баш најбољи апарат. Зар не чувате да баш тај кредит бледи. А ми све што имамо, то је дато на голо поверење. Ето, сав овај намештај то је наше поверење. И кад овако седимо, седимо на свом поверењу. Кад умочимо перо, умачемо га у поверење, пишемо по поверењу, штампамо на поверењу. Уопште, ми смо идеална вересија и кад би дошло овога часа до нагодбе, не би могли понудити својим повериоцима ни један за сто у два двогодишња рока. Зато ћемо вршити принудно равнање са онима које нападамо. А нападамо их, да продајом напада зарадимо насушни хлеб, који су нам одузели и ако смо их одано служили и хвалили.

КОСТА

Ја сам рачунао да бар власник листа има нешто?

ВУЧКО

Има – поверење. Крупна фигура и задовољно лице, па на свакога чини утисак кућевласника, а не само власника листа. А он сиroma нема ни колибе. Та нас немаштина и скупила и држи у заједници на истоме послу, као што нас потписи везују и држе на истим меницама...

VIII ПОЈАВА

Исти. Аксентије.

АКСЕНТИЈЕ

(Развијен и гојазан; округлог, пријатног лица. Скромно одевен. Шаку десне руке, због озледе, завио ципном марамом. У левој носи дебео штап. Уговору се увек смешка. Уђе са улице и одмах са прага пита)

Па шта је са чланком?

КОСТА

(Устане и вади рукопис из ципа)

Ево. Казао сам да пошљу кога.

АКСЕНТИЈЕ

(Прима рукопис)

Треба им још и нека дневна вест.

КОСТА

Па то је могао да да господин Јевта. Он је више на улици но у редакцији. Шта ја могу да измислим...

ВУЧКО

Напишите да се говори о "кризи владе" о "дефициту у пошти" и да је некога "прегазио аутомобил", то бар увек бива.

КОСТА

(Седа за леви сто и пише)

АКСЕНТИЈЕ

(Седне на фотељу пред десним столом)

ВУЧКО

(Примети Аксентијеву увезену шаку)

Што си увезао руку?

АКСЕНТИЈЕ

(Увек смешкајући се)

Ништа. Онај мајор што је ономадне споменут у рубрици "слободна љубав" срео ме и – дао "исправку!" – Хе, хе, хе!.

ВУЧКО

А ти?

АКСЕНТИЈЕ

Ништа. Отрпио сам. Био ми је командир.

ВУЧКО

У борачкој јединици?

АКСЕНТИЈЕ

Не. У пекарској чети. Хе, хе, хе!

ВУЧКО

Бар је дао старинску исправку. Тако се то исправља. А не по новом закону о штампи. Јер ово ми личи као кад би крадљивци прописали полицији да не врши потере на сумњиве типове. Па чак кад објавиш како је неко јавно говорио против постојећег стања, осуђују тебе, а не њега! То значи кад ухватиш кривца идеш ти у затвор, а не он! – Зато се и овај посланик разцапао.

(Кости)

Да, метните у вестима да ће ова исправка златоустога изићи у рубрици "шале и забаве".

АКСЕНТИЈЕ

Ја бих њега у "слободну љубав". То јест казао бих му, ако жели да му исправку многи прочитају, нек учини као онај непознати модерни песник...

ВУЧКО

Опет нека прича? Ти си пун прича!...

АКСЕНТИЈЕ

Само препричавам туђе приче. – Жалио се један модеран песник својој пријатељици како не може никако да постане популаран, да његова бар једна песма уђе у народ. А она му саветова: "напиши је на моме телу!" – И он по њеноме телу исписа неколико стихова и кроз недељу дана те стихове декламовала је – цела чаршија!... Хе, хе, хе!

ВУЧКО

Ал' он нема везе са тако популарним женскињама.

АКСЕНТИЈЕ

Ко зна. Посланик је. Морао је да протежира бар једну дактилографкињу. Ја бих њега у "слободну љубав"...

IX ПОЈАВА

Исти. Вукајло.

ВУКАЈЛО

(Уђе са улице, као и раније. Кад види да уредник није сам враћа се)

Пардон!

ВУЧКО

Шта сте хтели?

КОСТА

(Погледа га нервозно)

Три према један за Олимпију.

ВУКАЈЛО

Ништа, ништа. Пардон! –

(Изиђе)

АКСЕНТИЈЕ

Погрешио дућан. Тражио погребни завод. Изгледа као да су га пустили из гроба да се преобуче... Хе, хе, хе!

ВУЧКО

Изгледа да је из рубрике "слободна љубав"...

АКСЕНТИЈЕ

Могуће. Око таквих и облећу шипарице. Ти су способни за модеран, монотон живот. Примају све, као мајмуни. Играју исте игре, од три четири такта, које и најнезграпнија куварица научи за два сата. Читају исте књиге; пишу истим "налив пером" – говоре исте фразе. Носе се по истој моди. Образују се у истим биоскопима! Хе, хе, хе! Све је једнолико. И све по команди! Један њујоршки брица измислио је да се жене шишају. И за месец дана, као по команди, као једном оштром косом, покошена је на 50 милиона одкоса женске косе! Хе, хе, хе! И све тако подшишане и слично нашминкане личе једна на другу. Нису више интересантне. Немају ничега свога, оригиналног, расног... То све постаје као стадо... на исти начин пасу и блеје... Хе, хе, хе!...

КОСТА

(Престао да пише и слуша га)

Бога ми, то би могли да напишете...

АКСЕНТИЈЕ

А, не! Ја сам усмени новинар. Не дајем ја ништа од руке. Хе, хе, хе! Кажем што мислим. А мислим да једнакост убија. И доказ вам је што та младеж, баш као оне светле бубице, они свитци, светле док се не спаре. А чим се спаре – угасе се!

ВУЧКО

Зато ли се ти не жениш, што хоћеш да светлиш?

АКСЕНТИЈЕ

Не. Него што је данашња женидба само визирање пасоша за развратни живот. Слаб сам за то, хе, хе!

КОСТА

(Скривајући рукопис)

Ко зна ко је ослабио: да ли данашњи морал или наша чула, за уживање таквога морала?

(Пружи му рукопис)

Ево вести!

АКСЕНТИЈЕ

Дајте, то нас хлебом храни...

КОСТА

Да, даје нам кору.

ВУЧКО

Па да ухватимо и ту кору, кад нисмо корупцију...

АКСЕНТИЈЕ

Не долази корупција од коре него од скорупа – скорупција! Хе, хе! Скине кајмак!!

(Оде)

X ПОЈАВА

Вучко, Коста па Мијалко.

КОСТА

Срећна нарав. Зато тако добро и изгледа.

ВУЧКО

Изгледа – као излог трговца пред банкротством. Све што има у радњи потрпа у излог, а унутра – празно. Дебло ал' узбгло.

МИЈАЛКО

(Уђе са улице. Узрујан као и при првоме улази)

КОСТА

(Тихо Вучку)

Ето посланика!

(Мијалку)

То је господин директор!

МИЈАЛКО

(Вучку – донекле угушујући љутину)

Дакле ви сте тај директор?

ВУЧКО

Ја сам.

МИЈАЛКО

Ви сте. – А ко сам ја?

ВУЧКО

(Мирно)

То је ваша ствар.

МИЈАЛКО

Па кад је моја, нек је само моја и нек се нико у њу не меша!

ВУЧКО

А ко се то меша?

МИЈАЛКО

Ви!

ВУЧКО

Ја?

МИЈАЛКО

Ви сте се умешали у моје послове и ако сам све постигао и стекао на поштен начин. Нисам крао ни орао!

ВУЧКО

Свако је право у исто време и неправда! Јер ја сам у праву да убијем мољца што ми нагриза хаљине, ал' је и мољац у праву да их нагриза!

МИЈАЛКО

Остав'те се ви мољца, реч је о мени.

ВУЧКО

Можда.

МИЈАЛКО

Није можда него је права истина, а не као ваша "истина". Јер лопове притегне закон.

ВУЧКО

Само ситне и мале. То је стара пословица да "само мале лопове вешају".

МИЈАЛКО

Нек их вешају! Кад већ краду, нек не ситничаре. Нека украду што више да импонују. Нека буду мајстори, а не шегрти!

ВУЧКО

Ви то разлажете мајсторски!

МИЈАЛКО

Опет вређате, а још нисте повукли ни старе увреде. Претресате ми живот...

ВУЧКО

Од повоја до покроба...

МИЈАЛКО

С каквим правом налећете на моју прошлост?

ВУЧКО

Коју и немате по вашем писменом признању.

МИЈАЛКО

Немам такву какву ви измишљате! Шта вам смета моја прошлост.

ВУЧКО

Прошлост је једина мера, којом можемо одмерити сваког човека.

МИЈАЛКО

Не допуштам да ме ви одмеравате! Да сам био неваљалац не бих био у овом звању у коме сам, не бих био народни посланик!

ВУЧКО

То није звање, то је привремено занимање. Истина врло рентабилно...

МИЈАЛКО

Опет?

ВУЧКО

Шта?

МИЈАЛКО

Не допуштам да ме – у једном минуту два пут увредите!

ВУЧКО

То је само "ради личног објашњења", сасвим по "пословнику".

МИЈАЛКО

То су дивљачка посла! Нападате на моју личност! На мене, чији су дедови крв лили за ову земљу.

ВУЧКО

Дедови јесу, а – синови?

МИЈАЛКО

Какви синови? Шта хоћете тиме да кажете?

ВУЧКО

Мислим да син сина вашег деде није за ту земљу пролио ни толико крви колико му у сну испије једна стеница.

МИЈАЛКО

Стеница? Ви сте права стеница.

ВУЧКО

Која не тражи вашу крв. Бар не у том издању.

МИЈАЛКО

Не тражим ваше досетке, него ваше извињење!

ВУЧКО

Ту вам потребу нећу испунити.

МИЈАЛКО

(Викне)
Нећете?

ВУЧКО

Не вичите! Нисте у Скупштини!

МИЈАЛКО

Дакле, нећете?

ВУЧКО

Нећу!

МИЈАЛКО

Е сад ћемо видети!
(Тражи револвер по џеповима)

ВУЧКО

(Мирно, после мале паузе)
Тражите џепну мараму?

МИЈАЛКО

(Прешао је лево напред)

Тражим нешто, што је данас потребније од цепне мараме!

XI ПОЈАВА

Исти. Госпођице Зорка и Славка

Г-ца Зорка и г-ца Славка елегантне, модерно и слично одевене девојке, подшишане "буби копф" да личе једна на другу.

Г-ЦА ЗОРКА

Извините, господине Савчићу, ако сметамо...

ВУЧКО

О, молим! Само извол'те!

Г-ЦА СЛАВКА

Ипак смо вас узнемириле. Прекинуле смо вам важан разговор?

ВУЧКО

А, не! Господин иначе има нешто да нађе.

МИЈАЛКО

Наћи ћу ја!

Г-ЦА ЗОРКА

(Вучку)

Ви сте према нама увек били љубазни, па ћете бити и сад. Је л' те?

ВУЧКО

Врло радо.

Г-ЦА ЗОРКА

(Вадећи из своје торбице једну цедуљицу и један већи рукопис)

Учинићете нам велику услугу, ако објавите овај списак прилога за следеће инвалиде.

(Пружи му цедуљу)

ВУЧКО

(Узима цедуљу)

Све што хоћете.

(Летимично прегледа списак)

Срећа што слепи инвалиди не могу видети имена овако "издашних" приложника!

Г-ЦА СЛАВКА

Право кажете. Нико не прилаже. Возимо се аутом кроз целу чаршију, и једва скуписмо три стотине и педесет динара!

ВУЧКО

А тим се не исплаћује ни ауто.

Г-ЦА СЛАВКА

Е, већ ви да не пецнете не би могли да живите.

ВУЧКО

Ни од пецкања немам ни толико животних намирница колико комарац, –

(Гледа у списак)

Па и ово су слепци који су прилагали; све сиротиња. А где су газде? Где

(Са нагласком)

народни посланици? – Ни господин

(Покаже Мијалка)

није у списку, а он је и газда и народни посланик!

Г-ЦА СЛАВКА

Збиља? –

(Вади из своје торбице други списак – па прилази Мијалку)

Г-ЦА ЗОРКА

(За то време Вучку)

А где сте ви на прошлом балу?

ВУЧКО

Не волим балове. То су претреси нашег момачког живота. А ја као новинар стрепим од сваког претреса!

Г-ЦА СЛАВКА

(Мијалку)

Господине!

МИЈАЛКО

(Не обрађа пажњу)

Г-ЦА ЗОРКА

(Вучку)

Али бар да сте били због моје тоалете од креп жоржета, светло оранж са перлама...

ВУЧКО

Жалим.

Г-ЦА СЛАВКА

(Мијалку јаче)

Господине, приложите и ви, да вам изиђе име у новинама!

МИЈАЛКО

Излази оно и без прилога!

(И ако се уверио да нема при себи револвер, ипак се понова пипа по џеповима)

ВУЧКО

(Мијалку)

Тражите новчаник?

МИЈАЛКО

(Јетко)

Видећете шта тражим...

Г-ЦА СЛАВКА

(Мијалку)

Зар баш ништа за слепе инвалиде?

МИЈАЛКО

Други пут. Има времена. Неће они тако брзо прогледати.

ВУЧКО

(Зорки)

А шта вам је то, госпођице?

Г-ЦА ЗОРКА

(Смешећи се и афектира стидљивост)

То је мој прилог Вама. Један фељтон о – слободној љубави у виду писама.

МИЈАЛКО

(Тргне се кад то чује. Вучку)

А ви и то упражњавате?!

(Загледа се у обе женске и кад види колико су сличне каже)

Ове треба нумерисати, да се човек не побрка... све се подкусиле па личе једна на другу...

ВУЧКО

(Разгледајући рукопис)

Па ово је ваш оригинал!

Г-ЦА ЗОРКА

(Извештаченом стидљивошћу)

Да. Први покушај...

МИЈАЛКО

(За се)

То се два пут и не покушава.

Г-ЦА ЗОРКА

(Наставља)

Желела би да се што пре објави...

ВУЧКО

Тек кроз два – три дана.

Г-ЦА ЗОРКА

Бићу вам веома захвална. Збогом, господине Савчићу. Хајдемо Славка.

(Полази излазу)

Г-ЦА СЛАВКА

Збогом, господине Вучко.

ВУЧКО

(Испраћа их)

Збогом, госпођице.

Г-ЦА СЛАВКА

(У поласку Мијалку)

Вас не поздрављам! Ви сте без осећања: безбожник!

МИЈАЛКО

Ја и не желим да уђем у календар!

Г-ЦА ЗОРКА и Г-ЦА СЛАВКА

(Изиђу на улицу, смејући се и крећући се врло живо)

ВУЧКО

(Испрати их до излаза)

ХП ПОЈАВА

Вучко. Мијалко, па Вукајло.

ВУЧКО

(Враћајући се, Мијалку)

Па, господине, нађосте ли – ?

МИЈАЛКО

Наћићу и донећу.

ВУЧКО

Шта?

МИЈАЛКО

Праву исправку!

ВУЧКО

(Иронично)

Само уљудно написану и са тачном интерпункцијом.

МИЈАЛКО

(Претећи)

Са тачном и врло кратком! Свега – једна тачка!

ВУЧКО

Тачка?

МИЈАЛКО

(Бесно)

Јест, тачка! Силна тачка, која ће завршити све ваше безобразлуке!

ВУЧКО

(Мало нервозно)

Надам се, да ћете бити толико пажљиви да ме ослободите свога присуства. Јер не могу дуже уздржати своје стрпљење и остати миран и хладан.

МИЈАЛКО

Умирићу ја тебе и – оладићу те! Чекај само!

ВУЧКО

(Насмеши се иронично)

Хе, хе, хе, хе!

МИЈАЛКО

Чему се смејете?

ВУЧКО

Уживам кад говорите глупости.

МИЈАЛКО

Нико не зна колико је глуп, док то једног дана не примети.

ВУЧКО

А ви сте већ то приметили?

МИЈАЛКО

Сад ћете ви чути моју примедбу. Причекајте, док донесем –
(Полази)

ВУЧКО

Шта?

МИЈАЛКО

(Окрене се – хтео би да каже: "револвер!" али се уздржи и на једном викне)

Тачку!

(Појури излазу)

ВУКАЈЛЮ

(У том моменту улази са улице, коракне напред корак два и Мијалко налети на њега)

МИЈАЛКО

(Налети на Вукајла – судари се и дрекне)

Куд зијаш? –

(Одгурне Вукајла тако да Вукајло оде чак испред Вучка, изјури бесно на улицу).

XIII ПОЈАВА

Вучко. Вукајло.

ВУКАЈЛО

(За Мијалком који га је гурнуо пред Вучка)

Пардон! –

(Вучку)

Пардон! – Одгурн'о ме!

ВУЧКО

Пуст човек. Одгурнуо би тај све од себе... А шта сте ви хтели?

ВУКАЈЛО

То је тугаљива ствар.

(Обазре се да нема кога)

ВУЧКО

Како?

ВУКАЈЛО

Јесмо ли сами?

ВУЧКО

Наравно.

(За се)

Овог је послала влада, да преговара...

(Гласно)

седите, молим вас.

ВУКАЈЛО

(Седне на фотељу испред десног стола)

Дакле, сами смо?

ВУЧКО

Сами. А не би сметало и да има кога.

ВУКАЈЛО

О, сметало би. Ово што имам, то могу само у четири ока...

ВУЧКО

(За се)

Од владе је.

ВУКАЈЛО

(Обзирући се)

Па и то је тугаљиво, јер дувар има уши.

ВУЧКО

О моји су зидови без ушију. Говорите слободно.

ВУКАЈЛО

Ствар је у овоме. У Светскоме Рату...

ВУЧКО

Како би било да одмах пређете на послератни мир и садашњицу?

ВУКАЈЛО

А, не. Рат је у вези са мојом садашњицом...

ВУЧКО

(За се)

Није од владе.

ВУКАЈЛО

(Наставља)

Тада сам, пред лекарским комисијама, сто пута излагао подсмеху своју наготу и увек су пронашли да имам – слабо срце.

ВУЧКО

Еlegantна болест за разговор у отменом друштву.

ВУКАЈЛО

Могуће, али врло опасна у ратно време, јер вас огласе за "стално неспособнога". Тада немате своју јединицу и останете – нула.

ВУЧКО

И ви сте тако остали нула?

ВУКАЈЛО

И ја и многи други, којима су потребнији серуми и санаторијуми, но свеж ваздух на фронту.

ВУЧКО

Да. Здраве покоси рат, а остави болесне да оснују епоху мира.

ВУКАЈЛО

Али кад ме нису узели наши, узео ме непријатељ...

ВУЧКО

У војску?

ВУКАЈЛО

Не, у ропство. Интернирао ме у најудаљенији логор... Ту сам од рђаве хране искварио и стомак. Зуби ми просто пропали. Најмања промаја, па се сав надујем као да свирам трубу. Чак и после рата, читаве три године, чамио сам у ропству...

ВУЧКО

Ипак сте се спасли?

ВУКАЈЛО

Сувише доцкан. Јер кад сам се вратио, ништа више нисам затекао у кући. Мати ми је умрла; ствари разграбљене и разнете...

ВУЧКО

А кућа?

ВУКАЈЛО

Кућа није ни била наша. Ја и моја покојна мајка, Савка, становали смо под кирију, код неке бабе. Ту и сад станујем...

ВУЧКО

А ваш отац?

ВУКАЈЛО

Мој отац?..

(Дубоко уздахне)

Умро је... то јест: није! Како се узме...

ВУЧКО

Не разумем.

ВУКАЈЛО

Ни ја. У томе и јесте цела та тугаљива ствар. То је та мрачна стаза, за коју тражим светлог путовођу. Јер пре годину дана, на газдаричином тавану, наишао сам на једини остатак нашег предратног намештаја – један стари орман са фијокама. Почнем да отварам фијоке, не би ли нашао што од вредности. У првој фијоци не нађох ништа; у другој...

ВУЧКО

(Упада у реч)

Опет ништа?

ВУКАЈЛО

Да. У трећој...

ВУЧКО

(Прекине га)

Пардон! Колико је било фијока?

ВУКАЈЛО

Пет.

ВУЧКО

Па пређите одмах на пету.

ВУКАЈЛО

Ни у њој није било ништа. Него у четвртој наиђем на неке хартије, завијене у шамију калемћарку. Развијем –

ВУЧКО

И – ?

ВУКАЈЛО

Некаква писма.

ВУЧКО

Каква писма?

ВУКАЈЛО

Па, мање – више – љубавна.

ВУЧКО

Љубавна! За време рата?

ВУКАЈЛО

А не. Много пре рата. Још пре мога рођења.

ВУЧКО

А ви сте се родили?

ВУКАЈЛО

1893–ће године, августа, на светог Ловру. – Знате тог свеца?

ВУЧКО

Знам. Он "квари" лубенице. – Па чија су била та писма?

ВУКАЈЛО

Нечија, упућена мојој мајки. Пише јој некакав пријатељ. Пише јој о свачему, али главно је да у једном писму каже и ово –
(Вади из цепа свежањ старих, пожутелих писама. Издвоји једно и развија га да чита)

ВУЧКО

(За се)

Ама, шта хоће овај?!

ВУКАЈЛО

(Чита)

"... Ти знаш, да је чедо под појасом моје и да сам баш зато, мила Славка, и наваливао да пођеш за Пљакића, да ти спасем девојачки образ. Зато нисам жалио да ти дам и скроман мираз. Пљакић није био пробирач, јер је у годинама, кад се од жене тражи нега и добра кујна. Али ја и сад горко жалим, што ми родитељи не допустише да узмем тебе. А уверавам те да за другу нећу ни да чујем..."

(Говори)

И тако даље...

(Чита питпис) "Твој Мија".

ВУЧКО

Па шта то значи?

ВУКАЈЛО

То значи, да сам ја то "чедо под појасом", јер сам јединац моје мајке, а рођен сам у шестом месецу њенога венчања са покојним оцем. То јест, покојни отац и није ми отац. Ја сам његов, како да кажем, фалсификовани син. Неправо сам и носио презиме Пљакић. Зато сам се обратио властима за одобрење промене презимена. Зваћу се Мијић, по имену правога оца.

ВУЧКО

Па шта вам то вреди?

ВУКАЈЛО

За сад ништа. Али ако пронађем тог правога оца, онда...

ВУЧКО

Како? Да тражите оца?!

ВУКАЈЛО

Морам нешто тражити кад сам редуциран као чиновник. А све што могу тражити то је каква прилика да се добро оженим или да нађем оца. Најбоље је наћи обоје. – Да мене тај незнани отац није редуцирао као сина, не бих ја ни данас био редуциран у служби. Јер некаква наша стара кума, сад је у дому изнемоглих старица, причала ми: да она зна да је тај Мија био из богате куће, а и сâм богат трговац у унутрашњости. Зна да се и оженио богато не знам са којом и колико се кума сећа, две–три године није имао деце. А можда и сад нема.

ВУЧКО

Ако је уопште жив.

ВУКАЈЛО

А што да не буде жив? Кад је он онако млад умео да се извуче из обавезе према мојој мајки и према своме јединцу, умео је тај да се извуче и из војне обавезе и из рата. Ил' је био војник лиферант па се још и више обогатио и живи данас безбрижно. Нашао бих ја њега, само кад бих му знао презиме. Али ни у јеном писму није потписао презиме. Само име. Само: "твој Мија" – "воли те Мија" – "до гроба Мија". – Ни наша стара кума не зна му презиме. Зна само да су га увек звали "газда Мија". Е па кад је газда, онда сам и ја газдашко дете, па што бих се потуцао и гладовао. Јер од како сам редуциран постепено сам редуцирао и свој јеловник. Укидао сам једно по једно: супу, говедину, печење и спао на постан пасуљ...

ВУЧКО

И сад би хтели да се омрсите каквим бифтеком?

ВУКАЈЛО

Хтео бих да нађем оца.

XIV ПОЈАВА.

Исти. Перса

ПЕРСА

(Нагло уђе с поља, али кад види да Вучко није сам застане и зове узбуђеним гласом)

Господин' Вучко, молим вас мало – !

ВУЧКО

(Устаје и прилази јој)

Шта ћеш?

ПЕРСА

(Мало пригушеним гласом)

Јао, Господин' Вучко! Поздравила вас госпођица Ната и пре-клиње вас да бежите...

ВУЧКО

(Зачуди се)

Са њом!?

ПЕРСА

Та, не! Него да се склоните, јер ће сад доћи њен отац да вас убије!

ВУЧКО

(Насмеши се)

Којешта!

ПЕРСА

Спремио је "леворвер". Пише некаква писма а мене је послао, да му купим коверте са црним оквиром...

ВУЧКО

(Као раније)

Па што он пише последња писма, кад ћу ја да погинем!?

ПЕРСА

Ништа не знам. Тако вам је госпођица поручила. Плаче, сирота...

(Затрепће брзо, да би спречила сузе)

Бежите, господине Вучко!

(Оде брзо)

ВУЧКО

(За њом)

Није тако опасно!

(Смешећи се враћа се Вукајлу)

ВУКАЈЛО

(За то време није обраћао пажњу на њихов разговор, већ се занео у сређивање писама)

Ви никако немате мира.

ВУЧКО

Такав је посао. – Дакле, шта ви управо хоћете од мене?

ВУКАЈЛО

Зар вам нисам рекао?

ВУЧКО

Нисте.

ВУКАЈЛО

Хтео сам, да преко вашег листа објавите да се таква и таква писма, једне богате, виђене личности, писана те и те године, налазе у вашим рукама.

ВУЧКО

Али нису у мојим рукама.

ВУКАЈЛО

Даћу вам их.

(Устане и даје му писма) Ево. Све сам их нумерисао према датумима. Само их чувајте. Јер то ми је једини доказ. То ми више вреди него крштеница.

ВУЧКО

И мислите да ће се јавити?

ВУКАЈЛО

Кад је он пред моје рођење стрепио од моје појаве, како ли ће тек сад претрнути и спречити да се не појавим. Нарочито ако је доиста богат и виђен. Само ви напомените да су писма упућивана Савки Пљакић, па ће упалити. – Молим вас, заузмите се, као да тражите свога оца. Ако га пронађете ја ћу већ знати да вам се одужим.

ВУЧКО

Даћете ми "пристојну награду", као што се обећава у огласима за изгубљене ствари?

ВУКАЈЛО

А, не, не! Од мене вам неће бити криво. Ја сад идем, а ако буде што хитно, јавите ми на кафану "Последњи грош". Ту сам ја по ваздан. Адресујте: Вукајлу Мијићу –

ВУЧКО

(Записује)

Вукајлу Мијићу – Пљакићу.

ВУКАЈЛО

А, не! Пљакић одпада. Није ми никакав род, а умро је кад ми је било пет година и ничим ме није обавезао да га се сећам, а најмање да се поносим његовим презименом. – Дакле: Вукајлу Мијићу – "Последњи грош". – Збогом!

(Рукује се и изиђе)

ВУЧКО

Збогом!

(Гледа за њим и смешка се).

XV ПОЈАВА.

Вучко (Сам).

ВУЧКО

(Узме писма и гледа их)

Смешно! У тридесетим годинама тражи оца!

(Загледа се боље у рикопис писма. Упали електричну лампу на столу, узме једно писмо и чита)

"Мила Савка, тешко ми је без тебе, а још је теже што ми поручујеш да сам све са планом радио, да сам те привезао за Пљакића, само да се отресем тебе и слободно се венчам са Симком Тодоровом..."

(Говори) Тодорова Симка?... Мија? Па то је...

(Дохвати брзо Мијалкову исправку и приносећи је лампи упореджује рукопис писма са рукописом исправке)

Дабоме...

Телефон зазвони.

ВУЧКО

(Узме слушалицу)

Хало? – А ви сте господине Јевто. – Шта? Да избаците "Берзу"?.. Шта да уметнете? – "Користи и штете од пожарне чете". – Како? – На Савинцу? – Изгорела сламњача и дрвени кревет? – Аха – пожарни аутомобили, у својој јурњави, смрвили таљиге... убили коња... осакатили таљигаша... И – ? Налетели на државни луксузни ауто?.. Велика штета... Ал' пожар угашен? – Е па, њихово је правило: по сваку цену угушити пожар... Добро, добро. Само оставите мало места и за једну моју "козерију" – Кратка ствар: "Син тражи заблуделог оца"... Да, да...

(Спусти слушалицу. Запали цигарету. Понова сравњује рукописе писма и исправке. Маше главом, па се дигне. Шета, пуши и премишља. Упали лампу и на другом столу. Шета. На једном као да се нечег сетио, насмеши се, па као да се решава да то учини или не и најзад, смешећи се, решено каже)

Хоћу! Учинићу, ма се и покајао! –

XVI ПОЈАВА

На улици пале се сијалице и излази осветљење.

Вучко. Мијалко.

МИЈАЛКО

(Уђе са улице. Види се да је решен на све. Десна му рука у цепу иберцигера)

Ту сам.

ВУЧКО

(Посматра га. За се)

Има онај неке црте овога...

МИЈАЛКО

(Нестрпљиво)

Па – ? Како смо сад? –

ВУЧКО

Апетит умерен – варење задовољавајуће – пуле мало убрзан – спавање немирно.

МИЈАЛКО

Смирићу те ја и успавати за навек!

ВУЧКО

(Гледајући га право у очи)

Нисте изабрали погодан тренутак за то. Сад је час буђења прошлости, која има да исплати своја дуговања!

МИЈАЛКО

Ја ником ништа не дугујем.

ВУЧКО

Зар баш ником?

МИЈАЛКО

Ником!

ВУЧКО

Сетите се.

МИЈАЛКО

Сећам се само твојих клевета и дужан сам да их овог часа сперем,
ако их не демантујеш!

ВУЧКО

(Непрестано чежњиво гледа у Мијалка)

То је примање. Али дуговање...

МИЈАЛКО

Коме?

ВУЧКО

Мени!

МИЈАЛКО

Теби? Исплатићу!

(Извади десну руку из цепа у којој је револвер)

ВУЧКО

(Са извештаченом чежњом)

Руку ми дајте!

МИЈАЛКО

(Зачуди се)

Шта ћеш?

ВУЧКО

(Као горе)

Вашу руку!

МИЈАЛКО

Руку? Зашто?

ВУЧКО

(Страсно)

Да пољубим!

(Зграби му леву руку и пољуби, и чврсто је држи)

МИЈАЛКО

(Покушава да истргне своју руку из његових)
Остави! Кукавица! Сад љубиш руку!

ВУЧКО

(Непрестано афектирајући)
Јест, љубим је...
(Поново пољуби) Два пут...
(Пољуби) Три пут...
(Учеста пољупце) Сто пута!

МИЈАЛКО

Пусти ми руку!
(Истргне руку)
Кукавица!

ВУЧКО

Нисам кукавица.

МИЈАЛКО

Кукавица или – кретен! Једно од тога – бирај шта волиш.

ВУЧКО

Ту бих изабрао – самоубиство!

МИЈАЛКО

Није потребно. Ја ћу те убити!
(Прети револвером)

ВУЧКО

(Увек са афектацијом)
Ви то не смете – ви то не можете учинити!

МИЈАЛКО

Зашто?

ВУЧКО

Зар још питате? Погледајте ме боље!

МИЈАЛКО

Нећу да те гледам! Мрзим те!

ВУЧКО

То је само на језику, али на срцу... Срце друго каже!

МИЈАЛКО

Чије срце?

ВУЧКО

Је ли могуће да ништа не осећате гледајући мене?

МИЈАЛКО

Осећам гнусну клевету и спремам праведну казну!
(Упери револвер)

ВУЧКО

(Силно, узбуђено уздахне)

Ах!

МИЈАЛКО

(Презриво)

Слаботињо!

ВУЧКО

(Полети к њему да га загрли)

Оче!

МИЈАЛКО

(Измакне се запажено)

Какав отац?!

ВУЧКО

Зар вам срце још ништа не каже? Зар не осећате да сам вас с правом нападао.

МИЈАЛКО

Какво право? Шта се пренемажеш, кад видиш да ти је живот у мојим рукама?

ВУЧКО

Требало је и до сад да је био у вашим рукама! Ви једини имате права на мој живот! Ви га узмите – ви сте ми га дали!

МИЈАЛКО

(Забезекнуто)

Шта сам ти дао?

ВУЧКО

Живот!

(Загрли га)

Оче!

МИЈАЛКО

(Збуњен)

Ама – шта ти је?

(Извлачи се из загрљаја)

ВУЧКО

Шта ми је? Ја сам – Савкин син!

МИЈАЛКО

(Згранут)

Шта – а?... Овај... Како?...

(Прибрано)

Које Савке?

ВУЧКО

Ваше Савке.

МИЈАЛКО

(Храбрећи се)

Каква Савка!? Немам ја никакву Савку!

ВУЧКО

Имали сте је. Ту су ваша писма писана њој. Једина успомена и наследство од моје мајке. То ми је амајлија, која ме је довела у очев загрљај.

(Пружи му једно од оних писама)

Ево – уверите се!

МИЈАЛКО

(Спусти револвер у џеп. Узме писмо и кад га погледа, збуњено)
Савка...

(После мале паузе прибере се)

Не знам ја то ништа! Каква Савка? Ти можеш да нађеш разне Савке... И по чему сам баш ја ово писао?

ВУЧКО

Ваш је рукопис. Ваш потпис. А у једном писму и ваше признање: да узимате Симку Тодорову и да сам ја ваш син а не Пљакићев...

МИЈАЛКО

(Јако се ушепртљи)

Пљакић...

(Покушава да се одбрани)

Какав Пљакић?... Каква Симка?...

ВУЧКО

Ваша госпођа зове се Симка!

МИЈАЛКО

(Као раније)

Па – рецимо да је Симка. Па кад сам узео Симку, онда нисам Савку! Немам везе ни са каквом Савком...

ВУЧКО

Имали сте. Ја сам чвор те везе, који сте покушали да раздрешите натурајући ми другог оца! Чим сам то сазнао, нападао сам вас преко свога листа, да би дошли да се објаснимо. То ми је дужност...

МИЈАЛКО

(Све више збуњен махинално упадне му у реч)

Дужност? Немаш другу дужност?

ВУЧКО

Имао сам, ал' сте ме редуцирали. Ви или Ваши, сасвим свеједно. Избачен сам на улицу! Отац ме мора примити. Неће ли, онда ћу објавити сва ова писма. Нек буде скандал! Нек пуца брука!

МИЈАЛКО

(Сасвим погођен)

Чекај, Вуле...

ВУЧКО

Ја сам Вучко, нисам Вуле.

МИЈАЛКО

Ама, ја ти тепам... Тако те Савка звала. Она је изабрала то име, зато што сам се, каже, ја извукао! А требало је да ја будем бар кум па није имало смисла...

ВУЧКО

(Зграние се)

Зар ви кум?

МИЈАЛКО

Па, кажем ти, није имало смисла. А стварно, ја сам се Савки одужио – удомио сам је. И добро је живела са твојим оцем...

ВУЧКО

Са мојим оцем? Којим?

МИЈАЛКО

Па, јест – дабоме – он ти је био, како да кажем, више као некакав очух...

ВУЧКО

Зато сам и променио презиме. Не зовем се Пљакић него Миј... то јест: Савчић на мајкино име.

МИЈАЛКО

Сасвим... Савчић – на Савку... Јер он ти је као очух... а ја...

ВУЧКО

А ви?

МИЈАЛКО

(Поправи се)

А ја – узем Симку. И онда, дабоме, кућа, породица, трговина...
Занесем се у посао и...

ВУЧКО

И заборавите на Савку. А већ на сина нисте никад ни помиш-
љали!

МИЈАЛКО

Јесам. После пет – шест година, кад ми се родила Ната, уздахн'о
сам: "Ух, што није син!" и сетим се Савкиног сина...

ВУЧКО

Мене?

МИЈАЛКО

(На једном се тргне, као да се сетио важне околности)

Тебе? А ко не зна, да л' си ти баш Савкин син. Можда је Савкин
син погинуо у рату, а ти био поред њега, па узео – документа?

ВУЧКО

Врло важна документа! – документа за тражење – оца! Као да је
то какво право за истраживање златних руда! или бар каква за-
ложница велике вредости...

МИЈАЛКО

(Опет попусти)

Оно... тако је... Другом то и не треба, него Савкином сину...

(Погледа га)

Савкин син...

ВУЧКО

И ваш.

МИЈАЛКО

Рецимо и мој. Али ћути! То не сме да се зна. То мора да се крије. Јер ја нисам само твој отац, него и Натин отац и народни отац. Зато – сине, ћути!

ВУЧКО

Сад да ћугим, кад морам да говорим и одговарам толиким обавезама? Задужио сам се преко главе због листа. То треба платити. Напослетку, нећу да компромитирам свога оца! Нећу да свет каже да му је син варалица!

МИЈАЛКО

То не сме да се каже. Платићеш ти све то!

ВУЧКО

Ја – ?!

МИЈАЛКО

Да. Као добар син.

ВУЧКО

Од чега? Од очевине? Једино од очевине. Јер помислите колико би на мене потрошили, да сте ме до сада издржавали? Преко тридесет година – према вашим писмима...

МИЈАЛКО

(Упада али као више за себе)

Проклета писма! Ко се надао да ће она једног дана да протестују као "меница по виђењу!"

ВУЧКО

Тако је. И морате је исплатити – односно платити све моје дугове.

МИЈАЛКО

Морам, морам. Али лист мора да престане. Твоја "истина" мора да умре. А ти...

ВУЧКО

А ја?

МИЈАЛКО

Ти ћеш добити службу. Израдићу ти то одмах. Могу, владин сам посланик. Нек те поставе у Битољу или Сплиту или Суботици. Тамо некуд!
(Одмахне руком као да каже "далеко!")

ВУЧКО

Како? Зар опет да се раздвојимо? Не, оче! Ја не бих могао издржати да вам не пишем. А писма могу случајно доћи и на туђу адресу...

МИЈАЛКО

(Упада му у реч)
Не писма! Никаква писма! Доста ми је и од ових писама! Ништа написмено! Ништа ни усмено! Ћути о свему! Ћути као заливен! Иначе бих пропао... Жена, ћерка, углед... оде све!

ВУЧКО

Зато је боље да сам уз вас – крај вас – код вас...

МИЈАЛКО

(Тргне се)
Код мене? – Ама – како код мене?

ВУЧКО

Ваша кућа је велика. Има много станова...

МИЈАЛКО

Има, има... Један је баш и празан, доле, у дворишту. Ту можеш... Дођи. И рецимо тражиш стан и уселиш се. Кирија је месечно...

ВУЧКО

Како?

МИЈАЛКО

(Поправља се)

То јест – ти нећеш плаћати. Односно плаћаћеш мојим новцем, да изгледа да си ми прави кирајџија...

ВУЧКО

А прави кирајџија може са вама да разговара сваки дан и да вас посећује...

МИЈАЛКО

Само сваког првог у месецу, кад донесе кирију. А кирија се унапред плаћа, а засебно водовод, ђубре и чишћење оцака. Тако то. То су кираџијске посете.

ВУЧКО

Али ја нисам само кирајџија, него...

МИЈАЛКО

(Доврши)

Него и син – под кирију, тако рећи! Та, већ лако ћемо. Сад је главно да онемиш да ћутиш о свему овом!

ВУЧКО

Ћутаћу.

МИЈАЛКО

И лист престаје?

ВУЧКО

Чим исплатимо дугове.

МИЈАЛКО

То ћемо сутра. А да нису огромни дугови?

ВУЧКО

Савремени. Штедљив сам ја.

МИЈАЛКО

(За се)

Моја крв.

*(Гласно)*Одмах ћу свршити указ. Вратиће те у службу са унапређењем.
Само ћути!

ВУЧКО

Ћутаћу. Ћутаћу као – гроб. Савкин гроб!

МИЈАЛКО

(Загрепће да спречи сузе)

Савка...

(Гледа Вучка и како се разнежио загрли га)

Сине!

ВУЧКО

(У загрљају)

Оче!

МИЈАЛКО

(Пољуби га; убрише очи)

Хајде!

(Гледа га. За се)

Иста Савка! –

(Полазе).

ЗАВЕСА

II ЧИН

после четири недеље

Грађанска соба. Укусан, нов намештај. Лево у дну отворено предсобље, у које се улази на стаклена врата. Ту су лево прозор и врата за кујну; десно креденац и чивилук. У соби је, десно напред, улаз за Мијалкову собу. До тих врата канабе са две фотеље и малим столом, на коме је албум фотографија. Иза канабета, десно, уза зид, мали, фини, стаклени ормарић са сребрним посуђем. На њему су велике вазе за цвеће. Више њега икона Света Параскева (или која друга), скупоцено кандило. Иза иконе кита бисилка за свећење водице. У десном углу пећ од каљева ("порцуланска"), до пећи врата за Натину собу, а до тих врата орман, на коме су разне тегле са слатким. У левом углу исти такав орман. Више оба ормана урамљене репродукције слика наших сликара: "Душаново крунисање" – "Босански бегунци" (или сличне). – На левој страни два прозора са ролетнама и "дуплим" завесама (чипканим и штофаним). Између оба прозора диван; више дивана на зиду ћилим по коме су окачене разне урамљене фотографије око великог зидног огледала. Више ћилима портрети (у масној боји) Мијалка и Симке. – Лево и десно од дивана (крај сваког прозора) по једна хокрла (табурет). У средини позорнице већи сто, застрт жанилским чаршавом; око стола четири столице из гарнитуре мебла. На столу лепа пепеоница и ћаса са цигаретама и велика ваза за цвеће и котарчица

за посетнице (визит карте). Под је застрт ћилимовима. Са таванице виси укусан лустер. Предсобље требало би да је узвишеније за 20 до 25 сантиметара, а зидови да су другче боје (другче моловани). И предсобље је застрто ћилимом и у њему су по зидовима, на згодним местима, окачене слике.

I ПОЈАВА

Ната. Вучко.

ВУЧКО

(С поља, под првим левим прозором)

НАТА

(На левом прозору. Девојка од 25 год. одевена модерно)
Збогом! Збогом, господине Вучко! Немојте заборавити на нов роман!

ВУЧКО

(С поља)

Идем право у књижару. Донећу. – Збогом!

(Удаљи се)

НАТА

(Нагне се преко прозора и довикује му)

Чувајте се корза! На том путу има много бодљикавих ружа!

ВУЧКО

(С поља, мало из даље)

Ја сам навикао на трње! – До виђења!

НАТА

(Јако нагнута преко прозора, клања се)

До виђења!

(Остаје у том положају)

II ПОЈАВА

Ната. Симка па Мијалко.

СИМКА

(Око 46. година Србијански очешљана и обучена, али онако, како се у кући облаче Србијанке бољег сталежа. Види се да има фес и "бареш", али је озго повезала белу мараму, "везоглаву". Има "шлафрок" од "лаураћа" и чисту, белу кецељу. Још на Натине речи "има много бодљикавих ружа", појави се на прагу Мијалкове собе, с десна)

Доста, доста! Испашћеш кроз прозор!

НАТА

(Окрене се Симки)

Не бој се! Није прозор жељезничких вагона. Не пише: "Опасно је нагнути се!".

СИМКА

Опасно је нагнути се и онда где то не пише! Опасно је због комшилука. А девојка за час проигра свој добар глас. Нећу да нашим именом свет испира уста. Зрела си девојка!

НАТА

(Одмакла се од прозора)

Толико зрела, да ми је девојаштво досадило! Хоћу да променим то занимање. Удајте ме! Прилика је ту, у кући. Шта чекате?

СИМКА

(На великом столу дотерује чаршав)

Чекам да и твој отац запази ту прилику. Не могу му ја споменути господина Вучка, до год је према њему тако некако затегнут...

НАТА

Али то ће се отегнути до – уседелице!

СИМКА

А ти имала прилике и до сад у Паланци и овде, ал' сваком нађеш замерке.

НАТА

Паланчани су прости. А овдашњи, који год су дошли да гледају мене, увек су се загледали у нашу кућу. Једини господин Вучко разговара о свему само не о миразу и кући.

СИМКА

Е, па кад уме да разговара, нек отвори уста и нек спомене Мијалку...

НАТА

Како ће кад му тата забрањује да говори. Непрестано му наређује: "Ти само ћути!"...

СИМКА

Ја му то не наређујем, па ни мени још то није споменуо. Не мисли он озбиљно...

НАТА

О, варате се! Чак је наводио разговор на свадбено путовање...
(Прође поред ње на десно).

СИМКА

(Окрене се за њом)
Шта је казао?

НАТА

(Код малог стола)
Казао је: "Далмација – море – лимунови!"...

СИМКА

Лимунови? Ваљда не мисли да ћемо му послати лимун да те запроси! – Ти си јединица и...

НАТА

Ах, опет почиње берза! "Тражња" велика – "понуда" скупа! Оставите се тога мама. Прошла су та времена и друштвени обзираји који су вам давали власт да удајете кћери како хоћете. Данас има напредних жена, данас женске траже своја права и слободу. Јер обзирући се непрестано на друштвене обзире добије се кочење врата!

СИМКА

Укочила ти се памет од тих Вучкових романа, па све којешта говориш.

НАТА

То је душевна храна. И душа има глад и потребно је да се засити. Нису то романи, мама, него се свет мења. Што су некад биле махне, сад су врлине. Јер старе врлине истрајале су као старо одело! Залуд је крпити!

СИМКА

То ти све он пуни главу кад шетате и кад ту на прозору разговарате. Ја сам крива, што то допуштам.

НАТА

И без тога, мама, ја се трудим да не изостанем иза својих београдских вршњакиња и да стресем са себе и последњи трун паланачке прашине. Морам да стекнем појам о многим чему што није допрло до паланке...

СИМКА

А шта мени фали и без клавира и без свега тога?

НАТА

Пре свега, ви сте одавна жена, па ипак као девојка ако нисте свирали у клавир свирали сте у хармонику па и сад тражите прилику да се покажете у друштву. Зато сте и чланица управе материнског удружења...

СИМКА

То није из беса и моде! То је добротинство. Склањамо и чувамо несрећну децу.

НАТА

(Већ узрујаним тоном размажене девојке)

Дабоме. Бринете се за срећу туђе деце! А своје дете...? То вам је последња брига!

СИМКА

Да, и прва и последња. Ја већ друге бриге и не бринем. Ти, пати... Непрестано!

НАТА

О, да вас то толико брине, до сад би пребринули. Поменули би тати. Рекли би за господина Вучка.

СИМКА

Па сама кажеш, да он неће ни Вучка да чује, а још мање ће слушати да му говорим о Вучку.

НАТА

Добро, мама. Више те нећу опомињати. Само не заборави да је данас модерно и самоубиство!

СИМКА

Шта кажеш?

НАТА

Осећањима се не може заповедати! Осећања су самовољна и извршиће што науме. То дође одједном, као муња!

СИМКА

О, синиле муње у те твоје романе! Читаш шест, седам романа па се побркаш...

НАТА

И од те збрке испадне осми роман – самоубиство!

СИМКА

То више да ми ниси рекла!

НАТА

А ви помен'те тати!

СИМКА

Па споменућу му!

МИЈАЛКО

(Улази на спољна стаклена врата иде ходником)

СИМКА

(Смотри Мијалка)

НАТА

(Радосно пришла Симки)

Истина, хоћете? А кад?

СИМКА

Можда и сад.

НАТА

(Хоће да је загрли)

Ти си моја добра мама...

СИМКА

(Брани се)

Остави ме! – Уклони се! –

НАТА

(Радосно али више пригушено да не чује Мијалко)

Ипак ће бити: Далмација – море – лимунови! –

(Оде у своју собу, брзо, из које се мало затим чује клавир из Натине собе. Свира се каква модерна игра)

Ш ПОЈАВА

Симка Мијалко.

МИЈАЛКО

(Љут је. Скида шешир и капут, окачиње о чивилук. Пође напред, али непрестано ћути)

СИМКА

(Видећи га натмуреног, после мале паузе пита)

Шта ти је?

МИЈАЛКО

Ништа! Човек треба да је провидан као стакло, па да свет види његово поштење! Иначе целог века не можеш доказати да си исправан. Јеси ли богат, већ си осумњичен као непоштен. Сва сиротиња доказује: "Нико се није обогатио на поштен начин!"

СИМКА

Па коме сад опет смета твоје поштење?

МИЈАЛКО

Коме? Опозицији!

СИМКА

Ех, чудо Боже! То је мањина!

МИЈАЛКО

Мањина кад се гласа, ама кад се виче и упада у говор, то ти је више него већина!

СИМКА

А зар си ти говорио?

МИЈАЛКО

А шта се чудиш, кад си се до сада чудила што не говорим? И сто пута си ми пребацила: да си говорио не би те тај Вучко назвао "златоусти" већ ћутиш, а ћутање је злато – посланичка дневница! Е па, зато сам проговорио!

СИМКА

О чему?

МИЈАЛКО

О казненом законнику.

СИМКА

Куд ти то пало на памет?

МИЈАЛКО

Њима је то пало на памет, управо на дневни ред. Говорило се о укидању смртне казне и увођењу вечите робије. Те ти ја устанем и против робије.

СИМКА

А што?

МИЈАЛКО

Тако. Јер робија никога не поправља, па ма била и вечита. И како ће да поправи, кад зликовац седи и излежава се на државни рачун. Ништа не брине. Други се брину да га нахране, напоје, одену и обују. Чак га чувају, као трезоре Народне банке. Безбеднији је он, него ми у слободи. Тако сам говорио, а они се смејали...

СИМКА

Па то није ништа смешно.

МИЈАЛКО

Није. Ал' сам ја још рекао: "Господо, ја сам дошао до закључка, једини облик казне који би утицао на виновника, то је телесна казна! То би био умесан, па чак и идеалан облик правосуђа!..." Ал' неко из опозиције дрекну: "Газда Мијалко је за батине!" и сви пренуше у смеј! – Што се опозиција смејала, то је у њеном партијском програму, ал' се смејали и ови моји! И то ме је наједило! – Искида ми се цигерица!

СИМКА

Кад си будала! Народни посланик не сме да има ни срце ни цигерицу.

Клавир у Натиној соби престаје.

МИЈАЛКО

Е, сад ћу још и да се оперишем! Нек они гледају како оперише полиција, па ће видети да сам у праву, што тражим телесну казну. Рапорти увек гласе: "Окривљени у почетку није хтео ништа да призна, али после неколико вештих, унакрсних питања признао је све! Е та вешта унакрсна питања на која мора све да призна, то је телесна казна!

СИМКА

Ама шта си ти сад постао и убојица, од како си упао у ту политику.

МИЈАЛКО

Па, наравно. Политика квари карактере!

СИМКА

Нек она квари шта квари, ал' нећу да квари мир и срећу наше куће.

МИЈАЛКО

Како квари?

СИМКА

Тако, што ти више не мислиш на кућу, жену, децу...

МИЈАЛКО

(Тргне се)

Какву – децу?

СИМКА

Па, на ћерку!

МИЈАЛКО

(Лакне му)

То је дете, а не деца. Јер кад су деца, онда су – двоје и – више...

СИМКА

Исправљај ти скупштинаре, а не мене!

МИЈАЛКО

Ко ће скупштинаре да исправи, кад они све искриве. Ја говорио о разбојницима и лоповима, а они дрече: "Лоповима је то занимање; не краду под маском поштења! А кад тако почну, оида ће и они проповедати морал, шибати пороке и тражити шибу за лопове!..."

СИМКА

Ама, не шибай ти у страну, већ слушај шта ти ја проповедам! Ната је зрела девојка. Треба да се уда.

МИЈАЛКО

Треба, ал' кад неће?

СИМКА

Сад хоће.

МИЈАЛКО

Хоће? Е онда је доиста зрела. Лепо, лепо. Потражићу кога од оних, што их је одбила. То су биле добре прилике.

СИМКА

Нема шта да тражиш. Прилика је, тако рећи, у кући.

МИЈАЛКО

Која прилика?

СИМКА

Господин Вучко.

МИЈАЛКО

Шта – ? То је неприлика, а не прилика!

СИМКА

А што? И добар човек и леп положај...

МИЈАЛКО

(Ушепртљено говори, шетајући)

Баш положај није леп! – То јест – не разумеш ти то! Јер живот има у резерви разне случајности... И тек из те резерве искочи једна случајност и испречи се...

СИМКА

Ти то опет састављаш неки говор за скупштину!.. Остави се ти тога, па упамти што ти кажем: удаћемо Нату за господина Вучка!

МИЈАЛКО

Не може!

СИМКА

А што да не може?

МИЈАЛКО

Тако, што – не може! А кад нешто не може, онда не може!

СИМКА

Е, може! Може, јер деца се воле...

МИЈАЛКО

Шта кажеш? Воле се?! – Па нек се воле... могу да се воле као, рецимо – рођаци. А другче никако! Венчање не може да буде! – За Вучка?! О, господе – како би то било!? Не, не! Никако не може!

СИМКА

Па кажи једном зашто не може?

МИЈАЛКО

Зато...

(Готово већ да каже: "Зато што ми је син!" па се у моменту тргне, и да би се извукао викне)

Не може! –

(И одјури у своју собу десно, напред)

IV ПОЈАВА

Симка Ната

СИМКА

(Гледајући за Мијалком крсти се од чуда)

О, госпoде!...

НАТА

(Изиђе из своје собе, узбуђена готово до суза)

Чула сам... Не може! – А зашто?

СИМКА

Зато, што – не може! Тако он каже.

НАТА

А разлог?

СИМКА

Разлагао је нешто о неким резервама, које искоче наједном!

НАТА

Искочиће на једном нешто сасвим друго. Давно није поменут у новинама. А све ће новине писати! И то много. Оне једва чекају такве сензације. О науци и заслужним људима донесу два три реда, а о разбојницима и самоубицама читаву страну!

СИМКА

Ништа не сме да искочи! Остави се тих лудорија. Сад је љут; наједили га у скупштини. Док се одљути, попусти ће...

V ПОЈАВА

Исти. Вукајло.

ВУКАЈЛО

(Ушао је на спољна врата. Лагано иде предсобљем загледајући не би ли кога наишао. Један му образ надувен. Везао је марамом вилице – подбрадио се. Из завоја вири кестењаста брадица.)

СИМКА

Ко ли је овај?

НАТА

Ко?

(Окрене се посматра Вукајла)

Можда какав очев бирач.

(Склања се више у десно, марамицом брише очи које су пуне суза)

СИМКА

(Прилазећи Вукајлу)

Кога тражите?

ВУКАЈЛО

(Застао на самој граници предсобља и собе. Поклони се.)

Пардон. Станује ли овде господин Вучко Савчић?

НАТА

(Брзо се окрене, радознало)

Господин Вучко? А шта сте хтели са њим?

ВУКАЈЛО

То је – тугаљива ствар.

СИМКА

А сме ли се знати та тугаљива ствар?

ВУКАЈЛО

А, не. То је тајна.

НАТА

Тајна? – Његова тајна?

ВУКАЈЛО

И моја и његова. Требало је да се објави, па... није објављена. Тако се стекле прилике. Али ипак људима треба да је реч узвишенија од свих околности и непријатности које се десе...

СИМКА

А шта се то десило?

ВУКАЈЛО

О, то је читава мрежа разних одношаја. Мрежа, у којој се човек праћака и заплиће и себе и друге – живе и мртве!

СИМКА

(За се)

Шта овај говори?!

НАТА

Седите, господине, па нам испричајте...

ВУКАЈЛО

А, не! То је врло тугаљиво... читава несрећа...

НАТА

(Са жаљењем)

Несрећни случај? Зато сте увезани?

ВУКАЈЛО

Не. То је због зуба. На прошевини ухватила ме промаја. Отекла ми цела страна. Не би требало да излазим, али морам наћи господину Вучка, да ми врати писма. Ако је пропала прошевина, да ми бар писма не пропадну...

НАТА

Чија писма?

ВУКАЈЛО

Па – једне жене.

СИМКА

Жене!? А које жене?

ВУКАЈЛО

То је врло тугаљива ствар. То је читава историја.

СИМКА и НАТА

(Заједно)

Историја!

ВУКАЈЛО

Несвршена. Свршетак се још тражи.

НАТА

Ко тражи?

ВУКАЈЛО

Ја.

СИМКА

А ко сте ви?

ВУКАЈЛО

Ја сам – почетак. Извините. Ако не нађем господина Вучка у вароши, опет ћу доћи. – Извините. Збогом! –

(Поклони се и оде)

НАТА и СИМКА

(Гледају за њим и згледају се згрануте)

VI ПОЈАВА

Ната. Симка

СИМКА

(После мале паузе)

Шта рече да је?

НАТА

Историјски почетак...

СИМКА

Ништа не разумем.

НАТА

(Готово кроз плач)

Мени је јасно. Господин Вучко има везе са неком женском, а мене доводи у гадан, понижавајући положај...

СИМКА

Ал' он раскида са њом, кад је овај дошао по њена писма.

НАТА

Раскида? Требало је да то учини раније. Ја знам да сваки мушкарац, пре женидбе, има својих љубавних сплетчица, али чим помисли на брак, то све престаје. А он није престао. Он се "праћака у мрежи" како овај рече.

СИМКА

Не знам. Зато ваљда Мијалко и каже да не може! Мијалко сигурно нешто зна. Баш ћу да га искушам.

НАТА

(Плачући)

Није потребно, мама. Мени је сад све јасно. Зато ми је Вучко и дао да читам прво: "Страх од љубави!" Јер он страхује. Његова љубав срозала се до одвратне ситне забаве!

(Одлучно)

Али са мном се нећете више забављати! Пречистићемо рачуне!
(журно оде у своју собу)

VII ПОЈАВА

Симка Мијалко.

МИЈАЛКО

(С десна, изиђе из своје собе)

Ама, шта ви то...?

СИМКА

Ништа. Право си казао да не може.

МИЈАЛКО

Шта не може?

СИМКА

Па, не може Вучко да узме нашу Нату.

МИЈАЛКО

(Ушепртљи се. Мисли да је Симка можда сазнала тајну)

А – што не може?

СИМКА

Због некакве раније везе.

МИЈАЛКО

(Као опарен)

Какве везе?!

СИМКА

Шта питаш, кад ти то најбоље знаш. Има чак и писма те особе.

МИЈАЛКО

(Премро)

Писма?

(Сасвим нехотице изговори)

Што му не узех та писма...

СИМКА

Ето видиш, да знаш. Знаш ти и ту његову женску. То је нека сокакуша! Нека без стида и срама! Нека...

МИЈАЛКО

Доста. О мртвима се само лепо говори...

СИМКА

Зар је умрла?!

(За се)

То је она пратња...

(Гласно)

Кад је умрла?

МИЈАЛКО

Одавно...

СИМКА

Како одавно, кад сад тражи писма!

МИЈАЛКО

(Збуњено)

То је... То је онда нека друга.

СИМКА

Друга? Па колико тај има?

МИЈАЛКО

Пуно... Не знам тачно колико.

(За се)

Добро је. Окрете се све на другу страну...

СИМКА

Па то је покварењак! Лола! Са каквим је образом прилазио Нати, кад зна...

МИЈАЛКО

Ама, кад је у питању да се добије положај, човек је готов на све нискости. Зато сам ти и казао да не може ништа бити...

СИМКА

Па кад си све то знао, што си га довукао у нашу кућу?

МИЈАЛКО

Ама, онда још то нисам знао. После, рачунао сам: да је још доста млад да буде толико покварен. А оно, видиш, данашња младеж...

СИМКА

Лепо, Бога ми! Сад ће сав комшилук да прочеше свој језик на наш рачун!

МИЈАЛКО

А што на наш рачун?

СИМКА

Јер их сви сматрају за верене. Њо ваздан су заједно. Гледају...

МИЈАЛКО

Како заједно? Какво гледање? То не сме да буде! То ниси смела да допустиш!

СИМКА

Није требало да га пушташ у кућу!

МИЈАЛКО

Пустио сам га на крај дворишта, у последњи стан, а не у наше собе!

СИМКА

Пусти петла на праг, он ће и у собу.

МИЈАЛКО

Ама, каквог петла? Ти ниси смела да имаш кокошију памет. Ниси смела да допустиш да се састају. Каква си ти мати?

СИМКА

Добра сам ја мати, ал' ти си рђав отац!

МИЈАЛКО

Рђав отац? По чему? Како ти то мислиш?

СИМКА

Тако. Кад си и где си извео своју кћер? А ово није паланка, ово је престоница. Ту је буран живот... Бурна младеж. Слободне женске. Састају се, шетају и забављају са мушкарцима. Таква је мода... Па и наша Ната, не може ван света...

МИЈАЛКО

Ама, шта говориш којешта?

СИМКА

Тек ће комшиluk да говори којешта, ако се ова ствар некако не заташка. Јер и Ната се шетала...

МИЈАЛКО

Шетала! Са киме?

СИМКА

Са Вучком.

МИЈАЛКО

Са Вучком!? Зови је!... Зови је, одмах да дође!

СИМКА

Шта ћеш са њом?

МИЈАЛКО

Да ми призна све! Хоћу да сам на чисто!

СИМКА

Па начисто си. Сматрала је да је Вучко частан и исправан и волела га, а сад осећа да је подлац и омрзла га.

МИЈАЛКО

Тим одговором нисам задовољан. Хоћу њу да интерпелишем, да доведем ствар на чистину.

СИМКА

Немој само да доведеш до –

МИЈАЛКО

До чега?

СИМКА

До – камене соде! И то је ушло у моду!

МИЈАЛКО

Зови ти њу! Не брини за соду и моду! Ако га је омрзла, то је добро, ал' треба знати зашто га је омрзла. Можда ту има неки дубљи узрок. Хоћу да сам начисто! Јер ако је он забраздио... ако је...

СИМКА

Шта ако је?

МИЈАЛКО

(Оштро)

Ништа! Зови је!..

СИМКА

(Прилазећи Натаиној соби)

Ја ти кажем пази како са њом поступаш!

(Оде у Натаину собу)

VIII ПОЈАВА

Мијалко, па Симка и Ната

МИЈАЛКО

(Сам. Шета нервозно, брише чело марамом. Наставља ранију мисао)

Ако је досудио Нати Савкину судбину – убићу га! Ето, како се постаје убица свога сина!

НАТА

(Појави се на вратима своје собе. Види се да је плакала. Мијалку)

Шта сте хтели, тата?

МИЈАЛКО

(Стишава се)

Чућеш. Оди овамо!

НАТА

(Прилази Мијалку)

СИМКА

(Изиђе за Натом и прелази са друге стране Мијалкове)

МИЈАЛКО

(Усиљено смишља згодан увод у своје питање)

Људи су – људи. Све ће женској опростити, осим једно – лепоту.

Лепота мора да – страда. Ти си лепа... Ти си шегала са Вучком...

Ти си...

(Плане) Шта си ти уопште имала да се састајеш са њим?

НАТА

Па – сâм је свраћао код нас...

МИЈАЛКО

Зашто?

НАТА

Доносио ми је књиге...

МИЈАЛКО

Какве књиге?! Док сте ђаци бежите од књига, а као удаваче не можете без књига!

СИМКА

И женске треба да су начитане.

МИЈАЛКО

(Симки)

Ти се не мешај. Ти си прочитала свега "Геновеву" па шта ти фали?

(Нати)

Какве ти је књиге доносио?

НАТА

Романе и приче...

МИЈАЛКО

На пример?

НАТА

"Жртве љубави"... "Злочин и казна"...

МИЈАЛКО

Лепи наслови! Изгледа да и он има неке злочине на својој души? Ал' неће проћи без казне! Неће!

СИМКА

(Опомиње га да се стиша)

Мијалко!

МИЈАЛКО

Не буни ме!

(Нати)

Па сте се и шетали? Често?

НАТА

Свако вече.

МИЈАЛКО

(Погледа у Симку)

Свако вече!

СИМКА

Кад год си ти био у клубу, на седницама.

МИЈАЛКО

(Симки)

А где си ти била?

СИМКА

(Мало јетко)

И ја – на седницама материнског удружења!

МИЈАЛКО

Лепо, лепо! Цела фамилија ударила у седнице!

(Наги)

Дабоме и ви сте у шетњи где год сели и одржали седницу?

НАТА

Да – разговарали смо.

МИЈАЛКО

О чему?

НАТА

Обично о књижевности, уметности и женском покрету...

МИЈАЛКО

Каквом женском покрету?

НАТА

О праву жена и њиховом културном развићу...

МИЈАЛКО

Па то све нешто озбиљно. А зар се он није који пут нашалио и лупнуо нешто онако неозбиљно?

НАТА

Молим вас, тата, уздржите се од таквих питања!

МИЈАЛКО

То је требало да кажеш њему, кад ти је стављао неозбиљна питања.

НАТА

Нису била неозбиљна, него некако увијена...

МИЈАЛКО

Како увијена?

НАТА

Па тако... Једанпут ми је рекао: "Госпођице, био бих пресрећан, кад би ме учинили новим Адамом..."

МИЈАЛКО

Е?! А шта је хтео тим да каже?

НАТА

Не знам.

СИМКА

Нешто богословски.

МИЈАЛКО

То је ђаволски, а не богословски! Пре свега, он не сме тако да разговара с' тобом. Не сме да заборави: шта си му ти... Јер то би био злочин... Ужасна срамота!... Где ти је била савест?

НАТА

Моја савест мој је судија. Ја знам шта ћу учинити. А он нека са другом тражи: Далмацију – море и лимунове!

МИЈАЛКО

Лимунове? Адам са лимуновима! Е, морамо ми тог Адама што пре да најуримо из раја!

(Нати)

Иди сад. Ја ћу већ решити целу ствар...

НАТА

Ма како да решите, ја сам већ осуђена на понижење и срамоту...

МИЈАЛКО

Срамоту?!

СИМКА

Е, дабоме! Сад ћеш се баш удати, њему за инат. Срећа је што се случајно сазнало ко је и какав је. Иначе би целог живота патила поред њега. Човек, који јури за сваком сукњом. Никад не угане ноге ни после венчања, не постаје чедан и веран...

НАТА

То је показало и моје прво искуство. У животу нема праве верности, и ако има праве љубави која све прашта! Али, ја му нећу опростити ...

(Одлази у своју собу)

СИМКА

(Идући за њом)

Наравно. Удаћеш се за другог...

IX ПОЈАВА

Симка. Мијалко, па Вучко.

МИЈАЛКО

Шта рече: "Срамоту?!" Зар ја да испаднем творац новог Адама и Еве!... Ама ја нећу одоцнити као Бог. Викнућу ја на време: "Адаме, где си?"... и "Шта си наумио Адаме?"

СИМКА

(Враћајући се од Натиних врата)

Ама шта ти је тај Адам толико сумњив?

МИЈАЛКО

Није мени сумњив Адаам, него Вучко. Јер тај хоће да загризе јабуку ако није и загризао.

СИМКА

Какву јабуку?

МИЈАЛКО

А шта се правиш наивна, као да ниси Евино колено? Само онда је Адам био стидљив... Било "стидље момче нег' девојче"... А сад...

(Пришао је првome прозору)

А сад...

(Смотрио кроз прозор Вучка и непријатно му)

Ух! Сад баш...

СИМКА

Шта?

МИЈАЛКО

Он! Вучко! Иде овамо...! Како би било да га сачекам у дворишту...

(Пође)

СИМКА

Немој! Пусти нек дође, да му ја читам лекцију!...

МИЈАЛКО

Не, не! Нећеш ти то умети. Од кад си посланиковица одвикла си се од свађе, а ја као посланик навикао сам на свађу. Вежбамо се у томе свакодневно... Ја ћу њему скресати све у очи!

ВУЧКО

(Појављује се на улазу)

СИМКА

Реци му да је подлац, нитков!

МИЈАЛКО

(Смотри Вучка)

Казаћу му! Само, уклони се!

СИМКА

И да ћеш га најурити и из куће и из службе!

МИЈАЛКО

(Тише)
Хоћу. Иди!

СИМКА

(У одласку презриво погледа Вучка који окачиње шешир о чивилук)

ВУЧКО

(Окачиње шешир о чивилук и осврне се да поздрави Симку – ал' она оде)

СИМКА

(Као да се згади на Вучка – окрене главу од њега – промрмља)
Ћубре!
(Уђе у кујну)

ВУЧКО

(За се)
Ја или он? Сигурно он! И ја бих га радо почистио да ми не смета!
(Силази у собу)

Х ПОЈАВА

Мијалко. Вучко, па Симка и Ната (На вратима).

МИЈАЛКО

(У незгодном положају. Искалио би сав гнев, али се боји да би се чуло, а ни Ната ни Симка не смеју чути у каквом су односу њих двоје. Стишава се, да што мирније дочека Вучка)

ВУЧКО

(Да би оправдао свој долазак – развија једну подебљу књигу)
Извините. Случајно сам свратио. Донео сам Нати интересантну књигу "Природа љубави" филозофско дело, од Гурмона...

(Пошто Мијалко још ћути, наставља)

Ту су проширени појмови о општој психологији љубави. Врло интересантни описи спаривања животиња. Писац чак и тврди "да је љубав кроз животињска и да у томе баш и јесте њена лепота!"

МИЈАЛКО

(Јетко)

Животињска?

ВУЧКО

Да. Тако он каже.

МИЈАЛКО

А ти то примио за готово? Е не допуштам ја ништа животињски! Јеси л' разумео? Срам те било!

ВУЧКО

Зар вас толико расрдило једно научно дело?

МИЈАЛКО

Не срди мене то дело, него твоје дело! Твоји животињски појмови. Твоја животињска природа и прохтеви! Твоја – твоја – лакомисленост!

ВУЧКО

Па ја сам продукт ваше лакомислености!

МИЈАЛКО

Оно је било ван линије сродства. А овде је најтешње крвно сродство...

ВУЧКО

(Зачуђено)

О чему ви то говорите?

МИЈАЛКО

(Пригушено)

Знаш ти врло добро. Али оно што мора да остане тајна за свет, није тајна за мене и тебе. Нарочито теби не сме бити тајна да ти је Ната сестра. Ако није по црквеним књигама, она је по Савкиним писмима, јер си Савкин и мој син...

ВУЧКО

Ха, то ли је? Е, па кад је дотле дошло, онда вам морам признати...

МИЈАЛКО

Признај ми само једно: да ниси постао Адам.

ВУЧКО

Какав Адам?

МИЈАЛКО

С' лимуновима.

ВУЧКО

Не разумем. Али моје признање може само да заслади вашу заблуду. Околност ме нагнала да учиним једну погрешку...

МИЈАЛКО

(Пренеражен)

Учинио си!?

(Уздихти)

ВУЧКО

Учинио сам, да се спасем из тешке ситуације. Више није нужно да то кријем. Најзад, то је једна ситна погрешка младости...

МИЈАЛКО

(Као горе)

Ситна?... И ти си био тако ситна погрешка моје младости, па је та погрешка израсла и ето свети ми се!

ВУЧКО

Стишајте се. Нисам ја ваша погрешка. Нисам ја ваш син.

МИЈАЛКО

(И кад мало подигне тон гласа, брзо пригуши и обазре се да не чују)

Зар си толико покварен да и то порекнеш, само да би се оправдао за нова неваљалства! Решио си се да ме упропастиш! Као звер дограбио си ме у своје шапе и давиш ме! Ето, давиш ме! Удавићеш и мене и моју породицу...

ВУЧКО

То би било да сам заиста ваш син, али нисам... И онда нисам ничему крив...

МИЈАЛКО

Син си ми... и крив си – крив си свему... И ја сам свему крив. Толико крив да бих волео да могу сам себе да плјунем.

ВУЧКО

Да сам слутио да ће до овога доћи, не бих учинио ту шалу...

МИЈАЛКО

Није то шала. То је смртоносна збиља. Она је убила сваку шалу, сваку веселост ове куће... Нико то још не зна. Али ја знам. Рођени грех моје младости дошао ми је под старост да ме сатре...

ВУЧКО

Али верујте ми, грешите...

МИЈАЛКО

Грешио сам... И свети ми се грех. Ал' што се свети и мојој жени и кћери!?

ВУЧКО

Господине Мијалко, ја не могу да поднесем дуже вашу патњу и учинићу све што хоћете, да вас разуверим...

МИЈАЛКО

Учини само једно. Иди одавде. Одпутуј на извесно време. То мора бити... Уклони се... спаси и себе и мене и част моје куће. Јер и ја и ти проклети смо, и само се узајамно можемо спасити... Иди, да се спасемо!

ВУЧКО

О, како се од ситнице створи комедија!

МИЈАЛКО

Од ситнице све се ствара. Ти мораш путовати!

(Одлучно)

Ја ти наређујем то, као отац!

ВУЧКО

(За се)

Чудновато! Мислио сам да ћу га тешко уверити да сам му син, а нисам ни сањао да ћу се оволико мучити да га у то разуберим.

МИЈАЛКО

(Видећи да Вучко нешто размишља – нежно)

Је ли, ти ћеш послушати оца?

(Ухвати га за руку)

Сине! Вуле! Иди... Одпутуј... Спаси оца!

ВУЧКО

(Слегне раменима – за се)

Ништа не помаже!

(Гласно)

Одпутоваћу. Повлачим оставку на сина, али тиме само одлажем кризу на кратко време! Јер ја нисам ваш син.

МИЈАЛКО

Опет ти... А писма?

ВУЧКО

Писма су вашег сина, а тај нисам ја...

МИЈАЛКО

Добро, ниси! Само иди и до год не одпутујеш не свраћај овамо.
Опасно је!

СИМКА

(На вратима кујне, само се појави и викне)

Па докле, Мијалко?!

(Повуче се и затвори врата)

МИЈАЛКО

Ево – готово је!

НАТА

*(Појави се на вратима своје собе, кад види Вучка, презриво ви-
кне)*

Ах!

(И повуче се у собу)

ВУЧКО

(Опазио је обе)

И ја бих рекао да је готово, само не знам чијом мајсторијом.

МИЈАЛКО

Не питај. Иди...

ВУЧКО

(Мислећи на Нату)

И без "Збогом" –

МИЈАЛКО

(Мислећи да се на њега односи. Нежно)

Збогом...

(Обазре се па га брзо загрли)

Збогом, сине!

ВУЧКО

Кажу, да се осуђени на смрт плачући опрашта са својим там-
ничаром... Осећам да је то тачно...

МИЈАЛКО

Све је тачно. Иди!..

ВУЧКО

(Полазећи)

Бар ову књигу предајте...

МИЈАЛКО

Носи и њу. Није нам више потребно спаривање животиња...

ВУЧКО

Надам се, да ће се ипак све лепо свршити! Збогом.

(Одлази и баца поглед на врата Натине собе. Узме шешир и са почетка предсобља, довикне још једном)

Збогом!

(Оде на стаклена врата)

МИЈАЛКО

(Још док Вучко излази за се)

Свршиће се, ако се већ није свршило!

XI ПОЈАВА

Мијалко. Симка. Ната, па Перса

СИМКА

(Чим Вучко изиђе, појави се на вратима кујне, гледајући на спољна врата – као да одговара на Вучково збогом)

До ђавола!

(Силази у собу)

НАТА

(Чим Вучко оде, полако отвара врата своје собе, провири, па кад се увери да је отишао ступи)

Да ми није био тако одвратан, рекла бих му у лице, да је нитков када је мислио да ми укаља душу блатом свога разврата!

МИЈАЛКО

Доста му је и оно, што сам му ја рекао.

СИМКА

Ништа нисам чула. Као да си га исповедао а не грдио! Ниси ни мало викао!

МИЈАЛКО

Није ту главно викати. Дипломате објаве рат у највећој тишини. Главно је, шта сам му рекао.

СИМКА

Јеси ли му рекао да је неваљалац, да је бедник од зла оца и од горе мајке...

МИЈАЛКО

Дабоме... То јест, зашто од зла оца? Шта су мени криви његови родитељи!

СИМКА

Криви су! Што су родили таквог сина?

НАТА

(Прешла је код прозора и гледа на улицу)

МИЈАЛКО

Од куд су они знали шта ће да – никне. И ти си у башти посејала дупли каранфил, па изникао прост!

СИМКА

Ал' је опет цвеће, а ово је коров... Коров од корова!

МИЈАЛКО

(Протестујући)

Ама –

(У том Ната спусти ролетну)

НАТА

(На једном се тргне са прозора, као да је видела нешто непријатно и брзо спусти ролетну)

МИЈАЛКО и СИМКА

(Заједно)

Шта је сад?

НАТА

(Гнушајући се)

Он! Нећу да га видим!

СИМКА

И не треба.

МИЈАЛКО

Само, слаб је то заклон. Ја сам се постарао да буде већи размак између вас. Рекао сам му да одпутује.

СИМКА

У неврат, да Бог да!

МИЈАЛКО

Па, сад и ако се врати, овамо се неће вратити!

(Одлази чивилуку, узима капут и облачи)

Адам је истеран из раја!

СИМКА

Куда ћеш? Да га стигнеш? Да му се извиниш?

МИЈАЛКО

Какво извињавање! Морам у клуб. Има важна питања да се реше.

СИМКА

А питање твоје кћери?

МИЈАЛКО

Оно је у начелу решено, а коначно биће за дан, два.

(Меће шешир)

То јест што пре... Удаћемо је пре.

НАТА

(Полако диже ролетну и загледа)

Отиш'о је. Нитков!

СИМКА

(Мијалку)

Ако није ништа важно врати се. Дођи кући што пре. Сад не смемо бити саме. Може тај да се врати...

МИЈАЛКО

Неће. Дао ми је реч.

(Одлази излазу)

НАТА

О, његова реч...!

(Угучена седа крај прозора)

ПЕРСА

(Улази с поља, огрнута шалом – као просте жене, носи пакет)

МИЈАЛКО

(Који се готово сукоби са Персом на излазу)

Ево Персе! Нећете бити саме!

(Оде)

XII ПОЈАВА

Симка Ната Перса

ПЕРСА

(Прилази кујнским вратима)

СИМКА

Ти мораш сваког дана мало да протумараш.

ПЕРСА

Па била сам са Миладином у чаршији. Спремамо по мало...

СИМКА

За свадбу.

ПЕРСА

Па – мора се.

СИМКА

А покојника сасвим си заборавила.

ПЕРСА

(Скидајући шал)

А немам ни зашта добро да га се сећам. Упропастио ми све. Начинио ме од газдарице слушкињом. Па опет платила сам нову таксу за гроб, да га не прекопају...

СИМКА

Мислиш да ће Миладин бити бољи?

ПЕРСА

Бар је млађи. Истина много је љубоморан... али...

НАТА

И служећи у скупштини уобразио да је посланик. Све тако не- како говори!

ПЕРСА

Па косић научи да звижди онако како му звижде. А ако он добије скупштински бифе, као што су му обећали, добро ће бити... Ту се пиће више потроши но у три кафане...

СИМКА

Он се зато и жени са тобом, да му аргатујеш.

ПЕРСА

Још није био ни испит. Чекамо да добије бифе...

(Уђе у кујну, па се одмах врати)

Јест, видеља сам господина Вучка, носи некакву књигу и саго главу – није ме ни приметио.

СИМКА

Шта се то нас тиче!

ПЕРСА

(Зачуђено – за се)

Од кад то!?

(Уђе у кујну)

НАТА

Носи књигу. То је понео мени "Приче о мушком" сита сам тих прича!

СИМКА

"О мушком"! Јадан је он мушкарац. Нит је мушки викнуо на престо већ се извуче као тарана из лонца!

НАТА

Варате се! Подмукао је... Спремиће он тати какву пакост! Напашће га јавно... А можда ће га позвати и на двобој...

СИМКА

О, то би му још требало!

XIII ПОЈАВА

Ната. Симка. Тодор.

ТОДОР

(Пријатан старац, близу 70. година. Чисто одевен. Пати од заборавности. Још кад Ната почне последњи говор уђе с поља Сад је већ у соби)

Нато! То јест – Симка!

СИМКА

Шта је, оче? Шта сте хтели?

ТОДОР

Шта сам хтео?... То је оно, што увек заборавим шта сам хтео...

НАТА

Па, сетите се, деда!

ТОДОР

Е "сетите се"! Стара глава је као решето, све испадне... Како да се сетиш! А и нашто сећати се? Што је било не враћа се више.

НАТА

(За се са удахом)

Што је било не враћа се...

ТОДОР

Сећање је као дим. Таман почне право да се диже, а дуне ветар и растера га, наиђе неко па... а јест, траже вас некакви људи.

НАТА

Нас?

ТОДОР

Чини ми се вас или Мијалка...

СИМКА

Кол'ко их је?

ТОДОР

Кол'ко – Двојица.

НАТА

(Мало са чуђењем)
Двојица? Баш двојица?...

СИМКА

(Тодору)
Кажите им нека дођу.

ТОДОР

Казаћу им...
(Одлази)

СИМКА

А што је теби чудно што су двојица?

НАТА

Њих је послао Вучко. То су његови девери.

СИМКА

Какви девери, кад од свадбе неће бити ништа?

НАТА

Девери за двобој – секунданти!

СИМКА

За двобој!?

НАТА

Наравно. Данас је и то модерно. Посвађају се у двоје, па повере своју свађу другој четворици, да они одреде кад ће се завршити свађа револверским мечама. Обично један погине...

СИМКА

Зар Мијалко да погине? И то од кога?... А, то ја не дам!

НАТА

Не можете ви да не дате! То мора бити! – Али ја ћу се тући уместо тате!

СИМКА

Шта? Ти?

НАТА

Јест ја! Јер мене је он увредио и понизио! Задао је смрт мом девојаштву, ја ћу његовом животу!...

КОСТА и ЈЕВТА

(Улазе на спољна врата)

СИМКА

Ево их!

XIV ПОЈАВА

Симка Ната Коста Јевта

КОСТА и ЈЕФТА

(Заједно поклоне се и поздраве са оног узвишења предсобља)
Добар дан!

СИМКА

Добар дан.

НАТА

(Тихо Симки)

Од Вучка су. Виђала сам их некад у његовом друштву.

СИМКА

(Тихо Нати)

Па шта ћемо?

НАТА

(Тихо)

Пустите мене: Шта желе господа?

ЈЕВТА

Наша жеља није ни мало интересантна за другога..

КОСТА

Осим за господина Вучка...

СИМКА

(Тихо Нати)

Од њега су...

НАТА

(Исто)

Двобој...

СИМКА

(Све јаче збуњена, ал' се усиљава да буде љубазна)

Седите, господо, ако не журите...

ЈЕВТА

О, не журимо. Журе они, који знају где ће стићи. А код нас је то неодређено.

(Седа)

А и нашто журити? И који журе и који лагано иду најзад стижу једној мети – гробу!...

СИМКА

Гробу!

КОСТА

(Седајући)

Образовање је преиначено за биоскопе, где се на бескрајном филму одмотава један ланац тренутних слика. Да, данас је такав свет. Све брзо. Наслађује се брзим, филмским, немирним, пролазним! Само да све прође што брже. Ни брзи воз није им више брз. Траже рапид, сиплом – хоће да прејуре 120. и 200. кило-

метара на сат. Хтели би да у часу протутње целу земљину куглу.
Да све проживе, као водени цвет за двадесет и четири сата – све
радости и жалости и да умру!

СИМКА

Умру?

НАТА

И то је врста поезије.

ЈЕВТА

Госпођица свакако воли песме, можда их и сама пише?

НАТА

До сад не – ал' сад спремам посмртну песму!

ЈЕВТА

Нешто модерно?!

КОСТА

Ех, модерне песме! То је ктичава поезија. Туберкулозни про-
хтеви...

ЈЕВТА

Модерна песма неће окове, везане сликове! Она је слободна, нео-
граничена, без везе и мере...

КОСТА

То није песма. Песма треба да је истинска, да потече створена
из самога срца, као песма птице...

ЈЕВТА

(Кости)

Кад би ви певали као птица, то би личило на песму гаврана!

СИМКА

(Тихо Нати)

Добро је пређоше на песме... Онда послужићу их, да забораве
зашта су дошли.

(Оде у кујну)

КОСТА

(Који је дотле одмахивао главом на последње Јевтине речи)

Гавран? И гаврана треба разумети! Он забаченим лешинама пева
опело...

ЈЕВТА

(Смешећи се)

Као нама господин Вучко!

НАТА

Како то мислите?

КОСТА

Ах, ништа. Наша нека ствар. У сваком случају то се вас не тиче.

НАТА

Али можда мога оца?

ЈЕВТА

У колико је у материјалним односима са господином Вучком...

НАТА

Дакле ипак...?

КОСТА

Не, не! Ваш отац је учинио своје. Он је жртва...

НАТА

Жртва?

КОСТА

Вучкова жртва...

СИМКА

(Излази из кујне – говори Перси – која за њом иде)

Хајде, послужи господу...

XV ПОЈАВА

Исти. Симка. Перса.

ПЕРСА

(Излази из кујне са служавником, на коме је сервирано слатко и ликер)

КОСТА

Није то требало, госпођо.

ЈЕВТА

А кад је већ до тога дошло, ред је да се, пре послужења, представимо.

(Представља се)

Јевта Илић

(Покаже на Косту)

Коста Тасић, бивши чиновници и сарадници господина Вучка.

А сад можемо прећи на ствар

(Пружи руку за кашичицу)

ПЕРСА

(Служи Јевту)

Извол'те.

ЈЕВТА

(Служи се)

СИМКА

(За се)

Нису заборавили зашта су дошли. Прећи ће на ствар.

ПЕРСА

(Јевти)

Наздравље.

(Прилази Кости и служи га)

ЈЕВТА

Хвала.

ПЕРСА

(Кости)

Извол'те ликера!

КОСТА

(Узео слатко)

Хвала. Не пијем. Пре сам много пијо без потребе, а сад је потребно да пијем, а не могу.

ПЕРСА

(Одлази са послужавником у кујну)

XVI ПОЈАВА

Исти, без Персе.

ЈЕВТА

Сад би могли и ми да идемо.

КОСТА

Можемо.

СИМКА

Па рекосте да ћете прећи на ствар.

ЈЕВТА

На коју ствар?

СИМКА

Па због које сте дошли?

КОСТА

А то су личне ствари. Обичне мушке ствари. Најмање се то прича женама... Наши неки обрачуни.

НАТА

Обрачунуи?

ЈЕВТА

Наравно. Ал' кад није ту онај ко нам је потребан, удаљићемо се. Ми ћемо се већ са њим наћи...

(Клања се)

КОСТА

(Смешће се)

И обрачунати.

(Клања се)

СИМКА

Зар и кад га штити мандат?

ЈЕВТА

(Смеје се)

Зато га и тражимо, да окрњимо мало од те заштите! Ха, ха, ха! Збогом госпођо, збогом госпођице! Извините нас ако смо били на досади!

(Полази)

КОСТА

Клањам се!

(Полази)

НАТА

О, ни најмање. Било нам је врло пријатно...

КОСТА и ЈЕВТА

(Изиђу)

XVII ПОЈАВА

Симка Ната

СИМКА

Јадно нам "пријатно". Бар да су казали отворено шта хоће.

НАТА

Па, пажљиви људи. Штеде нас. Не желе да нас преплаше...

СИМКА

Ал' овако се јаче плашим, кад не знам од чега се плашим.

НАТА

Нећемо се ни плашити. Писаћу Вучку. Изгрдићу га. Рећи ћу му да се са животом мога оца не може титрати као са мношћом и да ћу за сад са њим одиграти опасну игру и неће видети Далмацију – море – лимунове!

СИМКА

Него Штип, Марибор, Охрид ил' Кикинду!

НАТА

Премештај? – То је још најбоље! Тата то може. Нека га одмах премести, и двобој је избегнут.

СИМКА

Дабоме.

НАТА

Ипак ћу му написати шта знам
(Пође Мијалковој соби)

СИМКА

То му напиши: Штип, Охрид, Кикинда...

НАТА

То ће му написати указ.
(Оде десно, у Мијалкову собу).

СИМКА

(шета узбуђено)
Премештај, дабоме!
(Осветнички)
У Штип ћеш ти!... У Штип!...

XVIII ПОЈАВА

Симка, Агница

АГНИЦА

(Тип млађе, модерне проводацике. Накинђурена, набељена. Успија се у говору, прави се отмена. Носи у руци торбицу у којој су разне фотографије. Дође на спољна врата у дну. Живо се упути кујни, ал' одатле смотри Симку и силази у собу)
Добар дан!

СИМКА

(Зачуди се мало кад је види)
Гле! Прија Агница!?

АГНИЦА

(Говори врло живо)
Не чуди се пријо! Где су удаваче ту ја свраћам и не звана! Бабицу зову, а проводацика се наметне!...
(Рукује се)
Како си ми?

СИМКА

Па – добро, да не чује зло.

АГНИЦА

А што? Теби је, хвала Богу, пуна кућа, пуно срце. Имаш и богатства и уважења.

(Седне)

И части и среће.

СИМКА

Сваки зна своје, пријо.

АГНИЦА

Не дао Бог да будеш проводацика! То само знам да кажем.

СИМКА

Па то је бар лак посао.

АГНИЦА

Мислиш? Није лако калемити дивљу ружу, а камо ли накалемити брак. Кад се пелцер прими, добро је, ал' кад се не прими? Ту сви проклињу проводацику! Већа је моја одговорност него лекара кад врши операцију. Он каже: "наступиле непредвиђене компликације", па не одговара за несрећу. А ја? За све одговарам што год наступи. Не смем ја ту, пријо, да протурам рђаву робу, као што келнер, са најлепшим препорукама, протури најгоре јело! Несмем. Јер није то ситна ствар склапати бракове. Од тога зависи и сој нараштаја и напредак државе. То је читава наука. А мој проводацилук пролепшао је читаву будућу генерацију. Све то свежа, лепа деца. То није заслуга бабица, него проводацика! Па опет, ја на свом стану несмем да истакнем никакву фирму, а бабице истичу Богородицу! Ено, у мом комшилуку, прикуцана на зиду Богородица, а оздо пише "Матилда Штрк, дипломирана бабица". Боже ме опрости, изгледа к'о да је Богородица дипломирана бабица!

СИМКА

(Смешећи се)

О, о пријо, свашта од тебе! Насмејала би и мртвог...

АГНИЦА

Е, па ја где дођем, доносим радост и веселење, а не идем да купам мртваца. Морам увек да сам расположена; да причам, ал' да пазим шта причам. Ако наиђем на девојчину матер, која уображава да је лепа, морам непрестано да се дивим њеној лепоти и њеном укусном облачењу. У кући бившег посланика, морам да кудим данашње посланике а да хвалим бивше. У старинској фамилији оспем читаву паљбу на модеран живот и развратне модерне игре. Морам прво сама да се допаднем, па тек онда да препоручујем момка или девојку...

СИМКА

А пошто се мени одавна допадаш, то можеш одмах прећи на препоруку момка за моју Нату.

АГНИЦА

Шта? Па зар то ви нисте већ свршили и без мене? А господин Вучко?

СИМКА

Какав Вучко! Слушаш сокачке приче...

АГНИЦА

Па и шетају заједно?

СИМКА

Е кад би се девојка за сваког удала са којим шета, имала би сто мужева...

АГНИЦА

Па, да видиш, пријо, и удају се тако. Сами се испроводацишу. Ја се већ бојим за мој занат... О, шта ми рече? Дакле нема ништа са Вучком? Само причање...

СИМКА

Због тих прича и желим да што пре удам Нату. Јер свет суди по ономе што види, а оно што не види за њега и не постоји. Па се бојим да не изнесу девојку на глас...

АГНИЦА

Имаш право. Не треба са њеним именом да свет испира уста. Бар њу је лако удомити. Јединица, богата, лепа...

СИМКА

Ал' је пробирач.

АГНИЦА

Богме, сад је крај прошевинске сезоне. Остале су слабије партије, тако рећи "рестлови". Ал' опет нашло би се
(Отвара торбу – претура фотографије)

СИМКА

Нађи, пријо, јер мени изгледа да баш и тај Вучко проноси које-какве вести. Заборавља да му је Мијалко израдио и указ и класу...

АГНИЦА

Па знаш, како кажу: "Пас да постане и цар, опет ће глодати коске!"

(Загледала једну фотографију)

Овај није за вас.

(Баци ту фотографију у торбу, узме другу)

Овај... могло би. Трговац је...

СИМКА

Немој, немој! Неће Ната за трговца...

АГНИЦА

(Одбацујући ту фотографију)

Има и право. Сваки час падне по нека фирма. Те крива им валута, те несталност динара, а велике царине! Сви криви, само они нису...

(Трећу фотографију)

Море, пријо, како би било овога?...

СИМКА

Ко је тај?

АГНИЦА

Руски генерал Јегор Кирилов. Кажу да је и кнез... Ето, кад неће трговца, нек буде кнегиња...

СИМКА

Како да пустим дете чак у Русију!

АГНИЦА

Ама он је избеглица. Не може у Русију...

СИМКА

Не може сад. Ал' једнога дана... А ко зна да није и ожењен у Русији. Нећу, пријо, нећу.

АГНИЦА

А Руси су баш добри мужеви. Код њих жена живи к'о у рају. Излежава се по цео дан. Ништа не ради. Све муж ради. И чисти и спрема. А она само удешава нокте и лице...

СИМКА

Ал' Ната није Рускиња. Другче је научена...

АГНИЦА

Ама, док од Нате постане Наташа, научиће и да пије вотку.

СИМКА

Нећу, нећу! Дај ког другог!

АГНИЦА

(Претура фотографије)

Ово су ти све тако трговци, занатлије... Кажем ти, прошао је главни момачки вашар... Тамо, доцније, под јесен – биће. Да причекате...

СИМКА

Сад није за чекање. Треба свету запушити уста.

АГНИЦА

Оно – имам једног, ал' се није сликао. Био је писар у Министарству Привреде и Вода, па га редуцирали. Био је у служби толико ревностан, да је већ изгледао сумњив! Јер знаш, пријо, данас кад је чиновник исправан и вредан, одмах је незгодан. Квари рачуне онима који не раде. А добар је, сиромах. И никога нема, ни оца ни мајке – сâм самохран. Ономад сам му провадацирала. И допао се онако миран, кротак и учтив. Ал' му сметала та његова једина махна –

СИМКА

Која мана?

АГНИЦА

Па, то – што није у служби.

СИМКА

За то је лако. Добио би указ и унапређење, само ако је онако човек на свом месту.

АГНИЦА

Ни за себе не бих бољег тражила. Душа од човека.

СИМКА

Па онда да останемо при њему –

XIX ПОЈАВА

Исте. Вучко, па Ната.

ВУЧКО

(Долази с поља, журно иде право у собу)

СИМКА

(Кад га види да долази – изненади се. Готово збуни. Агници).
Вучко! Шта ће он сад?

Све брзо и полугласно

АГНИЦА

Па свратио као обично...

СИМКА

Ал' данас га је Мијалко изгрдио и отерао!

АГНИЦА

Е – ?...

ВУЧКО

(Кад види Агницу изненади се. Симки)

Пардон. Мислио сам да сте сами...

СИМКА

(Уништава гнев, али ипак са приметним гневом)

Па?

ВУЧКО

Па –

(Погледа на Агницу)

Пардон, госпођо. Ја бих имао неколико речи са госпођом Симком, кад бисте били тако добри да нас...

СИМКА

Нећете ваљда ви заповедати у мојој кући!

АГНИЦА

Извол'те ви само. Ја што видим не видим, што чујем не чујем.

ВУЧКО

То су лепе особине. Али по некад су излишни и глувонеме и слепи сведоци.

АГНИЦА

(Устане као да би хтела нешто да каже)

СИМКА

(Мисли да Агница хоће да се удаљи)

Седи ти Агнице. Ако је овде ко излишан, то је само господин.

ВУЧКО

(Симки)

Да, ја сам овде излишан, јер ви не знате да околности нису онакве какве изгледају. То је њихово наличје. Погрешио сам, што сам, што сам се користио туђом погрешком. Ваш господин муж, не допушта ми да ту погрешку поправам и ја сам се решио –

СИМКА

(Одлучно)

Ал' то ће се решење поништити, другим решењем! И то пре но што мислите... Незахвалниче!

ВУЧКО

Како, госпођо?

СИМКА

Никако! Удаљите се! Нећу више ни да вас видим ни да вас чујем!
(Седне на столицу и окрене му леђа)

НАТА

(Из Мијалкове собе, са пером у руци)

Шта је сад...

(Види Вучка)

Ах!

(Презриво га одмери, окрене главу од њега и одлази у Мијалкову собу. Залупи врата)

ВУЧКО

(Док она још не оде)

Ах, госпођице, наишли сте у добар час. Због вас сам управо и дошао.

(Ната тресне врата – за се – зачуђено)

Неко ми је замутио воду...

(Стоји. Мала пауза)

СИМКА

(На једном се окрене и осорно)

Шта чекате?

ВУЧКО

Чекам да добијете вољу да ме саслушате.

СИМКА

(Окрене му опет леђа)

То нећете дочекати!

ВУЧКО

(Окрене се Агници)

Верујте, госпођо –

АГНИЦА

(Збуни се за тренутак, погледа према Симки, па у Вучка)

Ја вас не познајем.

ВУЧКО

(Наставља Симки)

Представите себи да ме одавна познајете – и покушајте да будете слободни према мени као према староме познанику. Ја осећам стид за своју погрешку, ал' не осећам да заслужујем толико презирање... У појединим тренуцима можда сам лакомислен и учиним што. Али верујте да после патим због тих лудорија...

АГНИЦА

(У неприлици је. Не зна да ли га слуша или не. Чешће погледа у Симку која још увек седи преко од ње, окренута леђима)

ВУЧКО

(Агници)

Слушате л' ме, госпођо?

АГНИЦА

Не!

(Окрене му леђа)

ВУЧКО

И ви!? Сви окрећу главу од мене. Боје се да ме виде, као да сам Содом и да ће ме скаменити ако ме погледају.

(Према Симки)

Ви би се заиста и скаменили, кад бих вам рекао само неколико речи. Али сам дао реч да ћутим. И ћутим, и ако је дунуо опасан ветар кроз мој мир. Од тога ветра шире се једра на једрилици моје судбине, и чујем фијук: "Путуј!"... И одпутоваћу. Изгубићу се на пучини мојих јада – као зрно песка! – Али, кад дуну противни ветрови – а дунуће противни ветрови – ето ме!

(Агници)

Збогом!

(Симки)

До виђења!

(Оде брзо)

XX ПОЈАВА

Симка. Агница, па Ната.

СИМКА и АГНИЦА

(Како су седећи на својим столицама окренуле леђа Вучку, а у исто време и једна другој, тако остају и кад Вучко оде. После мале паузе, опрезно и лагано окрећу главе да се увере да ли је Вучко још ту.)

СИМКА

(Опрезно и лагано окренувши главу)

Оде ли?

АГНИЦА

(Тако исто опрезно и лагано окренула главу)
Оде.

СИМКА

(Устане)

Безобразник! Једва сам се уздржала да не планем! Зврји као празна чигра...

АГНИЦА

Чу ли шта рече: "Кад дуну противни ветрови!" Зар се тако говори пред женама! Срам га било! "Противни ветрови!"... И то је чиновник!

НАТА

(Изиђе опрезно из Мијалкове собе. За се)

Отишао је.

(Прилази Агници)

Извините, нисам се са вама ни поздравила. Тако наиђе неко...

АГНИЦА

Па посланичка кућа мора да је отворена бирачима.

НАТА

Овај је увек био против тате. Није га бирао –

СИМКА

Ако га није бирао за посланика, изабрао га је за себе. А и ми смо за то криве...

НАТА

Ни најмање. До данас ни речи нисмо споменуле тати. Њега је протежирао његов лист, као што друге протежирају ујне и тетке. То је и сам једном рекао: "Нисам кренуо лист да будем друштвена величина нити да извршим какву историјску улогу, него да скренем пажњу на себе, да ме врате у службу..." "

СИМКА

И кад је враћен он тако враћа захвалност своје добротвору! Зове га на двобој!

АГНИЦА

Кога!?

СИМКА

Мог Мијалка.

АГНИЦА

Та није ваљда? Па то је разбојник! Тај уцењује...

НАТА

Ал' ја сам му лепо написала. Баш да чујете –
(Пође Мијалковој соби).

СИМКА

Ништа немаш да му пишеш! Још треба да се хвали како има твоја писма!

НАТА

(Застала је)

Ал' ја морам писмено да искалим свој гнев. Усмено била би обична свађа, без стила и отмености...

СИМКА

Онда, пошљи му дописну карту, и без потписа...

НАТА

То је мало.

СИМКА

Довољна је за три, четири речи.

НАТА

(Ступи мало у лево)

Три, четири речи?!

СИМКА

Јесте. Напиши му само: Штип, Охрид, Кикинда...

АГНИЦА

И додај: "Кад дуну противни ветрови"...

НАТА

Ветрови? А шта то значи?

АГНИЦА

Зна он шта то значи. Само тако напиши.

НАТА

Ал' ја хоћу да се он наједи...

СИМКА

Наједиће га све то не брини. А нарочито Штип! А отићи ће у Штип ил' ја не била посланиковица Симка!

XXI ПОЈАВА

Исте. Зорка, Славка. Аксентије, па Мијалко.

АКСЕНТИЈЕ

(У истом оделу, као у првоме чину. Пропушта на стаклена врата Зорку и Славку)

Та извол'те ви само. Питаћемо по целој кући, кад смо већ отишли у потеру.. хе, хе, хе!

ЗОРКА и СЛАВКА

(Улазе смејући се. Сад су у другој тоалети, наравно модерној)

НАТА

(Пошла је Мијалковој соби, па кад чује разговор – врати се и погледа према улазу)

Ко је сад опет!? Данас као да нам је "жур"...

СИМКА

Ал' ово су неке ноћне 'тице!

АГНИЦА

(Загледа обе госпођице, не дижући се)
Нису, пријо. Знам их. Из добрих су кућа.

СИМКА

Знам те куће!

АКСЕНТИЈЕ

(На ивици собе, кад опази Симку и остале)
Извин'те! Хе, хе, хе!
(Смеје се)

ЗОРКА и СЛАВКА

(Смеју се)
Извин'те! Хе, хе, хе!

СИМКА

(Зачуђено их гледа после паузе. Мало осорно)
А шта вам је смешно?

НАТА

Кога тражите?

АКСЕНТИЈЕ

Изгледа да га нећемо наћи. Хе, хе, хе! А где га све не тражимо,
већ три недеље. Хе, хе, хе!

ЗОРКА

Као изгубљену драгоценост! Хе, хе, хе!

СЛАВКА

(Смешећи се)
Па чусмо да станује у овој кући!

СИМКА

(Оштрије)
Ко?

АКСЕНТИЈЕ

Вучко Савчић, бивши новинар а сад виши чиновник! Хе, хе, хе!

СИМКА

Не познајемо га! Тамо је некуд у дворишту. Последња врата!

СЛАВКА

Нисмо га нашли.

НАТА

А зашто га тражите?

АКСЕНТИЈЕ

Па – за некакве ситнице...

ЗОРКА

(Аксентију – мало увређена)

Зар ситница моја писма о слободној љубави...? Хвала!

НАТА

(Тихо Симки)

Видиш, то су њена писма!...

АКСЕНТИЈЕ

(Смешећи се Зорки)

Нисам мислио, госпођице, на вашу слободну љубав...

АГНИЦА

(За се)

Ко би мислио из онакве куће, да је таква!

АКСЕНТИЈЕ

(Наставља)

Ваша слободна љубав, у виду писама и иначе...

СИМКА и НАТА

(Окрену се и пођу мало у страну десно да не слушају такве разговоре)

АГНИЦА

(Окрене главу од њих)

СЛАВКА

(Примети то, па Зорки и Аксентију)
Прекин'те тај разговор. Већ досађујемо...

АКСЕНТИЈЕ

О, молим ако досађујемо, удаљићемо се! Хе, хе, хе! Ми смо тражили нашег неверног Вучка... Он нас је збиља изневерио... И ако смо рачунали да смо га сасвим удесили за верност. Као онај младић своју вереницу.

СЛАВКА

Који младић?

АКСЕНТИЈЕ

Зар вам то нисам причао. Е, баш ћу да вам испричам...

СИМКА

Овде?!

АКСЕНТИЈЕ

Ако вас интересује могу и овде. Прича је врло кратка. Један љубоморни младић имао је врло лепу, али прилично кокетну вереницу. Бојао се да ће га изневерити ако је остави саму. И није се мицао из куће...

СИМКА

Ал' ви би могли да се макнете из ове куће заједно са том причом!

АКСЕНТИЈЕ

О, молим...

(У покрету да пође)

НАТА

(Аксентију)

Ал' ја вас молим да останете и наставите.

(Симки тихо)

Како можеш да си таква...!

АКСЕНТИЈЕ

(Симки)

Пре свега то није моја прича, госпођо. То сам прочитао и пре-
причавам.

ЗОРКА

Па, хајд, причајте даље! Осећам да ће бити нешто модерно...
Страсно...

АКСЕНТИЈЕ

Претерано страсно.

АГНИЦА

(Погледа у Зорку)

Ко би реко да сте и ви за такве приче...

ЗОРКА

А што!

(Позна огрлицу)

А то сте ви? Па ви као проводацика, баш је потребно да про-
водацирате такве приче...

АГНИЦА

(Са мало пецкања)

Онда вам се не би допала.

ЗОРКА

(Са ироничним осмехом)

Ако би личила на вашег младића!

СЛАВКА

Не прекидајте приповедача!

АКСЕНТИЈЕ

Једнога дана љубоморни младић разјарено цикну: "Душице мо-
ја, твоје очи много врдају! Али неће више!" и ископа јој очи! Хе,
хе...

СВЕ ЖЕНСКЕ

(Са грозом)
Ух!

АКСЕНТИЈЕ

(Наставља)

"Ни ручицама не дам ти да кога дозовеш! "И – одсече јој руке!"

ЗОРКА

Каква је то прича!

АКСЕНТИЈЕ

Врло поучна!

(Наставља причу)

"Ни ножицама не допуштан да кога нагазе под столом!" И одсече јој обе ноге!

АГНИЦА

То није вереник! То је касапин!

АКСЕНТИЈЕ

Или хирург оператор...

(Наставља причу)

И он настави операцију: "Да никоме ништа не шапнеш, одсећи ћу ти језик!" и одсече јој...

НАТА

(Грози се и стреса)

Ух!

СИМКА

(Примети то, па енергичније Аксентију)

Престаните једанпут са тим сецкањем!

АКСЕНТИЈЕ

Ја? Ја јој не бих одсекао ни нокте! То он сече! Одсече јој и сву косу –

СЛАВКА

То је модерно.

АКСЕНТИЈЕ

Он је то извео сасвим немодерно. И да се не би на кога насмешила, повади јој и све – зубе! Кад је тако удесио, смирио се и уздахнуо: "Сад си наказна, ал' си бар само моја!" И први пут оде од куће безбрижно...

АГНИЦА

Па наравно, ко ће и да га гледа на тај – "цубок!"

АКСЕНТИЈЕ

Али кад се вратио, није затекао вереницу. Нестала је...

ЗОРКА

Нестала!

СЛАВКА

Како то?

АГНИЦА

Ваљда се откотрљала под кревет?

АКСЕНТИЈЕ

Дуго је тражио и једва је нашао на неком вашару. Побегла са неким панорамцијом и приказивала се свету као – женска верност! Хе, хе, хе!

АГНИЦА

Можда је таква ваша вереница...

АКСЕНТИЈЕ

Нисам се још верио.

АГНИЦА

(Са чуђењем)

И пред те две лутке још сте – соло?!

АКСЕНТИЈЕ

Управо оне су солисткиње које не пристају на дует. А и ја сам већ од оних које не сматрају више за младожење, јер нас лутке не заносе. Знамо какве су "лутке" без хаљиница! Хе, хе, хе!

СЛАВКА

(Афектирајући љутину)

Хвала, господине Аксентије!

ЗОРКА

(Исто тако са афектацијом)

Пуни сте врло лепих прича.

АКСЕНТИЈЕ

Док и сам не уђем у причу због ове потере на господина Вучка. Мучно да ћемо га наћи –

СИМКА

Можда у некој вашарској шатри у – Штипу!

ЗОРКА, СЛАВКА и АКСЕНТИЈЕ

(Зачуђено)

У Штипу?

СИМКА

Тамо некуд!

АКСЕНТИЈЕ

(Зорки – Славки)

Онда, хајдмо!

ЗОРКА

У Штип?

АКСЕНТИЈЕ

Не. Него у телефонску централу, да тражимо везу са Штипом, односно са Вучком –

ЗОРКА

Хајдмо!

СЛАВКА

Чекајте. Што бих ја пропустила ову прилику.
(Вади из ташне списак. Прилази Симки)
Приложите што за слепе инвалиде...

МИЈАЛКО

(Још у почетку Славкиног говора уђе с поља, дође до чивилука скида капут и веша)

СИМКА

То је мој муж приложио...

СЛАВКА

Тако!

(Пође са Зорком и Аксентијем. Смотри Мијалка код чивилука – позна га, па се окрене Симки)
А господин је ваш муж?

СИМКА

Да. Што?

СЛАВКА

Ништа. Познајем га – врло је дарежљив! Ха, ха!
(Свих троје оду смешкајући се)

XXII ПОЈАВА

Агница. Симка. Ната. Мијалко.

МИЈАЛКО

(Окренуо се на Славкине речи – Симки)
Шта каже?

СИМКА

(Мало љубоморно)

Чуо си! Каже да те познаје...

МИЈАЛКО

Могуће, са скупштинске галерије...

СИМКА

А од куд зна да си врло дарежљив?

МИЈАЛКО

То се и ја чудим! Не сећам се да сам је где видео а и ако сам је видео, ко ће да памти, кад их је мода све изједначила. Све личе једна на другу, као гуска на гуску...

(Окачио капут и шешир и прилази)

Ко зна где сам је видео...?

СИМКА

Код твог Вучка, сигурно! То је његово друштво!

МИЈАЛКО

(Забезекне се. Прогута "кнедлу")

Зашто код "мог Вучка"? По чему је он мој?

АГНИЦА

(Устала да се поздрави)

Па тако само каже, у љутини...

МИЈАЛКО

А гле? Ви?... Од куд ви?

АГНИЦА

Па – свратила...

МИЈАЛКО

Е – ако, ако! Баш сте добро дошли... Имао бих...

(Смотри Нату)

А шта си се ти ту умудрила?...

НАТА

(Још за време Аксентијеве приче – згрозила се, села на фотељу до канабета и јако се замислила)

Потресла ме прича...

МИЈАЛКО

А ти што их читаш?

СИМКА

Није читала. Онај је испричао. Њој је суђено да сваког дана има причу. Ако није из књиге, оно је усмено...

МИЈАЛКО

Ама шта ти причаш?

СИМКА

Препричавам. Било је ту пуно прича од кад си отишао... и "искасапљена жена" и "љубав у писмима"...

НАТА

(За се)

Ипак ћу му писати. Нек тражи коју ће да сецка. Мене не!

(Оде у Мијалкову собу)

XXIII ПОЈАВА

Исти, без Нате.

МИЈАЛКО

(Симки, мало збуњен)

Каква "љубав у писмима"?

- Слободна љубав.
- АГНИЦА
- МИЈАЛКО
- (Још јаче збуњен)*
Ко је све то причао?
- СИМКА
- Ко није? Ко све није био ту? Те Вучкови девери да те зову на двобој...
- МИЈАЛКО
- Кога на двобој? Са ким на двобој?
- СИМКА
- Са Вучком.
- МИЈАЛКО
- То – то не може да буде! То још није било у свету...
- СИМКА
- Шта није било? Сваки час се дешавају двобоји...
- МИЈАЛКО
- Ама, ту су друге личности... Ни род ни помози Бог...
- СИМКА
- А какав ти је род Вучко?
- МИЈАЛКО
- Ко каже да ми је род?! Кажем само – то не може да буде... Нисам му ништа рђаво учинио...
- СИМКА
- Ал' он је рђав... рђа од рђе...!
- МИЈАЛКО
- Од које рђе?... Што му вређаш родитеље!

СИМКА

Зато што ивер не пада далеко од кладе. Какав отац, такав син...

МИЈАЛКО

(Ушепртљио се за се)

Ова нешто зна!

(Гласно)

Ако желиш да останемо у миру, прекини тај разговор.

СИМКА

Нећу да прекинем. Доста сам се прекидала. Читаве потере упадају овде...

МИЈАЛКО

Какве потере?

СИМКА

Потере за Вучком. Па чак је и он био! Подлац!

МИЈАЛКО

Ко?

СИМКА

Вучко.

МИЈАЛКО

Није могуће! Па шта је хтео – ?

АГНИЦА

Ко ће то знати. Причао је ваздан којешта. Чак и – да извините – "противне ветрове"... Ништа нисмо разумеле.

МИЈАЛКО

(Симки)

Зар га и ти ниси разумела?

СИМКА

Нисам хтела ни да га чујем!

МИЈАЛКО

(За се)

Добро је. Јер ко зна шта је све он напричао.

(Гласно)

Е, просто, не знам шта ћу са њим?

СИМКА

Премештај! – Премештај! У – Штип! То ћеш са њим. А ја сам већ са прија Агницом нашла Нати прилику.

МИЈАЛКО

Е? А је ли му чему? Од чије је породице?

АГНИЦА

Нема никога, он је без замерке. Оно, ја сам прво препоручила једног руског генерала...

СИМКА

Нећу. Ко зна како је у Русији!

МИЈАЛКО

У Русији је увек – руски. Увек исто. У царизму народ је живио и називао је то "робовање", а сад исто тако живи ал' то назива "слобода"!

(Агници)

А кажете добар човек?

АГНИЦА

Тај Рус?

МИЈАЛКО

Не, него та друга прилика.

АГНИЦА

Добар. Кротак. Трезвен! Ништа му не фали, само –

МИЈАЛКО

Само?

АГНИЦА

Указ.

МИЈАЛКО

Указ! Зар опет?

СИМКА

Шта "Зар опет?" Што сте их отпуштали из службе ни криве ни дужне?

МИЈАЛКО

Није за то.. Него – незгодно ми је да протежирам туђина...

СИМКА

А како си за Вучка?

АГНИЦА

Није то туђин, него тако рећи син.

МИЈАЛКО

(Пренеражен)
Чиј син?...

АГНИЦА

Па будући зет, то је као и син.

МИЈАЛКО

(Долази к себи)
А – то... То јесте... Дабоме... Као син...
(Агници)
А – да ли му још што фали?

АГНИЦА

Како "још што?"

МИЈАЛКО

На пример: новац? Да нема рецимо дугова? Јер знаш, у моје време задуживали се само они који могу да врате дуг, а данас се задужују баш они који не могу и неће да врате.

АГНИЦА

Боже мој, државе се задужују, те неће сиромах човек! Али то је споредно. То ће већ из мираза...

МИЈАЛКО

Из мираза!

СИМКА

Та шта се устежеш? Што мора бити – мора!

МИЈАЛКО

Да, да. Сасвим...

СИМКА

К'о да ћеш ти да пишеш указ?

МИЈАЛКО

Право кажеш. Дабоме.

(Агници)

А како се зове тај будући указ – то јест зет?

АГНИЦА

(Погледа у своје забелешке)

Зове се...

(Нашла му је име)

”Вукајло Мијић. Бивши писар Министарства Привреде и Вода”.

МИЈАЛКО

Е, добро што је био у том Министарству. Ту још могу брзо да свршим ствар. Можда још данас

(Вади нотес из џепа)

Чекај, да му запишем име –

АГНИЦА

(Као да му диктира)

Вукајло Мијић. – Редуцирани...

(Кад Мијалко запише)

Тако. Указ па одмах прстен...

МИЈАЛКО

Нећемо баш тако брзо! Прво нека буде "виђење". Нек се деца прво виде. И ја да видим коме сам дао указ и коме ћу дати кћер.

АГНИЦА

Тако, тако. Идем, да известим момка – да се припреми. Збогом, пријатељу! –

(Рукује се са Мијалком. – па онда Симки)

Збогом, пријо...

СИМКА

Ју! Ја те у овој забуни и не послужих!

АГНИЦА

То кад заслужим послужење. – Кад видите момка. Збогом. –
(Полази излазу)

СИМКА

(За њом)

Бар да те испратим...

(Обе одлазе на излаз)

АГНИЦА

(Већ из пресобља, довикује Мијалку)

Не заборавите указ, пријатељу! –

(Излази напоље)

СИМКА

(Изиђе за њом)

МИЈАЛКО

Нећу, нећу! –

(Остаје сам)

XXIV ПОЈАВА

Мијалко. Ната, па Симка

МИЈАЛКО

(Узима цигарету са стола и пали. Замишљен прилазећи прозору)
Указ. За кога ли сад тражим...

НАТА

(Излази из Мијалкове собе са писмом)
Мама, ево писмо!

МИЈАЛКО

(Препадне се)
Какво писмо?
(Убрза са трзањем димова из цигарете)

НАТА

А где је мама?

МИЈАЛКО

Какво је то писмо?

НАТА

Ништа... Растанак са господином Вучком.

МИЈАЛКО

Какав растанак? Растанак је излишна жалост. То ти не треба! – Поцепај то!

НАТА

Потребно је да му покажем да сам свесна његових лагарија...

МИЈАЛКО

Ама, како би ти то...?

НАТА

То је само невина слобода, која приличи мојим годинама.

МИЈАЛКО

То се ради усмено! Само усмено! Никако писмено! Писма су опасна! Повампире се кад се најмање надаш. – Нико паметан данас не даје од руке ништа. Ја се више и не потписујем а камо ли да пишем. Вама не треба писменост.

НАТА

Ал' то су, тата, наивна писма...

МИЈАЛКО

Не знаш ти како се она уозбиље кад остаре; како постану пре-предена... Поцепај то! – Поцепај то! – Поцепај његова писма...

НАТА

Он ми никад није писао.

МИЈАЛКО

Ето видиш! Доносио ти читаве књиге, а ни једну реч није хтео да ти напише. Чува се тај писмених изјава. Није хтео да упадне у очеву погрешку...

НАТА

А зар ви знате његовог оца?...

МИЈАЛКО

(Тргне се – и брзо забашурује)

Не знам! Ко каже да га знам. Само наводим пример... јер стари су много писали... па сигурно и његов отац... Није онда било много књига, па се писала писма, да има нешто да се чита! – Сад је обратно. Зато поцепај то писмо!

НАТА

Нећу...

МИЈАЛКО

Шта? Нећеш? Овамо то писмо, ја ћу га поцепати!
(Хоће да јој узме писмо)

НАТА

(Крије писмо иза леђа)

Али – тата!...

СИМКА

(Враћа се, дође до кујне, викне)

Персо, кафу за господина!

(Види да Мијалко нешто хоће да отме од Нате па силази напред)

МИЈАЛКО

Дај, кад ти кажем!

СИМКА

Шта је то – ?

НАТА

(Непрестано кријући писмо)

Тата хоће да поцепа писмо, што сам написала Вучку.

СИМКА

Какво писмо! Рекла сам ти напиши дописну карту – две, три речи!

(Истргне јој писмо)

И то без потписа! – Какво писмо!

(цела писмо)

Да га чита по чаршији...

НАТА

Па кад нисам имала карту.

СИМКА

И не треба ти! Ништа му нећеш писати! Да читају те његове “слободне” и онај што касапи жене!

МИЈАЛКО

Ко то?

СИМКА

Тај – приповедач! Сви они имају некакав сумњиви заједнички посоа. Ко зна да не праве и лажне новце!

МИЈАЛКО

Ех, којешта! Па Вучко нема никад довољно новаца...

СИМКА

Не брани га! Одмах ти њега у Штип!

МИЈАЛКО

Што баш у Штип.

СИМКА

Да буде што даље. Да се не би састао са будућим нашим зетом, да му пуни главу...

НАТА

Којим зетом?

СИМКА

Јавила се друга прилика за тебе. Красан човек. А ти знаш шта си ми причала из оних романа, да се девојке удају за инат онима које су волеле. За инат, да их наједе, убоду, уједу!

НАТА

Па тако сам му нешто и написала...

СИМКА

То не значи ништа. То не чује и не види свет. А удадба је права освета!

НАТА

Па ја и не знам ту другу прилику.

МИЈАЛКО

Упознаћеш. Није ни твоја мати мене познавала кад сам је просио, па сад ме зна.

СИМКА

Ко злу пару!

МИЈАЛКО

А шта ти фали?... Имаш свега и свачега. Нек тако и Ната буде срећна...

НАТА

Срећна? Са оним кога не знам. То није ни модерно... Не журите... Наћи ћу ја своју срећу...

МИЈАЛКО

Модерну срећу? Ама ти што живе модерно, стварају нов живот од кога брзо умиру. Боље је по старински. Дуже се живи. Удати се на време, то је најпаметније. Јер после се то отеже... Почне да се вене... Не стоји више припијено одело... Дођу године кад виси и одело и кожа на лицу...

СИМКА

Та шта је плашиш! Паметна је она.
(Пољуби је)

Тако лепа главица не може имати ружне мисли.

XXV ПОЈАВА

Исти. Тодор па Вукајло и на крају Перса

ТОДОР

(Ушао је на спољна врата, још за време Мијалковог последњег говора. У рукама носи струк жалфије. Пришао је до њих да им нешто каже, па се сећа шта?)

МИЈАЛКО

(Тодору)

Шта сте хтели?

ТОДОР

Не сећам се... Заборавио сам...

МИЈАЛКО

(За се)

Што није тако забораван онај злопамтило Вучко...

СИМКА

Па шта вам је то?

ТОДОР

Ово. – Пресађујем – лијандер ил' је – жалфија...

НАТА

Па што сте овамо донели...

ТОДОР

Што? Па кад ме сваки час узнемире. Завучем се у врх баште и опет на мене наиђу! Ето и сад – А јест, зато сам и дошао. Тражи вас неко –

СИМКА

Ко сад опет...

ВУКАЈЛО

(Улази на спољна врата)

ТОДОР

Ко? Не знам...

(Окрене се да иде и види Вукајла)

Ето – овај. –

НАТА

Тај је већ био један пут. "Историјски почетак!"

СИМКА

Дош'о да нам каже свршетак, кад га већ знамо!...

ВУКАЈЛО

Извините молим вас – ја дошао...

СИМКА

Знамо, знамо! – Све знамо!
(Одлази Натиној соби – окрене се)
Хајде, Нато!
(Уђе у собу)

ВУКАЈЛО

(Нати)
А кажу ми да овде станује...

НАТА

Не станује! Погрешно су вас упутили!
(Оде у своју собу)

МИЈАЈКО

Ту, до нас... Трећа кућа... Има зубни лекар...

ВУКАЈЛО

Ал' ја сам хтео господина Вучка...

МИЈАЈКО

Вучка? Зар он и то зна! Пазите само да вам не извуче целу вилицу.
(Полази својој соби)

ВУКАЈЛО

Ко?

МИЈАЈКО

Вучко!
(Оде у своју собу)

ВУКАЈЛО

(За се)
Ама зашто беже од мене?
(Прилази Тодору)

ТОДОР

(Мирисао расад, па за се)

Жалфија.

ВУКАЈЛО

(Тодору)

Знате ли ви – ?

ТОДОР

Знам. Ево

(Пружи му расад)

Скувајте. Па испирајте са тим. То је жалфија...

ВУКАЈЛО

Жалфија? –

(Узима)

Хвала... А знате ли господина Вучка?

ТОДОР

Вучка?

(Замисли се)

Не могу да се сетим...

(Полазећи излазу)

ВУКАЈЛО

(За њим)

А тако ми је...

ТОДОР

(Одлазећи)

Да, боле то... Ал' само испирајте и то што топлије...

(Излази на стаклена врата)

ВУКАЈЛО

Што топлије...? Кад бих имао где да...

XXVI ПОЈАВА

Вукајло. Перса

ПЕРСА

(Изиђе из кујне са шољицом кафе на послужавнику. Кад наиђе на Вукајла онако повезаног запрепасти се и у мало не испусти каву)

Јух!...

ВУКАЈЛО

(Мислећи да њему носи каву)

Топла?

(Узме шољицу)

Хвала! –

(Пије)

ПЕРСА

(Са страхом обилази око њега – не знајући шта да ради)

Али... То је... То је...

ВУКАЈЛО

(Испија каву)

То је тугаљива ствар...

ПЕРСА

(Забезекнуто гледа у њега)

ЗАВЕСА

III ЧИН

*После недељу дана. Пре подне после десет сати.
Иста декорација као у другом чину –*

I ПОЈАВА

Перса. Обрад.

ПЕРСА

(Свечаније обучена. По журби, држању и изгледу осећа се да се у кући спрема некаква свечаност. Брише вазе за цвеће, меће их све на велики сто и из стакленог бокала у сваку сипа воду)

ОБРАД

*(Момчић од 24. г. лепо обучен и заглађен. Долази с поља доноси много цвећа и спушта га на велики сто у средини)
Ево цвећа!
(Спушта цвеће на сто)*

ПЕРСА

*Тебе треба послати за смрт па да се човек наживи!
(Узима цвеће и по мало меће у сваку вазу и онда их распоређује где треба)
Где си до сад?*

ОБРАД

Па дошао сам ја на време, ал' ми госпођа наредила да прво при-
куцам на капији објаву "стан за издавање".

ПЕРСА

А јест... Господин Вучков стан.

ОБРАД

А зар се сели господин Вучко.

ПЕРСА

Наравно.

ОБРАД

А где?

ПЕРСА

У Штип! – Премештен је...

ОБРАД

А ја сам мислио да он проси госпођицу.

ПЕРСА

Е није ком је речено, него ком је суђено!

ОБРАД

А ком је суђено?

ПЕРСА

Не знам. Видећемо. Сад ће доћи суђени да гледа девојку.

ОБРАД

Шта има да гледа девојку. Има да гледа мираз и имање. Да види
– таста!

ПЕРСА

Теби ће побелети очи, док угледаш оваквог таста!

ОБРАД

Ја не мислим да се женим.

ПЕРСА

То сви кажу, док не стану на "луд камен", док не наиђу на своју богињу.

ОБРАД

Ја сам три пут пелцован против богиња!

ПЕРСА

Е, ту се не пита само момак, него и родитељи.

ОБРАД

Родитељи? Па зар кад их нисам ни имао?

ПЕРСА

Како? Па чиј си ти?

ОБРАД

Ја? Ја сам акционарско дете.

ПЕРСА

Како?

ОБРАД

Из дома за нађену децу.

ПЕРСА

Зар су тебе нашли?

ОБРАД

Нашли, дабоме, као Мојсеја. Ал' ме није нашла фараонова ћерка него – ноћни стражар.

ПЕРСА

Будибогснама! Нађен!

ОБРАД

Нађен. А могли су да ме и не нађу –

ПЕРСА

Ја само не могу да те нађем кад си ми потребан. Лепио си објаву
два сата –

ОБРАД

А ишао сам ја и у скупштину да кажем газда Мијалку да не
одоцни. Нашао сам га у Скупштини. Кажем му: звала те Перса
да дођеш, данас је прошевина. А он се натмурио, па прогунђа
”добро!”

ПЕРСА

Још је љут.

ОБРАД

Их, шта је посланика! Читава војска! Много!

ПЕРСА

(Међући последње цвеће у последњу вазу)
Много је народних брига!

ОБРАД

Па то за сваку бригу по један посланик?

ПЕРСА

Не брини ти туђе бриге!

ОБРАД

Е, и ја гласам. А сваки гласач по мало је одговоран за све што
се дешава у скупштини!

ПЕРСА

Па за кога си гласао, за господина!

ОБРАД

Јок. За мог посланика.

ПЕРСА
 А ко је тај –
 ОБРАД
 Није изабран.
 ПЕРСА
 Јака нека партија.
 ОБРАД
 Јака је она – ама полиција јача...

II ПОЈАВА

Исти. Ната

НАТА
(Појави се на вратима своје собе, у новој хаљини, коју није потпуно обукла)
 Персо! Оди, помози ми да се обучем.
(Повуче се у собу)

ПЕРСА
 Ево, одмах!
(Обраду)
 Хајд ти иди! Наћи се у кујни!
(Оде у Натину собу)

ОБРАД
 Па ја више волим мирис печења него цвећа!
(Оде у кујну).

III ПОЈАВА

Обрад. Симка. Тодор.

СИМКА

(У празничној хаљини. Долази на спољна врата са Тодором)
 Тако, дабоме. Свечано одело – свечан је дан. Долази момак да
 вам види унуку, па нек види и деду...
(Обраду кога сретне пред кујном)
 Је си ли закуцао објаву?

ОБРАД

Јесам. И одмах почели да пиље у њу. Оскудица у ставовима па..

СИМКА

Хајд, гледај своја посла!

ОБРАД

Разумем.
(Оде у кујну)

СИМКА

(Наставља Тодору)
 А ви се све некуд завучете, па нико и не зна да сте нам род.

ТОДОР

(У старинском, али чистом герод – оделу)
 Ваљда забораве, као ја... Ето, све заборавим да те питам...

СИМКА

Шта?

ТОДОР

Ето – сад си ме збунила...! Шта сам хтео...?

СИМКА

Хајд ви поседите ту, док се сетите, а ја одох у кујну.

ТОДОР

А знам! Хтео сам да те питам ко је тај што проси Нату.

СИМКА

Главно је да је указни чиновник. Лепо разврстан. Мијалко му израдио указ. Кад дође видећете га. Седите ту и сачекајте га.
(Оде у кујну)

ТОДОР

(Загледа себе, па онда оде до прозора и седне. Пазећи да не угужва одело)

ПЕРСА

(Изиђе брзо из Натине собе говорећи)
Чекајте, чекајте! И један цвет на прса...
(Из најближе вазе откине цвеће и врати се у Натину собу)

IV ПОЈАВА

Тодор. Тартаков.

ТАРТАКОВ

(Рус, преко 50 година. У цивилном оделу. Долази с поља. Пролази кроз предсобље загледајући свуда – сиђе у собу и смотри Тодора)
Ха! Добри ден! Пожалујста... У вас јест маљенкаја комната...?

ТОДОР

Како?

ТАРТАКОВ

(Схвати да се Тодор љути што му се није представио, извињава се)
Простите менја...
(Представља се)
Семјон Шершеневић, Тартаков... Ја Рус...

ТОДОР

Лепо, лепо. Седите!

ТАРТАКОВ

(Седне према Тодору)

Благодарју...

ТОДОР

(За се)

То је ваљда тај!

(Гледа га и види да је постарији)

Могao је да буде и млађи...

(Гласно)

Ја волим Русе и Русију...

ТАРТАКОВ

(При помену Русије дубоко уздахне и потресно говори)

Росија!... О, ви не знате што произносите ја јето милое слово!

Ах! Росија! Какое то особеное очарование!...

(Све тужнији)

Ах... ја не могу равнодушно вепоминат Росију...

(Трепће готово да се заплаче)

То сокровишце всјех богатств, всего сотворенаго...

(Већ плачно)

Может бић мој бол смјешон и неумјестен... Но кагда человек

глубоко чувствуе... он или... кричит... или...

(Заплаче се – не може даље да говори)

Так...

(Вади марамицу и брише сузе)

ТОДОР

(Гледао га сажальиво, трептао и сад се сам заплаче – и марамицом

брише сузе)

ТАРТАКОВ

(Не може да уздржи плач. Диже се)

Простите менја... Тјепер не могу остаћ здјес...

(Кроз плач)

Уиду...

(Полази)

Потом... опјат...

(Покретима руке објашњује, што речима не може од плача, да ће понова доћи)

Возврашчус...

(Плачући оде)

ТОДОР

(Остао седећи и још плаче)

V ПОЈАВА

Тодор. Симка, Обрад па Перса

СИМКА

(Појави се на вратима кујне, кад Тартаков оде)

Учини ми се к'о да неко...

(Смотри Тодора да брише сузе)

Шта вам је? Плачете?

(Прилази)

Жао вас Натe? Е, па то мора бити. И она ће плакати... Све девојке плачу на прошевини и уочи свадбе...

(Сишла је у собу)

ТОДОР

Није због Натe.

СИМКА

Због младожење био ту, па се заплакао. Зар је дошао? Па што је плакао...

ТОДОР

Због Русије...

СИМКА

(Чудећи се)

Због Русије?!

ТОДОР

Па кад је Рус мора да плаче за Русију.

СИМКА

Рус? Да није генерал? – Па где је?

ТОДОР

Отишао да се исплаче, па ће опет доћи. Можда... не знам... Доћи ће ко зна шта је Агница слутила. Можда је остала при Русу?

СИМКА

Агница је обећала Нату! Зато га је онолико препоручивала! Је ли помињао Нату?

ТОДОР

Помињао је Русију и плакао... А ја не могу да се уздржим кад видим да ко плаче.

(Брише сузе и прелази десно)

СИМКА

То је генерал. Обманула га Агница. Заболело га и заплакао! Може још свашта учинити... Изгубио је отаџбину, кућу, све – па сад изгубио и ову наду! Тај је готов на све... И тај Мијалко никад није код куће кад треба! "Морам да завири у скупштину, тек да ме виде, па ево ме натраг!" А он остао као да он тамо гледа девојку...

ОБРАД

(Појави се на вратима кујне)

Госпођо, ја сам ово умутио...

(Повуче се у кујну)

СИМКА

Мути још!... И овде је почело да се мути!

ТОДОР

(Симки)

Па сад да се свучем?

СИМКА
 А што?
 ТОДОР
 Па кад се младожења расплакао...
 СИМКА
(Полазећи кујни)
 Није то младожења!
 ТОДОР
 Није? А који је?
 СИМКА
 Један други!
(Улази у кујну)
 ПЕРСА
(Изиђе брзо из Натине собе – говоречи)
 Чекајте, чекајте и један цвет.

VI ПОЈАВА

Тодор. Вучко, па Перса (С поља)

ВУЧКО
(Дође на спољна врата и прилично узрујано силази право у собу, обазире се за се)
 Малер! Тражим унуку, наићем деду!
(Тодору клањајући се)
 ТОДОР
(За се)
 Да није овај тај "други". –
(Гласно)
 Седите!

ВУЧКО

Овде ми није више допуштено да седим. То је већ обнародовано и на вашој капији.

(Са извесном сентименталношћу)

То нисам заслужио. Ни они нису заслужили да их обмањујеш. Али тако се заплело. Ипак једно створење не сме остати у заблуди. Том створењу дужан сам да се оправдам. Нек сазна и онда ће сазнати да у овом срцу умире једна љубав...

ТОДОР

(За се)

И овај окреће на плач...

(Тражи марамицу у цепу)

ВУЧКО

Зато вас молим учините ми једну доброту.

ТОДОР

(Сажаливо)

Хоћу, хоћу.

ВУЧКО

Замолите госпођицу Нату да дође.

ТОДОР

Нату? Хоћу...

(Полазећи ка Натаиној соби за се)

Све ћу учинити само да се не заплаче.

(Отшкрине Натаина врата)

Је ли ту Ната?

ПЕРСА

(Изнутра из Натаине собе, брзо залупи врата)

Није слободно! Није слободно!

ТОДОР

(Враћајући се од Натаиних врата, Вучку)

Није слободно! Није слободно!

ВУЧКО

(Горко се осмехне)

Да. Адам је истеран из Раја. То виче архангел Гаврило...

ТОДОР

Не, него Перса...

ВУЧКО

Да, Перса у улози Гаврила. То је још срећа. Тај стражар има меко срце, попустиће... Причекаћу...

ТОДОР

(Смешећи се)

Овај ће да заплаче... Ја не могу –

(Оде у Мијалкову собу)

ВУЧКО

Сви су тврдог срца – од деде до унуке...

VII ПОЈАВА

Вучко. Перса, глас Симкин (Из кујне) па Обрад.

ВУЧКО

(Нервозно приђе прозору)

ПЕРСА

(Изиђе из Натине собе и затвори за собом врата)

Шта сте хтели, деда?

ВУЧКО

(Окрене се и прилази јој – тихо)

ПЕРСА

Ви!?

ВУЧКО

(Увек тихо)

Ја, пред вратима Раја. Дошао сам да се опростим са њом...

ПЕРСА

(Увек тихо)

Зар данас?!

ВУЧКО

Данас ил' сутра, свеједно. Ја и она, срели смо се једног дана, не мислећи који је дан. Срели смо се, као да смо никли из приче, а данас – сутра исчезнућемо једно за друго, као да се никад нисмо срели. Страшан је и жалостан тако кратак сусрет...

ПЕРСА

(Бојажљиво и тихо)

Али – за Бога...!

ВУЧКО

(Не слуша је, наставља)

То ће све сутра бити прошлост, ал' та прошлост биће увек са мном... и неће бити ничега тако моћног и вечног као она...

ПЕРСА

(Обазирући се да ко не наиђе)

Идите, господине! Данас је незгодно...

ВУЧКО

Само да је видим!

ПЕРСА

Сад има виђење са другим...

ВУЧКО

Шта!

ПЕРСА

Очекују момка... долази да је види...

ВУЧКО

(Збуњен и угучен)
Тога сам се и бојао... Али... али...
(Не зна шта да каже)

ПЕРСА

Пребледели сте... Хоћете ли мало воде...
(Хвата стаклен бокал)

ВУЧКО

(Искрено потресен болом)
Отрова... Отрова, Персо!

ПЕРСА

Стишајте се...! Идите!...

ВУЧКО

Проси се!...

ПЕРСА

То је тек прво виђење... До прошевине може се сто пута по-
кварити... А да сте ме послушали...

ВУЧКО

Не теши ме. Не жали ме што сам несрећан, јер ни у срећи нисам
био бољи... Чудио сам се зашто сам био непотребан државној
служби, а сад осећам да ово "ја", ово све што видиш није никоме
потребно, па ни мени!

ПЕРСА

(Тужно)
Не говорите тако...

ВУЧКО

Свакога одржава у животу само љубав... А ја њу губим. Моја
љубав умире. Али нећу да је сахраним без опела... Позови Нату!
Она мора чути то опело...

ПЕРСА

(Све плашљивије да ко не наиђе)
Сад не! Сутра!

ВУЧКО

Сутра је доцкан. Сутра могу само да је нeмo гледам, као слику на надгoрбнoм спoмeнику!... Сутра је вереница другoгa...

(На јeднoм живo)

Кo је тај други?

ПЕРСА

Не знам. Кажу да је чиновник. Ал' не знам како се зoвe...

(Oдјeднoм учини јoј се кaо да чује кoрaкe – тргне се и прeклињe)

Идите! Прoпaлa сам aкo кo нaиђe!

ВУЧКО

Хоћу да знам кo је тај штo је прoси?

ПЕРСА

Чим сaзнaм јaвићу вaм.

СИМКА

(У кујни)

Нoси тo! Нeкa лeпo испeчe, дa нe прeгoри!

ОБРАД

(Излaзи сa тeпсијoм кoлaчa)

Кaзaћу му!

(Oдe нaпoљe)

ПЕРСА

(Прeмрe)

Јaо! Гoспoђa! Aкo мe види сa вaмa!...

(Брзo пoбeгнe у кујну)

ВУЧКО

(И сaм се мaлo збуни, пoђе лeвo дo прoзoрa, пa oндa кaо дa се мaлo и oкyрaжи врaћa се деснo и нaјзaд рeшeнo пoђе вратимa Нaтинe сoбe куцнe у врaтa и пoкyшa дa oтвoри, aли врaтa су зaкључaнa)

Бaр ћу њoј рeћи свe!

(Сa извeснoм слaбoсти oпeт прeђе нa другу стрaну)

Неком морам рећи...

(Пошто Симка не наиђе)

Закључала се! Да ли из мржње или из страха?... Али морам се оправдати

(Вади своју посетницу "визит карту" и налив – пером и пише)

VIII ПОЈАВА

Вучко. Тартаков.

ТАРТАКОВ

(Долази с поља. Журно иде у собу и кад види Вучка с леђа – мисли да је Тодор и извињава му се)

ВУЧКО

(Окрене се – баци поглед на Тартакова – за се)

То ли је тај?

(Одмери га погледом)

Матор!

(Настави да пише)

ТАРТАКОВ

Ја прошу тољка малењакај комната...

ВУЧКО

Малењакај!?

ТАРТАКОВ

Да.

ВУЧКО

И ви можете да...

(Уздржи се да даље настави, али брзо допише на карти још једну реченицу)

ТАРТАКОВ

(За то време говори)

В Евангелим сказано: "Гдје сокровишче ваше, там будет и серце ваше"...

ВУЧКО

(Мало презриво)

Серце?

ТАРТАКОВ

С больју в серце борјус как умјеју сохранић жизнь за рубежом Росии...

ВУЧКО

(Згрануто)

У Русију!

(Брзо допише на карту још нешто)

ТАРТАКОВ

(Као раније)

Ах! – Росиа! Какое то особеное очарование!... Росиа! Милое слово!... Јето слово свјазано с моими мисљама, чувствами...

(Трепће и наставља плачно)

Когда человек глубоко чувствует, он или кричит, или...

(Заплаче се и вади марамицу и брише сузе)

ВУЧКО

(Изненађен забезекнуто гледа га, за се)

Шта му је?

(Пружа му карту у крило)

Предајте вашој будућој, дајте њој...

(Да му карту у руке, полазећи. Оде журно)

ТАРТАКОВ

(Седне на фотелју и наставља да плаче)

IX ПОЈАВА

Тартаков. Тодор. Миладин

ТОДОР

(Излази из Мијалкове собе с десна. Збуни се кад види Тартакова. Гледа га. Кад види да он плаче, почне да трепће, вади марамицу и заплаче се)

Опет?

(Гледа у цедуљу и плаче...)

МИЛАДИН

(Лепо одевен. Достојанствено држање – копирано од посланика. Долази с поља пође кујни, ал' одатле смотри ово двоје и приђе до ивице собе и предсобља. Одатле их посматра. За се)
Нисам се преварио. Перса се проси... Ал' што плачу?

ТАРТАКОВ

(Кроз плач)

Давно је то било и биљем порасло... Спуталис в памјати времена трогатељнија прикљученија...

(Плаче)

МИЛАДИН

(За се)

Рус?! Па дабоме... Она мисли да са њим узме бифе... Руси свуд отварају бифе – е "садове" и "столоваје"... Али – чекај! Ту пре-стаје моја парламентарност!

(Оде љутито и журно)

ТАРТАКОВ

(Брише сузе – види карту у крилу)

Что такоји

(Обрће карту, па је пружи Тодору)

Вазмиће...

(Изиђе плачући)

X ПОЈАВА

Тодор. Симка, па Ната

ТОДОР

(Примио ону карту и држи је у једној руци, док другом утире сузе)

СИМКА

(Излазећи из кујне)

Само пожури, Персо.

(Силази у собу. Зачуди се кад види Тодора да брише сузе)

Па зар ви још плачете? Зашто?

ТОДОР

Због овога!

(Пружи јој карту)

СИМКА

А што...

ТОДОР

Па опет је био онај Рус...

СИМКА

Рус?! Е тај ће да начини какав скандал!

ТОДОР

(Пружа карту)

Ево.

СИМКА

Шта је то?

(Загледа у карту)

ТОДОР

Не знам! Ја нећу ништа више да знам!

СИМКА

(Узима карту – погледа ал' не види добро)

Нато!

НАТА

(Из своје собе)

Јесте ли сами?

СИМКА

Та оди овамо!

НАТА

(Откључа врата и опрезно изиђе)

Закључала сам се. Иначе би ушао...

СИМКА

Рус?

НАТА

Какав Рус. Господин Вучко.

СИМКА

Какав Вучко! То је био Рус. Ко је и шта је то написао!

НАТА

(Узимајући карту)

Па ја не знам руски

(Погледа карту)

Па ово је Вучкова карта!

СИМКА

Какав Вучко!

НАТА

Па ево пише: "Вучко Савчић – виши чиновник"

(Обрне карту)

овде...

(Чита)

"Вас су обманули, а ви се затварате да не чујете истину. Ал' она ће проћи и кроз закључана врата. "Греси отаца свете се деца. Божји закон. Ваша је мржња погрешно упућена. Ја сам невин. Збогом"

(Говори)

Има и са стране.

(Обрће карту, чита)

"Поздравите Вашег чика "младожењу"!"

(Обрће карту, чита)

"Срећан пут за Русију!"

(Говори)

Шта све то значи? Од куд вам та карта?

СИМКА

Дао ми је Тодор.

НАТА

А ко је њему дао?

СИМКА

Не знам. Ако није Рус.

НАТА

Који Рус?

СИМКА

Онај генерал је и кнез.

ТОДОР

Кнез!

НАТА

... карта!? И то без поштанског жига!

ТОДОР

Кога да чекам?

СИМКА

Па младожењу!

ТОДОР

Зар их још има?

СИМКА

Како још? То још није прави. Он ће тек да дође...

ТОДОР

Док он дође идем ја мало у башту...
(Одлази на спољни излаз)

XI ПОЈАВА

Ната Симка

НАТА

Дрзак човек!
(Погледа у карту)
"Греси отаца свете се деци!" Шта то треба да значи!

СИМКА

Па нешто је згрешио његов отац, па грех стигао сина...

НАТА

А можда он мисли мог оца?

СИМКА

А шта је то згрешио твој отац? Пре ће то бити његов отац, о коме нам никад ништа није помињао. Чак и кад сам га питала, није ми ништа одговорио. Ко зна чиј је он син!

НАТА

(Све узрујаније)

Не знам. Ни њега не знам као што треба. Није ми позната његова прошлост, нити знам какав су траг у његовој души оставили његови ранији доживљаји. Исто тако не знам ни овога кога очекујемо, са којим ћу можда морати да проведем цео живот.

СИМКА

Па, Агница га има. Каже да је смеран, добар, трезвен...

НАТА

То је њен занат. Мора да хвали. Премишљала сам о томе сву ноћ и све излази на једно: да живим као и све друге; да се подчиним околностима, па ако устреба, да будем чак и неискрена.

МИЈАЛКО

(Улази)

ХП ПОЈАВА

Исте. Мијалко.

МИЈАЛКО

(Наишао је с поља још при последњем Натином говору. Пришао чивилуку и оставља капут и шешир. Натмурен је.)

НАТА

Имам једно питање за вас?

МИЈАЛКО

Какво питање?

СИМКА

Јеси ли ти што згрешио?

МИЈАЛКО

Како?!

СИМКА

Тако – згрешио...

НАТА

(Допуњава је)

Да би се греси отаца светили деци?

МИЈАЛКО

(Збуњен)

Какво је то питање?

СИМКА

Како је да је – одговори! Јеси л' тако што згрешио...?

МИЈАЛКО

Ама – остави се глупости! Згрешио? Ко ће то да памти! Нико није без греха... погреси и поп у молитви!

СИМКА

Остави се ти молитве, него отворено признај.

МИЈАЛКО

Да признам? Ко вам је то улио у главу?

СИМКА

Вучко.

МИЈАЛКО

Вучко!?

(Претрне)

А кад је то казао?

СИМКА

Није казао него је написао...

МИЈАЛКО

Зар опет има новине?

НАТА

На карти је написао! Ево!

(Пружи карту)

МИЈАЛКО

Вучко?

(Узима карту)

Шта пише?

(Вади цвикер)

СИМКА

Пише: "да очев грех снађе децу!"

МИЈАЛКО

(Збуњен)

Очев грех!?

(Чита карту, рука у којој држи карту, приметно дршће. Чита у себи ал' по нека реч излети гласно)

"... погрешно упућена – ја сам невин... греси отаца... чика младожењу... за Русију..."

(Говори)

Па... овај не каже ништа... И што каже, то... то каже за Русију...

НАТА

Ама, то он, Вучко, каже за себе...

СИМКА

Невин си. Па што одмах ниси казао?

МИЈАЛКО

(Настави)

Греси отаца... итд.

НАТА

А греси отаца? Зар се не тичу мога оца?

МИЈАЛКО

(Прилично дрско јер осећа да се може извући)

Твог се оца ништа не тиче! Гле ти ње! Сама нешто спетљала са њим и сад ја треба да платим банкротство ваше љубави! "Греси отаца!" Па то није један отац, ту су многи оцеви...

СИМКА

Не вичи на дете! Није она крива – ту пише греси отаца! Греси отаца!

МИЈАЛКО

(Наставља Нати)

А кад се греси деце свете оцевима...

НАТА

Какви греси деце!

МИЈАЛКО

(Нати)

Знаш ти! Врло добро знаш!

СИМКА

Шта си се развикао! Данас си нашао да... Свеједно!

(Одлази орману, оном до Натине собе и тражи Мијалково "црно одело")

Расправиће се то само...

МИЈАЛКО

Уопште не сме да се расправља!...

СИМКА

Како не сме?

МИЈАЛКО

(Прибере се)

Тако... Данас не сме. Данас имамо преча посла.

СИМКА

То и ја кажем!

(Нашла је одело герок и.т.д.)

Хајд да се пресвучеш док нису дошли?

МИЈАЛКО

Ко?

СИМКА

(Полазећи са оделом Мијалковој соби)

Па Агница и младожења...

(Улази у Мијалкову собу)

МИЈАЛКО

А јест!

(Иде за Симком, опет загледа у карту, Нати)

Па ово се не зна ни коме је упућено?

НАТА

Свакако мени.

МИЈАЛКО

Нема никуд твога имена. После, ти не путујеш у Русију... Можда су то и неки руски оцеви!

(Стрпа карту у џеп, улазећи у своју собу)

Дабоме, код њих се нешто и свети...

(Уђе)

XIII ПОЈАВА

Ната Перса

НАТА

(Гледа за Мијалком, па онда слегне раменима и учини покрет као да каже: "Ништа не знам!" – и прелази на лево према прозорима. Случајно баци поглед на велико огледало и инстинктивно дотерује хаљину и косу. – Кокетно се огледа и промрмља) Каква Русија?... И од куд тај руски кнез са Вучком?

ПЕРСА

(Изиђе из кујне, пође соби. Опazi Нату)

Ах, госпођице, баш добро кад сте сами.

(Тише)

Био је ту господин Вучко.

НАТА

(Ладно изненађено)

Вучко! – Дакле он је сам донео карту?

ПЕРСА

Карту?

ПЕРСА

Чули сте му глас? Па дабоме, два три пут је јаче викнуо. Није му ни лако...

(Дотерује хаљину Нати)

НАТА

(Горко се насмеши)

Њему? Вараш се. Што је за женску огроман догађај, за мушкарца је само један прост случај. То је тако и са тим се треба помирити.

ПЕРСА

Ал' да знате како је тужан био, кад сам му казала да је данас виђење са момком. Па како је жалосно говорио...

НАТА

Грехе отаца који се свете деци? Тако је написао.

ПЕРСА

(Као и горе)

Не знам шта је писао док је говорио здраво"жалосно!" Помињао је и неко опело и порцеланску слику на гробници!

НАТА

Слику на гробници?

ПЕРСА

Јесте...

НАТА

Па он све тако нешто... Као да није при себи.

ПЕРСА

И није! – Да знате како ме је преклињао да му кажем име просиоца – ал' нисам знала како се зове.

НАТА

И ја сам већ заборавила. Најтеже се памте имена нечега што не познајеш. У школи нас приморају да на изуст научимо имена предела и животиња, које никада нисмо видели. То се памти за време те лекције, после се заборави. Ову лекцију, име тог непознатог просиоца, још нисам научила. Чини ми се да се зове Вуксан или тако некако. Главно је да је почетно слово В., те нећу морати да мењам монограме на цепним марамицама, које сам израдила за Вучка.

ПЕРСА

Тако је. У свакој несрећи има и среће.

НАТА

Каква несрећа? Говориш као моји родитељи. Они су остали паланчани и ако живе у престоници. Стрепе да им ћерка не изиђе на глас и журе да ме што пре удаду! Па нашто им је онда толико богатство, ако није за то да замаже сваку мрљу, запуши свака уста и ућутка чак и правду? Богата јединица, па треба да расте као цвет у подруму, без сунца и милоште! То је несрећа!

ПЕРСА

Како да кажем... несрећа је – без господина Вучка...

НАТА

Несрећа? Тако сам и ја мислила пре два три дана ал' сам се навикла на такву несрећу, као на нешто обично, неизбежно! Његово понашање учинило је да ме нешто увредљиво убоде у срце и да сузама горког разочарења оплачем своја разорена, пропала

маштања. Свему је он крив. А ја – ја се предајем судбини. А она је ипак толико пажљива да и после брака оставља одшкринута врата за – развод!

ПЕРСА

Не говорите тако! Зар пре прошевине мислите већ на развод? Бићете ви срећни и са овим другим. Можда је овај други и лепши. Други је обично лепши...

НАТА

Остави се таквог разговора! Сваки има своје погледе
(Одлазећи према својој соби)
према своме схватању. Арапин сликар наслика богородицу али црну, јер је само као црну схваћа и разуме...
(Уђе у своју собу)

ПЕРСА

(Гледајући за њом)
Црна Богородица! О, Богородице!
(Пође кујни)

XIV ПОЈАВА

Перса, Агница, Вукајло.

АГНИЦА, ВУКАЈЛО и ПЕРСА

(Долазе с поља)

ПЕРСА

(Већ код кујне, за се)
То је сигурно тај...
(Гласно)
Извол'те, извол'те! Сад ће госпођа...
(Уђе у кујну)

Из Натине собе чује се клавир. "Погребни марш" од Бетовена

XV ПОЈАВА

Агница Вукајло.

ВУКАЈЛО

(Потпуно избријан без браде и бркова; преображен. У новом жакет оделу; лаковане ципеле, нов шешир и машна. Пошао за Агницом, ал' кад чује "жалосни марш" збуњено застане)

АГНИЦА

(Свечано се удесила. Нова хаљина. Весео изглед. Кад Вукајло застане – зачуђено га погледа)

Та шта сте стали? Шта сте се збунили?

ВУКАЈЛО

Тугаљива ствар...

АГНИЦА

Шта је тугаљиво?!

ВУКАЈЛО

Дочекују нас са мртвачким маршом! Опет ће се покварити...

АГНИЦА

Ех! Музика је музика. Главно је да свира. И "одби се бисер грана" по некоме је жалосни марш. А она прошевина није покварена због музике, него што сте били без службе. Сад је сасвим друго.

ВУКАЈЛО

(Не миче се)

После... ја сам овде већ долазио... Па нисам био лепо примњен.

АГНИЦА

Кад сте долазили?

ВУКАЈЛО

Пре недељу дана.

АГНИЦА

(Запрепашћено)
Због прошевине?

ВУКАЈЛО

Не. Због извесног господина Вучка, кога још никако не могу да нађем...

АГНИЦА

Вучка? Па дабоме. Зато вас нису ни примили лепо. Тога овде не трпе и чувајте се да му ни име не споменете.

ВУКАЈЛО

Ал' ако они спомену кад ме виде...?

АГНИЦА

Неће вас они ни познати. Ви нисте више ни налик на оног бившег господина Вукајла. Право кажу Немци да "одело ствара људе".

ВУКАЈЛО

То можда важи за Немце. Јер они можда без одела не личе на људе... Али...

Клавир престаје.

АГНИЦА

Та хајте, за Бога! Ето ућутала се и музика!
(Обоје силазе у собу).

ХVI ПОЈАВА

Исти. Симка Мијалко. Ната

СИМКА

(Излази из Мијалкове собе, говори Мијалку који је још у соби)
Добро изгледаш. Хајде!
(Види Агницу и Вукајла)

Ју! Ви дошли! Добро дошли! Сад ћу ја, само да их зовнем!
(*Викне кроз Мијалкова врата*)

Мијалко!

(*Отрчи Натиним вратима*)

Нато! Оди!

(*Уђе у Натину собу и убрзо се враћа водећи Нату за руку*)

Оди! Дошли су!

АГНИЦА

(*Тихо Вукајлу*)

То је девојка. Лепа, па миришљава као џепна марамица.

СИМКА

(*Тихо Нати*)

Говори што мање. Буди стидљива...

МИЈАЛКО

(*Излазећи из своје собе, у црном герог оделу*)

Аха! Ви сте! Дошли сте! Е, ако, ако... Мило ми је...

(*Прилази Вукајлу*)

АГНИЦА

(*Вукајлу*)

То је девојчин отац...

ВУКАЈЛО

(*Збуњено*)

Да... Али...

АГНИЦА

(*Брзо и тихо Вукајлу*)

Пазите! Срећа једанпут долази!

(*Мијалку*)

Е, ето, то је господин Вукајло...

НАТА

(*За се – као да се подсети на име*)

Вукајло.

МИЈАЛКО

(Рукујући се са Вукајлом)

Мило ми је...

(За се)

Некуд сам га видео?...

ВУКАЈЛО

(Пошто се руковао вади своју "визит – карту" и пружи је Мијалку, клањајући се)

Вукајло Мијић, чиновник Министарства Пољопривреде и Вода.

МИЈАЛКО

(Прими визит – карту)

Е, мило ми је... мило ми је! Седите!

АГНИЦА

(Пришла Наги)

А што си ми се ти ућутала, душо слатка!?

(Пољуби је)

СИМКА

(Прилазећи Вукајлу. Одговара Агници)

Имаће кад да говори...

МИЈАЛКО

(Видећи да Вукајло не седа, а пошто Симка прилази прадставља је Вукајлу)

То је моја жена.

(Пређе и седне на окрлу код II прозора)

СИМКА

(Пришла Вукајлу, пружи му руку да се рукује, ал' пошто он не пружа своју, она у неприлици истом руком нуди му седиште на дивану)

Извол'те, седите, господине!

ВУКАЈЛО

(Није пружио руку јер је вадио визит карту, коју сад даје Симки, клањајући се)

Вукајло Мијић, чиновник Министарства Пољопривреде и Вода.

СИМКА

(Прими визит – карту)

Мило ми је. Седите!

(Седне за велики сто)

ВУКАЈЛО

(Вукајло таман се спушта на диван да седне, Агница представља Нату и он из чућећег става брзо се исправи)

АГНИЦА

(Тихо Нати приводећи је Вукајлу)

Миран као бубица, а нежан као цвет ладолежа.

(Вукајлу)

А ово је госпођица Ната.

ВУКАЈЛО

(Вади визит – карту, пружа је Нати и клања се)

Вукајло Мијић, чиновник Министарства Пољопривреде и Вода.

Трећа категорија, трећа група.

НАТА

(Прими визит – карту)

Мило ми је. Седите!

(Седне на леву столицу великог стола)

ВУКАЈЛО

Хвала.

(Седне на диван лево)

НАТА

(Симки тихо)

Ужасно сметен!

СИМКА

(Тихо Нати)

Збунио се... Млад је... Голобрад...

НАТА

Да, кад се избријао...

АГНИЦА

(Стоји између великог стола и Мијалка)

Па, ето, пријатељу, прилика је ту... Па сад...

МИЈАЛКО

Тако је...

(Вукајлу)

Па – како иначе, господине?

ВУКАЈЛО

Тугаљиво... Што се тиче указа, добио сам, трећа категорија трећа група. Заузела се госпођа Агница.

МИЈАЛКО

(Зачуђено)

Агница!?

АГНИЦА

(Очима на Мијалка да ћути)

Па, да. Ко се не би заузео за овако доброг човека. Поштеног сиромаша.

(Седне на окрлу код I прозора)

ВУКАЈЛО

Нећу бити дуго сиромаш, ако ми упали једна ствар.

СИМКА

(Смешећи се)

Лоз?

ВУКАЈЛО

А, не.

МИЈАЛКО

(Симки)

Господин мисли на женидбу...

ВУКАЈЛО

Ни то не. То је већ мираз. То остаје жени...

АГНИЦА

(Симки)

Видите како је несебичан.

МИЈАЛКО

(Пали цигарету)

Значи да имате какве акције које ће ускоро да скоче.

ВУКАЈЛО

Акције?

(Осмехне се)

Имам само акције поштења, ал' оне данас не вреде на моралној берзи. А ово што ја мислим, то је, сасвим тугаљива ствар – то се тек тражи. И ако се нађе, бићу несумњиво богат.

МИЈАЛКО

То некакав мајдан – ?

ВУКАЈЛО

(Смешећи се)

Готово тако некако као мајдан. Мајдан злата. Само – још се копа. Још се није наишло на руду...

МИЈАЛКО

Онда боље да сте тражили службу у Министарству Шума и Рудника...

(Прелази до великог стола да отресе пепео са цигарете у пепеоницу. Тихо Нати)

Понуди господину цигарете.

НАТА

(Устаје и узима пачу са цигаретама)

ВУКАЈЛО

(За то време)

А тој руди не треба никакво министарство. Та руда...

НАТА

(Понуди цигарете Вукајлу)

Извол'те.

ВУКАЈЛО

Хвала. Не пушим...

АГНИЦА

(Приђе великом столу)

Видите и не пуши!

МИЈАЛКО

(Враћа се на своје старо место)

СИМКА

(Тихо Агници)

Ама, шта је окупио те руде, а не помиње о девојци?

АГНИЦА

(Тихо Симки)

Стидљив је.

(Враћа се на своје место, очима Нати даје знак како је Вукајло одличан, мимоиђе се са Натом и седне на старо место)

НАТА

(Прешла на старо место)

МИЈАЛКО

(Вукајлу)

Зар не пушите?

ВУКАЈЛО

Пушио сам. Ал' је монополски дуван толико рђав, као да га лиферује Министарство Здравља, да би сузбило пушење дувана. Па сам оставио...

XVII ПОЈАВА

Исти. Перса

ПЕРСА

(Долази из кујне носећи на служавнику чашице са ракијом, чаше са пивом, иде према Агници)

АГНИЦА

(Кад наиђе Перса са послужењем)
Е, Персо, заслужујеш похвалу! Тачна си као сат.

ПЕРСА

Испрактикована сам.
(Служи Агницу)
Извол'те!

АГНИЦА

Е баш ћу пиво. Нешто сам ожеднела..
(Узме пиво)

НАТА

(Тихо Симки)
Не допада ми се.

СИМКА

(Тихо Нати)
Допашће ти се. Ни мени се Мијалко испрва није допадао, па после...

ПЕРСА

(Агници)
Наздравље.

АГНИЦА

Хвала.
(Брише уста марамицом, коју извади из ташне и ту прилику искористи да се мало загледа у огледалце из ташне)

ПЕРСА

(Пришла је Вукајлу)
Извол'те.

ВУКАЈЛО

Хвала, не пијем.

ПЕРСА

(Нудећи)
Ракију.

ВУКАЈЛО

Не пијем.

ПЕРСА

А пиво?

ВУКАЈЛО

Не пијем. Уопште не пијем.

АГНИЦА

(Са свога места покретима главе на Вукајла, Симки и Нати)
Чујете ли.

НАТА

(Напрћи уста као израз да јој се то не допада)

ПЕРСА

Како? Па јесте ли ви тај будући младожења..?

ВУКАЈЛО

(Вади визит карту, устаје и пружи карту Перси)

СИМКА

(Док Вукајло тражи и вади визит карту, врло брзо и тихо Нати)
Добро је. Не пије!

НАТА

(Исто тако брзо и тихо Симки)
Ко нема никаквих махна, нема ни врлина!

ВУКАЈЛО

(Даје карту Перси и представља се)
Вукајло Мијић, чиновник Министарства Пољопривреде и Вода.
Трећа категорија, трећа група.

ПЕРСА

Водá? А зато ви не пијете друга пића...
(Видећи да Вукајло држи карту)
Спустите на служавник.
(За се)
Бар ћу је однети господину Вучку.

ВУКАЈЛО

(Спусти карту на служавник и седне)

ПЕРСА

(Прилази Мијалку)
Извол'те!

АГНИЦА

(Пређе до Нате, носећи своју чашу)
Дај пиво.

МИЈАЛКО

Пиво сам пио и у скупштини...
(Пије)

ПЕРСА

Тај скупштински бифе. Само да га не уграби какав Рус – они су мајстори за бифе.

АГНИЦА

(Нати, тихо)
Куца ли ти срце.

НАТА

(Тихо)
Још не.

АГНИЦА

(Седајући на предњу столицу код великога стола)
Закуцаће!

МИЈАЛКО

(Спуштајући чашу на служавник Перси)
Чекај док се ово сврши свршићу и за бифе?

ПЕРСА

Много ми смета. Јер Миладин место мираза тражи скупштински бифе.
(Окреће се Симки)

МИЈАЛКО

Како?

СИМКА

(Устала и прилазећи Перси, Мијалку)
Та ништа. Хтео би Миладин да добије тај бифе.
(Перси)
И ти си сад нашла да то питаш
(Узме пиво сркне мало и остави чашу)

ПЕРСА

(За то време Симки)
Па господин спомену бифе, а ја...

СИМКА

Какав бифе! Хајд покупи чаше –

ПЕРСА

А госпођица?

СИМКА

Неће госпођица!

(Тихо Мијалку)

Прећи на ствар. Кад он не почиње, почни ти.

МИЈАЛКО

(Гласно)

Па то ти је почетак, да се деца виде и допадну једно другом...

АГНИЦА

(Оставила чашу на сто)

Зато ћемо их оставити мало на само.

(Устане)

МИЈАЛКО

(Устаје)

Дабоме, дабоме.

СИМКА

(Агници, показујући Мијалкову собу)

Хоћемо ли овамо, пријо?

АГНИЦА

У кујну пријо. Док се деца гледају да ми гледамо ручак.

(У пролазу Вукајлу)

Сад пазите! Од првога утиска зависи све! –

(Полази кујни)

СИМКА

(Тихо и брзо Нати)

Буди што смернија. Ништа из твојих романа. Не треба да зна да си начитана!

(Одлази за Агницом)

АГНИЦА

(Окрене се Мијалку)

А ви пријатељу, хоћете ли са нама?

МИЈАЛКО

Ја ћу да потражим мог старца Тодора.

АГНИЦА

(Уђе у кујну)

СИМКА

(Мијалку)

Он је у башти.

(Уђе у кујну)

МИЈАЛКО

(Изиђе на спољна врата).

ВУКАЈЛО и НАТА

*(Седе једно према другоме, погледају се, па крију погледе.
Ђуге.)*

Дуга пауза.

ХВИИ ПОЈАВА

Ната. Вукајло.

ПЕРСА

(Скупила чаше. Гледа ово двоје па за се)

Не пасују!

(Па се враћа у кујну)

Известићу г. Вучка!

(Оде у кујну)

НАТА

*(У недоумици шта да ради, узме цигарете да послужи Вукајла
и кад их пружи сети се)*

Ах, јест. Ви не пушите.

ВУКАЈЛО

Не пушим.

НАТА

(Остављајући цигарете)

И не пијете?

ВУКАЈЛО

Не пијем.

НАТА

Ал' свакако играте модерне игре?

ВУКАЈЛО

Не. Оне утичу слободно и силно и изазивају извесне потајне чежње!

НАТА

(Чудећи се)

Значи немате никакве страсти!?

ВУКАЈЛО

За сад још не.

НАТА

Чуди ме, господине –

(Присећа се његовога имена).

ВУКАЈЛО

(Примети то, вади визит – карту и пружа јој)

Вукајло Мијић, чиновник Пољопривреда и Вода.

НАТА

(Смешећи се)

Имам већ једну.

ВУКАЈЛО

Свеједно. То су ми прве карте, треба их што више растурити као први број новина!

(Да јој).

НАТА

(Прими карту, остави на сто. Ћути. Опет већа пауза испуњена погледањем и.т.д. као и раније. После паузе)

Волите ли књижевност?

ВУКАЈЛО

Волим, ал' је – скупа. А од детињства нисмо ни припремљени за модерне књиге.

НАТА

Како то мислите?

ВУКАЈЛО

Па тако. Почевши од буквара. То нам је прва књига и никад није савремена. Увек је застарела. А док се напише и комисијски прими нов буквар, дотле је таман и тај нов застарео. И тако сричемо несавремену књигу, па се навикнемо и да читамо преживеле ствари...

НАТА

Ви сте студирали педагогију?

ВУКАЈЛО

Не. Кад сам дорастао за студије, био сам – интерниран.

НАТА

У интернату? Прѐко?

ВУКАЈЛО

Да, прѐко, у – ропству.

НАТА

А, тако.

ВУКАЈЛО

А многи моји другови били су срећни да у страном свету продуже школовање. По неки, као да траже руде каменог угља, лутали су кроз разне државе, да пронађу где ће најлакше добити докторат.

НАТА

Изгледа да су лако налазили, јер имамо читаве батаљоне доктора.

ВУКАЈЛО

Дабоме. – То је врло тугаљиво...

Ћутање – Пауза

НАТА

(После паузе)

Јесте л' музиканти?

ВУКАЈЛО

Слабо.

НАТА

Али волите музику?

ВУКАЈЛО

(Са осмехом)

Дамен капелу.

НАТА

(Смешећи се)

Охо! Значи да сте – љубавник!?

ВУКАЈЛО

То не! Не! – Љубав је лако запаљива материја и због пожара треба је што ређе носити уза се.

НАТА

Мислите?

ВУКАЈЛО

Тако кажу.

XIX ПОЈАВА

Исти. Тартаков

ТАРТАКОВ

(Уђе с поља. Прилази напред. Види Нату и Вукајла и клања им се)

Пардон!

(Клања се)

ВУКАЈЛО

(Устане, поклони се, пружи му визит – карту)

Вукајло Мијић, чиновник Министарства Пољопривреде и Вода.

ТАРТАКОВ

(Прими карту, представља се)

Сејмон Шешеневич, Тартаков из Наровчата Пезенскаја Губернија – Русија.

(Пољуби Нати руку)

ВУКАЈЛО

(За се)

Ови Руси нарочито измишљају тешка имена само да секирају људи!

НАТА

(За се, изненађена)

Рус? То је ваљда тај кнез. Не личи на кнеза...

(Збуњено)

Седите. Причекајте тату.

ТАРТАКОВ

Очењ благодарен.

(Повуче окрлу од II прозора и метне је више у десно, те је према средини између Нате и Вукајла. Седне)

Прошу извинић за безпокојство што наносу вам. Пријехал те пер толко за комната. Позвољте, у вас јест комната?...

НАТА

Ви сте Рус?

ТАРТАКОВ

Да. Рус.

(Уздахне)

Рус без – Росији!

(Јаче уздахне)

Да хранит тебја Бог, наша малознаемаја нама Росија!

*(Трепће да спречи сузе)*Суждено ли тебја жић и побједит или служдено погибнут и расјејајеја?...
(Заплаче се. Вади цепену мараму и каже извињавајући се)

Ја... плачу...

НАТА

Али – зашто?

ВУКАЈЛО

(Растужио се)

Е – госпођице, у туђини, без отаџбине... Тешко је то... Препатио сам...

(Затрепће да остави сузе)

И знам како је без родне грудице...

(Убрише сузу марамицом)

ТАРТАКОВ

(Још јаче ожалошћен)

Без родини, без родног дома... одинокиј как сабака...

(Ударе му сузе)

Ја не могу удржаћ слезу...

(Плаче)

ВУКАЈЛО

(Опет засузи)

НАТА

(Гледа их забезекнуто).

XX ПОЈАВА

Исти. Симка. Агница, па Перса

СИМКА

(Љубопитљиво извири из кујне и као да се правда Агници)

Само да видим шта раде?

(Кад смотри да су троје изненади се)

Ју! Ко је то...?

АГНИЦА

(Промале се за њом)

Ко?

СИМКА

Нису сами...

(Прилази напред)

Плачу!

АГНИЦА

(За њом иде)

Сузе радости...

СИМКА

Каква радост...!

(Нати)

Одкуда тај...?

НАТА

(Полугласно пришавши у сусрет)

Не знам. Некакав Рус...

СИМКА

Рус?

(Агници)

Ето, кажем ти... Твој генерал! И сад је одбила обојицу!

АГНИЦА

(Прилазећи напред)

Какав генерал? А униформа? – И колико је млађи од овог...

ТАРТАКОВ

(Смотри Симку и Агницу. Збуну се. Устаје. Уздражава се плача и клања се)

Прошу извињић... за безпокојство...

(Приђе Симки и пољуби јој руку)

Прошу покорњеише...

СИМКА

(Збуњена)

Живи били...

ТАРТАКОВ

(Агници љуби руку)

Мое почитение...

(Обема у тону извињавања)

Ја смотрил распис на ваших вратах – у вас јест комната дља...

СИМКА

Како?

ВУКАЈЛО

(Брише очи)

Пита за стан.

НАТА

(Вукајлу)

Ви знате руски?

ВУКАЈЛО

По неку реч из ропства.

СИМКА

(Више за се)

Стан? Па зар мора да плаче за стан!

(Тараткову)

Има. Али господин се тек по подне сели. Ипак можете видети.

(Зове)

Персо!

ПЕРСА

(Из кујне)
Извол'те?

СИМКА

Покажи господину Вучков стан.

ПЕРСА

(Тартакову)
Извол'те господине!
(За се)
бар да известим и г. Вучка.

ТАРТАКОВ

(Перси)

Сејчас. –

(Осталима, клањајући се)

Извиниће менја. Ја сам не знају, што со мноју такое! – Но све хорошо, што хорошо комчаєтеја. До свиданија!

(Полази – Перси)

Појдам!

(Одлази на спољна врата)

ПЕРСА

(Оде за Тартаковом)

XXI ПОЈАВА

Исти, без Тартакова.

СИМКА

Чудан човек! Плаче за стан!

ВУКАЈЛО

Не. Него се сетио Русије, па...

АГНИЦА

А кога сте се ви сетили кад сте плакали?

ВУКАЈЛО

Никога, наишле саме сузе – из учтивости.

АГНИЦА

(Симки и Нати, полугласно и усхићено)

Осетљив је и нежан као лептир!

(Вукајлу и Нати)

И тако, нисте ни разговарали? Умешао се трећи! Е никад не ваља кад се трећи умеша. Па још вас растужио! Е, хајд да се развеселите! Хајд' Нато, да одсвираш нешто весело!

(Поведе Вукајла Натиној соби)

Хајд' ви напред!

ВУКАЈЛО

(Приђе вратима Натине собе и куца)

НАТА

Уђите, уђите! Нема тамо никога!

ВУКАЈЛО

Никога? Врло тугаљиво...

(Уђе у Натину собу)

НАТА

(Агници)

Ужасно је везан...

АГНИЦА

Везан муж, одрешена жена! То тек ваља!

НАТА

(Уђе у своју собу)

АГНИЦА

(Уђе за њом)

СИМКА

(Пође за њима, па се сети)
 Ју, тешко мени! А кујна сама...
(журно оде у кујну)

XXII ПОЈАВА

Тодор. Агница (Смех Нате, Агнице и Вукајла из собе)

ТОДОР

(Долази с поља)
 Зашта ме оно послао Мијалко...
(Сећа се)

НАТА, АГНИЦА и ВУКАЈЛО

(Засмеју се у Натиној соби)
 Ха, ха, ха!...

ТОДОР

А јест! Да видим је ли готово "гледање".
(Дође до Натине собе отвори врата ал' се Агница појави)

АГНИЦА

(Промаља главу кроз врата)
 Није слободно! Хоћемо да смо сами! Деца се стиде!

ТОДОР

Опет није слободно?

АГНИЦА

Извините, деда, ал' не треба плашити ђрлице!
(Повуче се у собу и затвори врата)

ТОДОР

Добро, добро.

XXIII ПОЈАВА

Тодор. Вучко, па Симка.

ТОДОР

(Пође)

Тако ћу му и казати: Деца се стиде – плаше се грлице!

ВУЧКО

(Ушао је на спољна врата. Види се да се одлучио на нешто правично)

Клавир из Натине собе почиње мелодију "Тамо, далеко..."

ВУЧКО

(Чује клавир и пође Натаиној соби)

ТОДОР

(Задржи га)

Није слободно!

ВУЧКО

Зашто?

ТОДОР

"Деца се стиде – плаше се грлице!"

ВУЧКО

Не тражим децу! Где је мати? А грлице ће се већ разлетети, док пукне гром...

ТОДОР

Гром?

ВУЧКО

Гром – у коприве! Где је госпођа Симка?

ТОДОР

Не знам...

ВУЧКО

А Вукајло је ту?
(Покаже на Натину собу)

ТОДОР

Вукајло? Не знам... Неко је ту чим се деца стиде...

ВУЧКО

И треба да се стиде. Јер то је стид и срам! То је нешто горе, то је саблазан! Где је госпођа?

СИМКА

(Отвори врата кујне и зове)
Персо!...

ТОДОР

Ено је!
(Пође у предсобље. Симки која се повлачи у кујну)
Симка, траже те!
(Оде на спољни излаз)

СИМКА

Ко?
(Прилази напред)

XXIV ПОЈАВА

Вучко. Симка. Гласови Агнице и Вукајла
(Из собе)

СИМКА

(Кад види Вучка – зграње се)
Ви!?

ВУЧКО

Ја, госпођо.

СИМКА

(Мало уздрхталим гласом)

Јесте ли чули, све има својих граница...

ВУЧКО

Али има и савести која нас приморава да прекорачимо те границе!

СИМКА

Ко вас приморава!!

ВУЧКО

Савест.

СИМКА

(Иронично)

Ваша савест!

ВУЧКО

Па да је и најгора, ипак у њеном дну међ остацима вере и поштења нађе се прекор, који је гони на покајање! Да, госпођо. Треба разумети човечју душу!

СИМКА

Вашу душу сувише смо разумели.

ВУЧКО

Ни најмање, јер сам је крио – крио сам је
(Чује мелодију "Тамо далеко"...)

СИМКА

"Тамо далеко?"

ВУЧКО

(Наставља)

Било је нешто тамо, далеко, што није требало да се приближи, ал' се приближило...

СИМКА

Шта се приближило?

ВУЧКО

То "Тамо далеко"... Сад је сасвим близу. Оно је ту! Оно је потресло моју душу!

СИМКА

Идите ви – тамо далеко! И оставите нас на миру!

ВУЧКО

Тек кад вам створим тај мир. Требало је да сам то раније учинио. Ал' су постојала два завршетка. Један на штету мог "назови" оца, други на моју штету. Изабрао сам тај други завршетак. Тешко, са болом у души, данас бих се опростио са свима надама и одпутовао. Ал' то је у часу изменио неочекивани трећи свршетак...

СИМКА

Па свршите већ једном.

ВУЧКО

Свршиће се чим спречим тај изненадни трећи свршетак...

СИМКА

Ви да спречите? Чиме?

ВУЧКО

Четвртим свршетком. Не знам какве ће последице наступити, али морам да уклоним зло, па ма дошло и нешто горе на његово место!

Клавир у Натиној соби умукне.

Гласови чују се из Натине собе.

ВУКАЈЛО

Врло тугаљиво!

АГНИЦА

Дивно свираш!

СИМКА

(Претргне – пригушено)

Та идите док нису наишли!

ВУЧКО

То и чекам. Да просиоцу кажем нешто врло важно.

СИМКА

Ништа немате ви са њим! Иначе ћете имати посла са мном!

ВУЧКО

Са вама? Да могао бих и вама рећи, само ако немате махну срца...

Клавир у Натаиној соби свира другу мелодију.

СИМКА

Пазите шта говорите!

ВУЧКО

Пазим. Зато вас и питам за срце јер и најгоре срце мучно би издржало такав потрес. Не! Не могу вам рећи. Позов'те просиоца... Он ће то радосно примити и биће ми захвалан што сам га спасао пакла!

СИМКА

Наша кућа пакао?!

ВУЧКО

Нисам то рекао. Него хоћу да спасем човека од греха, у који он никад не би упао, кад би знао што ја знам.

СИМКА

А шта ви знате?

ВУЧКО

(Већ не може да се уздржи)

Његова оца кога тражи и био би срећан да га нађе...

СИМКА

(Попусти у држању и тону. Мало расејано)

То ли он тражи?

ВУЧКО

Ја сам нашао. Али нисам поступио као исправан грађанин, да нађено предам сопственику, хтео сам да се сâм користим... И ето, како се све то заплело.

СИМКА

(Као прибере се)

Какав отац, кад он и нема родитеља? Ви нисте при себи!

ВУЧКО

На против, једини ја присебан сам у целом овом хаосу. Сви су остали несвесни својих поступака. Несвесно отац даје своју кћер своме сину; несвесно брат и сестра пристају...

СИМКА

(Прекине га)

Шта? Опет нешто замршујете?!

ВУЧКО

Размрсујем. Ал' се не да размрсити. Сплело се у један чвор и мора се пресећи. И ја ћу да пресечем, јер не могу више да прикривам тајну која ме сажиге. Пресецам и кажем вам: Ваш је муж отац Вукајлов!

(Лакне му)

СИМКА

(Запањила се и једва каже)

Ког Вукајла?

ВУЧКО

Тог, што проси вашу кћер...

СИМКА

(Сва згранута – избезумљена)

Вукајло...

(Пође Натиним вратима)

Мијалко!...

(Пође предсобљу, па на једном малакше и клоне на окрлу што је Тартаков измакао и заплаче се)

ВУЧКО

(Притрчи јој)

Нисам мислио да ћу имати толико одважности да вам то кажем...
Али сами сте ме дотле довели!

СИМКА

(Изнова се прибере)

И Мијалко знао то – и – ?

ВУЧКО

Не. Он не зна ко му је син – и ако зна да га има.

СИМКА

(Плачно)

Ах, Мијалко! Зар под старост?

ВУЧКО

То је било у младости. Још пре Савкине удаје.

СИМКА

Које Савке?

ВУЧКО

Вукајлове покојне мајке...

СИМКА

А од куд ви све то знате?

ВУЧКО

Случајно. Сви су проналасци случајни. Једно се мисли, а случај подметне друго!

СИМКА

И ви сте све то подметнули, из освете?

ВУЧКО

Не. Случај је подметнуо. Мијалков случај. То ће вам признати и сам господин Мијалко.

СИМКА

Мијалко! – Очи ћу му ископати...
(Пође предсобљу)

ВУЧКО

(Задржи је)
Стан'те, Госпођо! Тај скандал не сме избити на јавност. Мора остати у четири зида као влага.

XXV ПОЈАВА

Исти. Мијалко.

МИЈАЛКО

(Улази с поља, чисти герок)
Није ово одело за башту...

МИЈАЛКО

(На спољним вратима строго Перси)
Улази унутра! Ништа нећу да чујем! Никакве свађе!...

ПЕРСА

(Улазећи на спољна врата, дотерује косу)
Нисам крива. Миладин ме напао због Руса. Уобразио да Рус плаче и због скупштинског бифеа...

МИЈАЛКО

У кујну!

ПЕРСА

(Полази кујни)

Идем...

(За се)

Ах, Миладине!...

(Оде у кујну)

СИМКА

(Узрујано сачекује Мијалка)

Ах, сад ће му пресести "случај!"

ВУЧКО

(Тихо Перси)

Само без скандала!

(Повуче се десно напред – код портала)

МИЈАЛКО

(Чисти герок силазећи у собу)

Ето – упрљао сам се случајно...

СИМКА

(Готова је да плаче, ал' се уздржава)

Упрљао си се одавно!

МИЈАЛКО

(Погледа је)

Како!

СИМКА

У младости! Развратниче!

МИЈАЛКО

Ама, ко ти то –

(Смотри Вучка)

Шта? Ти? – Ви? Шта ћете сад опет?

- СИМКА
- Дошао је на бабиње?
- СИМКА
- Твоме
(*Сва уздрхти*)
Сину!
- МИЈАЛКО
- (*Смушено*)
Моме – сину?
- СИМКА
- (*Готово плачно од узбуђења*)
Зашто си крио да имаш сина?
- МИЈАЛКО
- Ја?...
(*За се*)
Избрбљао се! Новинарска посла...
(*Вучку*)
Што си јој казао?
- ВУЧКО
- Морао сам.
- СИМКА
- Што ниси казао да имаш сина?
- МИЈАЛКО
- Зато што сам мислио да уопште не постоји. Јер то је било давно
и то сасвим случајно, к'о кад се, рецимо, оклизнеш!
- СИМКА
- Ко се оклизнуо?
- МИЈАЛКО
- Ја... то јест – она се оклизнула... пошто сам ја тада био још
незрео, као, рецимо, воћка у цвету, далеко још од плода...

СИМКА

Па од куд плод?

МИЈАЛКО

Какав плод?

СИМКА

Син!

МИЈАЛКО

А, то... Па – рецимо...

СИМКА

(Устреми се на њега)

Реци једном!

ВУЧКО

(Стаје између њих. Симки стишавајући је)

Стишајте се, госпођо! Мирно расудимо о свему! Глуп је и узан пут живота. То се сазна при крају тога пута. И кад се окренете чудно вам је и смешно зашто иза вас, толики свет гамиже тим истим путем? Зашто журе ко ће пре стићи крају да сазна да је све то било глупо?

СИМКА

Ама, шта ви – ? Он је знао за ту своју глупост у почетку тог пута.

ВУЧКО

Ал' није знао да та глупост иде за њим. Верујте није знао!

МИЈАЛКО

(Вучку)

Тако говори моја крв. Брани оца, сине мој!

СИМКА

(Запрепасти се)

Шта? Зар ти је и то син?

МИЈАЛКО

Па то, него ко?

СИМКА

А онај – онај Вукајло, – вук'о се мајци – онај што проси Нату?

МИЈАЛКО

(Забезекнуто)

Он! Мој син!?

(На страну)

Мањ' ако Савка није родила близнаке!?

СИМКА

(Очајно)

Два сина!

МИЈАЛКО

Тако изгледа...

СИМКА

(Мијалку)

Склони ми се с' очију, ђубре једно! Два сина!!

ВУЧКО

Не, госпођо. Само једног. Ја нисам господинов син.

МИЈАЛКО

(Сад тек не уме да се снађе)

Како ниси?

ВУЧКО

Нисам. Ваш син је Вукајло. Уверићу вас.

Клавир у Натаиној соби престаје да свира

СИМКА

Ах, Мијалко, Мијалко! Шта си све починио!?

МИЈАЛКО

Не знам! Више не знам ни чиј сам отац, ни чиј сам син! Од куд толики синови, к'о да сам – Југ Богдан! Ничу синови и ако их ниси посејао...

СИМКА

Јеси! Јеси Турчине! –

ВУЧКО

Госпођо, за Бога! То је све било пре вашег венчања!

СИМКА

То је још горе! Што се венчавао са мном, кад је са другом већ имао сина? Што ми то није признао пре веридбе?

МИЈАЛКО

Па ниси ме за то ни питала.

СИМКА

Ђути, ни сад те ништа не питам!

XXVI ПОЈАВА

Исти. Агница Ната Вукајло.

АГНИЦА

(Извири из Натине собе)

Шта је? Шта се десило?

(Изиђе)

НАТА

(За њом на вратима)

На кога то виче, мама!

(Смотри Вучка За се)

Ах, то он прави скандал!

(Окреће се натраг)

ВУКАЈЛО

(Таман хтео да извири за Натом, ал' га она врати)

НАТА

(Враћајући Вукајла унутра)

Ништа, ништа! Вратите се!

(Затвара врата)

Клавир после мале паузе чује се из Натине собе. "Знаш неверо како си се клео?"

XXVII ПОЈАВА

Мијалко. Вучко. Симка. Агница

АГНИЦА

За Бога, шта сте се узрујали?

СИМКА

Ништа! Како си могла да кажеш да тај просилац нема ни оца ни мајке?

АГНИЦА

И нема.

СИМКА

Има! Има оца!

АГНИЦА

Како то?

СИМКА

Тако. Кукавица је подметнула јаје у туђе гнездо.

АГНИЦА

Која кукавица?

СИМКА

Мијалко! Он је та кукавица!

(Дрекне на Мијалка)

Јеси ли кукавица?

МИЈАЛКО

Јесам. Ал' онда још нисам имао своје гнездо.

ВУЧКО

(За се)

Ал' се ово заплиће...

АГНИЦА

Мени је све још нејасно.

СИМКА

Све је јасно и одвратно! Мијалко има сина! Има два сина! Има пуно синова...

АГНИЦА

Ју! А које су им мајке?

СИМКА

То он зна.

МИЈАЛКО

Ништа не знам. Знао сам за једног сина, и то пре месец дана.

СИМКА

Шта? Још један од месец дана!...

МИЈАЛКО

Ама, није! Него сам пре месец дана чуо за тог једног.

(Одмахне руком према Вучку)

И тај се сад одриче...

ВУЧКО

(Мијалку)

Јер вам и нисам син. Ваш је син Вукајло, а ја – ја сам, стицајем околности био само привремени син, управо: вршилац дужности сина. Сад ту дужност предајем указном, правом вашем сину Вукајлу.

СИМКА

(Мијалку)

Шта сад кажеш?

МИЈАЛКО

Ја немам шта да кажем. Нек он каже.

СИМКА

Ко?

МИЈАЛКО

Па тај Вукајло. Од његовог исказа и доказа зависи све. Јер ако је и он, рецимо, привремени син, као и овај, онда...

СИМКА

Агнице, зовни тога господина Вукајла! Нек се изјасни иначе од прошевине неће бити ништа.

АГНИЦА

О, о! Лепо сам вам нудила Руса...

СИМКА

Ах, тај је са својим плакањем и наслутио сву ову несрећу! Довуци тога Вукајла!

АГНИЦА

(Полазећи Натиној соби)

Дошла сам као проводацика, а испашћу бабица! Буди Бог с' нама!

(Уђе у Натину собу)

XXVIII ПОЈАВА

Исти, без Агнице.

СИМКА

(шета и хуче)

Брука! Брука! Шта згреших Богу да под старост добијем сина?

МИЈАЛКО

(Не мислећи да начини виц. Сасвим обично)

Али – без муке.

СИМКА

Ђути! Муке те изеле! Немаш ни срама ни стида! А ја... Ја не могу преживети ту срамоту!

Клавир престаје.

ВУЧКО

Не госпођо, то није срамота. Срамота би била да се господин одрекао сина. Ту мрљу не би покрио ни посланички мандат. Јер има једна копча, која нас прикопчава за друштвене обзире, то је морал. Тај морал тражи да чак туђу и напуштену децу прикупљамо и спасавамо, оснивајући за то удружења и заводе...

МИЈАЛКО

Зна он то. Он је у управи материнског Удружења.

ВУЧКО

(Симки)

У толико пре не смете се огрешити о циљ тога удружења. Морате се смиловати на туђе дете – туђег сина – ма да и није потпуно туђ за вас. Он је као погрешно адресовано писмо; требало је да се упути вама, а отишло је на другу адресу.

МИЈАЛКО

А то се дешава на свима поштама.

СИМКА

Ти ћути!

ВУЧКО

Ви сте паметна жена. Не допуштајте очајању да учини што није лепо, нити себичности да вам окује разум и савест. Признајте сина свога мужа. Будите му мати, кад сте му већ мађија?

СИМКА

Ко мађија?

МИЈАЛКО

Па јест... Тако некако дође.

ВУЧКО

(Наставља)

Ви ћете то учинити...

СИМКА

Таква брука! Таква брука!

ВУЧКО

Тек ће бити брука ако то не учините.

МИЈАЛКО

И ја сам учинио то, само да спречим бруку.

СИМКА

Да ниси учинио не би ни било бруке!

МИЈАЛКО

Јер сам могао сам просто да кажем: "не признајем никакве дугове ни погрешке учињене рецимо у малолетству". Ал' онда би се појавила писма...

СИМКА

Каква писма?

МИЈАЛКО

Па – дотичнога оца... и ето бруке!

СИМКА

Па зар си и писма писао!?

МИЈАЛКО

То пред законом важи, али не важи пред светом. А пресуда света не изрекне се један пут, као рецимо судска, него се изриче целог века! Прати те до гроба и после гроба. Ето, за то сам признао, и пристао, па пристани и ти.

СИМКА

Нећу!

ВУЧКО

А шта би радили, госпођо, да се десио други случај, да је на пример ваш муж пре тридесет година извршио какво убиство?

СИМКА

Њега би апсили и осудили! А овако мене ће сви да осуђују!

ВУЧКО

Неће. Јер он није никоме одузео живот, већ је дао живот једном створењу, које ћете ви усинити, да усрећите и то створење, и себе, и мужа, и вашу кћер, и вашег зета!

МИЈАЛКО

Ког зета?

ВУЧКО

Можда и мене. Пристаните госпођо, усините мужевљевог сина!
(Симки)
А ја вас уверавам да ћете га брзо заволети.

МИЈАЛКО

Јер је већ зрео човек; нема шта да се мучиш око њега.

СИМКА

Зрео човек? Па то ће се сви и чудити што усинујемо зрелог човека? Још ће ме начинити свакојаком!

МИЈАЛКО

Хоће. Гадан је свет...

ВУЧКО

Свету реците праву истину: "Мијалков син!"

СИМКА

А где је до сад био тај Мијалков син? Одкуд је искрсноу после толиких година?

МИЈАЛКО

Био је у Америци, казаћемо –

СИМКА

(Прскине га)

Ништа нећемо казати! Казаће конзисторија... Развешћемо се!

МИЈАЛКО

Како? А разлог... повод?

СИМКА

Твој син!

ВУЧКО

Развод се допушта кад се нема деце, а овде је чак сувишак...

СИМКА

Нећу сувишак! Не треба ми још једно дете... Нећу да неко из белог света дели Натаино наследство.

МИЈАЛКО

Ама, то је, како да ти кажем, као да су обоје држали половине истога лоза, који је извукао згодитак!

СИМКА

Ти ћеш извући згодитак! Што делиш Натин мираз?

МИЈАЛКО

Ама то сам ти казао онако увијено, тек не могу да ти кажем –

СИМКА

Ето видиш – не можеш да кажеш! Срамота те! И сад те срамота, треба да отме половину Натаинога мираза!

ВУЧКО

Али, молим вас, ваш ће зет бити задовољан и са половином. Чак и са трећином..

СИМКА

Који зет?

ВУЧКО

Па наравно – ја!

СИМКА

Само се ви не мешајте! Ви сте гори од овога маторог грешника. Њему се појавио син после тридесет година, а вама после тридесет дана појављује се првенац!

ВУЧКО

Првенац! Мој првенац!?

СИМКА

Не знам, ал' њен сигурно!

ВУЧКО

Њен? Па ако Бог да може и то бити. Уосталом, зет долази на друго место, првенство припада сину. Прво примите сина. То хоће судбина, која вам је доделила тако племениту улогу, да баш ви повратите мир пепелу оне покојнице, унесрећене грехом вашег мужа!... Јел' те – ви ћете то учинити? За покој душе и спасење части једне невине жене...

СИМКА

(Тронута тим речима)

Не знам... Изгубила сам главу... Збуњена сам...

МИЈАЛКО

Мени је још горе било. Сав сам се изгубио. Нисам могао себе да познам. Све ми се чинило да нисам Мијалко него Вукајло... Дабоме. Није то нешто што очекујеш. Него треснуло као гром... На једном син! И то није, рецимо, прописан син, то јест после прописних девет месеца, него после 390. месеца! Збуни то... Ал'

кад забуна прође, некако се расплинеш, разнежиш. Дође ти мило... Јер син је – син! – Наставак мога живота. Јер и кад умрем, после моје смрти, у њему остаје на овом свету један делић... моје име...

СИМКА

(И ако је тронута ипак промрмља)

Само да се не затре такво име!

МИЈАЛКО

Није само то. Него се тиме одужујеш и човечанству, умножаваш нараштаје. А данас је то све ређе. Младићи у двадесетој години данас су сити живота. Млитави, зечје душе, неспособни за јаке жеље, за борбу...

ВУЧКО

Ту су песму певали и ваши дедови о својим унуцима.

МИЈАЛКО

(Наставља)

За пожртвовање и јуначка дела.

СИМКА

Е, већ нема, што си ти јунак!

МИЈАЛКО

Јунак сам. Видиш да сам отрпио овај удар...

(Нежније)

А ти буди јунак... отрпи све и пристани... Па ће ова кућа да пропева...

СИМКА

До јутрос није ни кукала... Ти си је расплакао...

МИЈАЛКО

Нисам ја него – син! А свако дете рађа се са плачем... ал' после почне да се смеје и да гуче. И сви ћемо се смејати и гукати. И ти и ја и Ната и зет и син и снаја... и наш остатак живота проћи ће у радости.

ВУЧКО

У уживањима. Путовању, вожњи аутомобилима, лађом, железницом...

МИЈАЛКО

Не, не! То није уживање, то је јурњава. Јуриш аутомобилом кроз дивне пределе, а пуниш нос прашином и бензинским смрадом. Јуриш возом кроз мирисне ливаде и лиснате шуме, а заптиваш дисање димом локомотиве и испарењем знојавих путника! Зар је то уживање? У тој јурњави, чађи и вожњи закржља свет. И зато су ти данас сви као сушени у оцаку, без свежине, без пријатнога даха.

ВУЧКО

Ал' то захтева прогрес. То је култура...

МИЈАЛКО

Можда, ал' заудара. Заудара на чађ, бензин и ужежену маст. Не, не! Ми ћемо некултурно, по старински. Без јурњаве и нервозе. Лепо, природно, полако. Да проживимо сваки секунд са свима припадностима!

(Симки)

Је ли бабо?

(Хоће да је пољуби)

СИМКА

(Одриче се ал' не дурновито)

Шта ћеш?!

МИЈАЛКО

Пољубио сам те кад си ми ћерку донела на свет, па право је и за сина са –

СИМКА

Њега си ти донео!

ВУЧКО

Онда пољубите ви њега!

(Нежно је примора да пољуби Мијалка)

Хајде, хајде, мајка!

СИМКА и МИЈАЛКО

(Пољубе се)

ВУЧКО

Тако. Дабоме!

(Мијалку)

Под условом: да се таква изненађења више не понављају!

МИЈАЛКО

То је поодавно скинуто са дневног реда!

XXIX ПОЈАВА

Исти. Вукајло.

ВУКАЈЛО

(Излази из Натине собе, за се)

Тугаљива ствар! Каже да сам нашао оца, а тражио сам жену!

СИМКА

(Полугласно)

Ево Вукајла!

ВУЧКО

(Готово разочаран не моше одмах да позна Вукајла)

Није то Вукајло!

ВУКАЈЛО

Јесте, јесте. Ја сам. Само у новом издању. Добро, кад сам једном и вас нашао...

ВУЧКО

Избегавао сам да ме нађете, док вам не пронађем оца.

ВУКАЈЛО

Па јесте ли га пронашли?

ВУЧКО

(Ухвати Мијалка за руку и поведе га према Вукајлу)

Ево вам оца!

ВУКАЈЛО

(Гледа у Мијалка)

Ви? Право каже госпа Агница: "Нећете бити зет него син."

МИЈАЛКО

(Устеже се да приђе, бојећи се Симке)

ВУЧКО

Та приђите!

(Видећи од чега Мијалко зазире, погледа на Симку и молећиво)

Крв није вода!

МИЈАЛКО

(Такође гледа у Симку и чека њено одобрење)

ВУКАЈЛО

(Рашири руке за загрљај)

Оче!

СИМКА

(Погођена призором – затрепће очима и одмахне главом у знак одобрења)

МИЈАЛКО

(На Симкино одобрење главом пожури Вукајлу)

Сине!

(Загрле се)

ВУЧКО

(Дохвати Симкину руку и пољуби)

Хвала вам, мајко! Ви сте племенита жена!

СИМКА

(Брише сузу)

Не знам шта сам... чија сам мајка –

МИЈАЛКО

(После грљења гледа Вукајла)

О, о – Вуле! Ама, јеси ли ти баш Савкин Вуле?

ВУКАЈЛО

Да. Вуле Савке Пљакић.

МИЈАЛКО

Пљакић? Јес', јес. Пљакић... Али, ти си чини ми се Мијић?

ВУКАЈЛО

По вашем имену Мија, према писмима –

МИЈАЛКО

Не помињи писма!

ВУЧКО

(Вукајлу)

Не заборавите мајку!

ВУКАЈЛО

Нећу. Сутра ћу у цркви, запалити свећу, за покој њене душе.

ВУЧКО

Не покојну мајку, него ову!

(Покаже Симку)

То вам је од данас мати.

ВУКАЈЛО

(Прилази Симки)

То јест: маћија.

(Љуби јој руку)

СИМКА

Не знам шта сам вам!

МИЈАЛКО

Мати, мати!

ВУЧКО

Наравно мати!

ВУКАЈЛО

Чудна судбина! Два оца и две мајке!... Дупло тугаљиво...
(Полази десно)

МИЈАЛКО

(Пошао Симки – ал' она села на канабе љуљајући главом лево десно, као да још није потпуно стишана – и он застане)

СИМКА

(Прешла је до дивана лево. Седа и још као да све то схвати као своју неминовну несрећу, љуља главом лево десно, као да би рекла: "Еј, шта ме снађе!")

ВУЧКО

(За то време на десну страну повлачи Вукајла и брзо и тихо говори му)

Обећали сте "да ми од вас неће бити криво, ако вам нађем оца".
И да ми не буде криво –

ВУКАЈЛО

(Упадне у реч)

Направићу вас, чим –

ВУЧКО

(Наставља)

Поделићемо нађену драгоценост.

ВУКАЈЛО

Да поделимо оца?

ВУЧКО

Биће и мени унеколико отац, ако будете на мојој страни да до-
бијем његову кћер, односно вашу сестру...

ВУКАЈЛО

(Смешећи се у чуду)

Јест – сад ми је сестра... Врло тугаљиво!

XXX ПОЈАВА

Исти. Ната. Агница

НАТА

(Излазећи из своје собе. Агници која излази за њом)

Не верујем! То није могуће!

(Смотри Вучка – и брзо прелази на лево према Симки)

Мама, помисли шта ми прича прија Агница! Уверава ме да сам добила брата!

МИЈАЈКО

Тако је.

НАТА

(Зачућено Симки)

Мама?!

СИМКА

(Гледа у под)

Судбина...

НАТА

Па то као у роману...

СИМКА

(Нагласи Натине речи из другог чина)

Осми роман! Греси отаца –

НАТА

(Мијалку)

Али тата, како се то десило?

МИЈАЛКО

Е – И ја сам једном био Адам.

ВУКАЈЛО

(Нати)

Суђено нам је да се ородимо. Сад смо брат и сестра.

(Хоће да је загрли)

Сестро!...

НАТА

(Устеже се)

Али –

АГНИЦА

Загрл'те се, нисте више у туђини!

НАТА

*(Још се устеже, ал' јој поглед падне на Вучка и као њему у инат
страсно загрли Вукајла)*

Брате!

СИМКА и МИЈАЛКО

(Заплачу се)

МИЈАЛКО

(Кроз плач)

Бабо!

СИМКА

(Кроз плач)

Старче!

ВУЧКО

(Гледа загрљене)

А ја?

(Агници)

Кога ћу ја да загрлим?

АГНИЦА

(Као да се плаши да њу не загрли, измакне се)
 Противне ветрове!
(Прилази Симки и Мијалку и групишу се)

ВУКАЈЛО

(Нати)
 Да вам... да ти представим господина
(Показује Вучка)

НАТА

(Јетко и иронично)
 Познајемо га врло добро...

ВУЧКО

О, врло мало, готово ни мало... Нисте ни могли јер...

ВУКАЈЛО

(Гледа их зачућено)
 Не разумем.

АГНИЦА

(Дотле разговарала и јаче нагласи)
 Чуди ме...

МИЈАЛКО

(Агници)
 Никакво чудо. Путеви живота тако се укрсте, па
(Наставља тихо)

ВУКАЈЛО

(Мислећи да је то одговор на његово не разумем – Вучку)
 Чији су се путеви укрстили?

НАТА

(Брзо упада)
 Господинови са разним... разним
(Уздржи се да каже ружну реч)
 госпођама и госпођицама!

ВУЧКО

Да, неко ме је осумњичио и ви сте поверовали неистини!

НАТА

(Све узрујаније)

Није "неко", него "неке" – којима сте допустили да вас чак овде траже!

ВУЧКО

Ја?!

НАТА

(Јаче)

Ви! Јер ваша се љубав срозала до ниске, баналне забаве.

ВУЧКО

Скора будућност показаће моју љубав у правој лепоти. До сад није могла, јер се туђ испречио на путу ваше веридбе! Тај је грех овога часа покајан и наш је пут слободан –

НАТА

И слободно идите тим путем за својим првенцем!

ВУЧКО

(Нати)

Дакле госпођице, ја вам нудим своју руку.

НАТА

Не примам милостињу.

ВУЧКО

Онда допустите да просим вашу руку.

НАТА

(Све схвата као увреду и већ дршћућим гласом, готово плачним гласом викне)

Престаните, господине!

(Наставља)

Угрурали сте се у мој живот! Играли сте се са мном као са играчком, и ако сте имали стовариште играчака!

ВУЧКО

Изгледа да је за вас живот још играчка. Али питам вас...

НАТА

Поштедите ме ваших питања! Нећу ништа да чујем.

СИМКА

Господине Вучко, ви сте се баш решили да нам загорчите свако весеље?

ВУЧКО

Али, госпођо, ја сам баш тај, који вам ствара весеље...

АГНИЦА

Рђаво ми конкуришете
(Приђе Нати и стишава је).

МИЈАЈКО

(Вучку)
Па ако си створио весеље, не квари га! Остави нас да се веселимо.
Иди!

ВУЧКО

Терате ме!? То би од вас било ружно... ружан догађај! А ја нећу да опет баш ви будете тај ружан догађај!
(Вукајлу тихо)
Помозите ми! Кажите што!

ВУКАЈЛО

(Промуца)
Врло тугаљива ствар!

МИЈАЛКО

Какав сад опет ружан догађај? Сам ствараш све догађаје и ако су ружни, ружни су на свога творца! А најружније је што одржаваш везе са некаквим женскињама, које те чак и овде траже.

ВУЧКО

Мене?

МИЈАЛКО

Тебе!

АГНИЦА

(У разговору са Натом јаче нагласи)

Руски генерал Јегор Кирилов – дивна прилика...

НАТА

(Нагласи да чује Вучко)

О, тако волим Русију!

(Даље настављају мимиком)

ВУЧКО

(Који је за тренут застао, на Агницине речи – сад наставља)

Мене траже женске!?

СИМКА

Траже нека писма...

ВУКАЈЛО и МИЈАЛКО

(Заједно, за се)

Писма?

ВУЧКО

Од мене – писма?

ВУКАЈЛО

То су
(Покаже на Мијалка)
 господинова, то јест очева писма...

СИМКА

(Разрогачено на Мијалка)
 Твоја писма!?

МИЈАЛКО

(Збуњено)
 Стара момачка.

ВУЧКО

(Сети се)
 Ах, та писма?
(Вади Вукајлов свежањ писама из цепа Вукајлу)
 То су управо ваша
(Даје Вукајлу писма)
 Спремио сам да вам их вратим.

МИЈАЛКО

(Брзо и полугласно Вукајлу)
 Уништи их. Сад је све свршено.

ВУЧКО

А не! Свршено је у начелу, још има да се сврши коначно.

МИЈАЛКО

(Мало набусито Вучку)
 Ама како ви то!

ВУЧКО

По пословнику!

НАТА

(Агници али упркос Вучку)
 Каква "Далмација – море – лимунови!" – Москва! То је нешто!
(Певушећи)

Ах, Москва, Москва, Москва!...

(Зграби Агницу за руку и вуче је према својој соби)

Ходите, да вам то одсвирам...

ВУЧКО

(Са извесном љубомором погледа Нати)

АГНИЦА

(Иде за Натом, која је вуче за руку)

Та, махни се, девојко! Одсвирано је, ком је одсвирано...

НАТА

Ходите, ходите!

(Уђе у своју собу и увуче за собом Агницу, па затвара врата)

XXXI ПОЈАВА

Вучко. Вукајло. Мијалко. Симка

МИЈАЛКО

(Вучку, одмахнувши главом према Натиним вратима)

Ал' ово је коначно свршено!

ВУЧКО

(Јетко, осмехнувши)

Није. То она, као и свака женска приноси жртву својој богињи
– сујети!

СИМКА

Какву жртву?

МИЈАЛКО

Да нисте ви та жртва?

ВУКАЈЛО

(Занео се у прелиставање албума са фотографијама и не обраћа пажњу на разговор)

ВУЧКО

Не знам. Ал' пре ће бити да она жртвује добар глас своје породице, не слутећи да ће и сама бити предмет оговарања и сажаљења.

Клавир из Натине собе почиње арију: "Ах, Москва.. "

СИМКА и МИЈАЛКО

(У исто време)

Зашто? По чему?

ВУЧКО

Зато и по томе, што што се зучкало да ћу ја узети госпођицу па се данас чуло да ће је узети

(Покаже Вукајла)

господин; а сутра ће се чути да је ни један ни други не узима, јер су обојица ванбрачна деца њених родитеља! И кад се тако испреплеће лаж и истина, свет сажаљева девојку, којој је родитељска прошлост убила срећу и будућност.

МИЈАЛКО

То само ви, из новинарске навике, можете да раструбите.

ВУЧКО

То не. Али само ја могу све то да спречим.

СИМКА

Како?

ВУЧКО

Овако:

(Приђе им сасвим озбиљно)

Молим за руку ваше кћери.

МИЈАЛКО

Зар и кад вас она неће?

ВУЧКО

Она неће оног господина Вучка, кога су јој онако оцрнили, али
 правога господина Вучка, оправданог господина Вучка хоће!

СИМКА

Али она је већ то пресудила...

ВУЧКО

У љубомори! А у љубомори глупост је судија... То она још не
 зна, али то зна сваки који се заљубљивао...

(Вукајлу)

Је л' те да је тако?

ВУКАЈЛО

(Тргне се)

Шта?

ВУЧКО

Ви сте свакако били заљубљени?

ВУКАЈЛО

Никад. Имао сам друге бриге. Сиротиња, патња, ропство, мо-
 љакање за службу... и док сам све то пребринуо, одоцнио сам за
 заљубљивање. Пре кратког времена то сам се уверио кад сам
 просио извесну госпођицу па ме одбили. Уосталом данашњи
 свет изгледа да се уопште одучио волети. Нема праве љубави.

ВУЧКО

А ипак сте дошли да гледате девојку?

ВУКАЈЛО

Не, него да видим могу ли се некако ја – удомити?

ВУЧКО

(Симки и Мијалку)

Јесте ли чули?

СИМКА

(Букајлу)

То сте гледали!?

МИЈАЛКО

(За се)

На мене је. Мој син је...

ВУЧКО

И сви ће то гледати! Нико неће завирити у девојчину душу, него у очеву кесу!

МИЈАЛКО

Па и ви сте због очеве кесе...

ВУЧКО

Само као син!

МИЈАЛКО

Лажни!

Клавир престаје.

ВУЧКО

Привремени. По потреби службе, са свима припадностима првога сина, као вршилац те дужности.

МИЈАЛКО

Каква дужност? И ко вас постави за вршиоца...?

ВУЧКО

Пуки случај, а на предлог ваше прошлости. А то бива...

МИЈАЛКО

Кад бива?

ВУЧКО

Кад нас прошлост изненади!

XXXII ПОЈАВА

Исти. Аксентије. Г-ца Зорка. Г-ца Славка.

АКСЕНТИЈЕ

(Отвара спољна врата и пропушта Зорку и Славку)
Та, улазите. Кад кажу да је ту – ваљда је ту.

ЗОРКА

(Улазећи са Славком)
Што нас није сачекао у стану – ?

СЛАВКА

(Настави Зоркину реченицу)
Да му пожелимо срећан пут.

МИЈАЛКО

(Окрене се и види долазеће. Вучку)
Ево ваше прошлости!

ВУЧКО

Ал' не изненађује! Сувише је блиска.

СИМКА

(За се)
Опет ове, и онај касапин!

МИЈАЛКО

Е, то, то, што је сувише блиско, то вас и отуђује од Нате! То су те... што...

ВУЧКО

То? Ха, ха,ха!

АКСЕНТИЈЕ

(Са обема госпођицама пришао је већ на границу собе. Вучку)
Ако си мислио да се опраштамо пред непознатим сведоцима,
онда смо то могли учинити у чекаоници станице.

ВУЧКО

(Прилазећи им у сусрет)

Извините што вас нисам сачекао у своје стану

(Здрави се са свима)

али се десило нешто неочекивано – што ме је приморало да се
овде задржим...

ЗОРКА

Осећам да та исповест крије читав туђ свет, са којим не желите
да нас упознате.

ВУЧКО

На против. Одмах ћу вас упознати са три четвртине тога света

(Представља)

Госпођа Симка, супруга господина Мијалка

(Представља га)

народнога посланика и њихова принова г. Вукајло...

(Симки, Вукајлу, Мијалку, који су се груписали десно)

Госпођице Зорка и Славка, кћери отмене породице; господин
Аксентије Чворић бивши чиновник...

Међусобни поздрави главом.

СИМКА

(Мијалку тихо)

Овај се понаша к'о у својој кући...

МИЈАЛКО

(Тихо)

Видим!

ВУКАЈЛО

(Вади из цепа визит – карте и прилази госпођицама и предаје им уз клањање)

(Славки)

Вукајло Мијић, чиновник Министарства Пољопривреде и Вода...

(Зорки)

Вукајло Мијић, чиновник Министарства Пољопривреде и Вода...

(Прилази Аксентију)

Трећа категорија, трећа група.

СЛАВКА

(Зорки тихо)

Па ово је... онај што те просио?...

(Пригушује смеј)

ВУКАЈЛО

(Аксентију)

Вукајло...

АКСЕНТИЈЕ

Знам! Познајем ја вас и необријаног. Упознали смо се...

ВУКАЈЛО

Где? Кад?

АКСЕНТИЈЕ

Скоро. Кад сте просили госпођицу

(Покаже Зорку)

ВУКАЈЛО

(Згране се)

Е? – Тугаљива ствар...

МИЈАЛКО

(Симки)

И овога изненадила прошлост!

(За се, убеђујући себе)

Мој је, мој је!

ВУКАЈЛО

У ствари госпођицу је просила провадацика... а ја...

ЗОРКА

Та оставите се тога!...

(Вучку)

А четврта четвртина вашег света?

ВУЧКО

То је управо цео мој свет. Од кога сте ме не намерно ви госпођице одвојили.

ЗОРКА и СЛАВКА

(Заједно)

Ми!?

ВУЧКО

Да. Јер су овде схватили да ме ви гоните због неких ранијих веза и писама...

СЛАВКА

О!

ЗОРКА

Тражила сам свој рукопис, о слободној љубави...

ВУЧКО

(Симки)

Јесте л' чули?

СИМКА

Чујем и сад! Отворено признају...

ЗОРКА

О, госпођо! Ви сте жена, ви то не разумете као ми девојке...

ВУЧКО

(Симки)

И својим неразумевањем убедили сте и ону јадну девојку! Коју ће

(Прилази Вукајлу)

господин разуверити после изјава ових госпођица.

ВУКАЈЛО

Ја?

ВУЧКО

Да. Ви ћете објаснити ову забуну госпођици Нати. Ви сте јој брат.

ВУКАЈЛО

Али ви дуже и боље познајете моју сестру, него ја.

ВУЧКО

(Гурајући га према Натиним вратима)

Идите, идите! Објасните јој... Морате се заузети за мене, као што сам се ја за вас!

ВУКАЈЛО

(Прилично ушепртљен уђе у Натину собу)

XXXIII ПОЈАВА

Исти, без Вукајла, па Перса

СИМКА

(Тихо Мијалку)

Шта допушташ све то?!

МИЈАЛКО

Боље је да се све сврши, ту међу нама, онако усмено. Јер ако тај понова крене лист читаће многи и – опозиција!

СИМКА

Теби је само то у глави.

ВУЧКО

(Зорки, Славки и Аксентију)

Али, молим вас, седите...

СИМКА

(Мијалку)

Па видиш ли ти, шта тај – ?

МИЈАЛКО

Нека, нека! Неће дуго!

ПЕРСА

(Појави се на кујнским вратима)

Госпођо, шта ћемо замесити за супу?

(Повуче се у кујну)

СИМКА

Ништа!

(Оде љутито у кујну)

МИЈАЛКО

(За се)

Ништа, дабоме – све је замешено!

АКСЕНТИЈЕ

(Седајући Зорки и Славки)

Седите госпођице! Да видимо бар последњи чин, кад смо одоцнили за почетак. Уосталом за бесплатну публику доста је и свршетак. Хе, хе, хе!

ВУЧКО

Свршетак је главно. Одиграни чиновни сасвим су обични. Она је волела њега. Сасвим обично и то је све. Он је волео њу; сасвим обично, ал' то није све. У њему је била душа Ромеа и Сирана, али пригушена извесним ситницама. Десило се, да он важи као

докуманат греха прошлости њенога оца. Докуменат извучен из старе архиве. То је знао само само њен отац и спречавао је веридбу –

МИЈАЛКО

Оставите стару архиву у – архиву. Што је били, било.

ВУЧКО

Ал' је у вези са оним што ће бити.

(Настави)

И за то је он био на мукама –

АКСЕНТИЈЕ

(Упадне у реч)

Отац?

ВУЧКО

Не него – онај Он. – А и отац.

МИЈАЛКО

Ама зашто ви то причате?

ВУЧКО

Из поштовања према вама.

МИЈАЛКО

Врло чудно изражавате то поштовање.

ВУЧКО

Јер је све било чудно.

(Наставља осталима)

Али се јавља прави докуменат очевих греха, да проси кћер оца... свога оца...! Е, ту –

МИЈАЛКО

(Прекине га)

Ту – прекините!

ЗОРКА

Па ми још ништа не знамо!

СЛАВКА

Све саме загонетке!

АКСЕНТИЈЕ

То је заплет комада. Расплет ће све разјаснити. А мени је већ јасно. Тај господин –

(Узме из Славкиних руку визит – карту Вукајлову)

Вукајло, син је овог старог господина.

ЗОРКА

Па, шта је с' тим?

ВУЧКО

Много је с' тим, бар за мене.

АКСЕНТИЈЕ

(Зорки тихо)

А и за вас. Јер син овакве куће, сасвим би одговарао за зета ваше куће...

XXXIV ПОЈАВА

Исти. Тартаков.

ТАРТАКОВ

(Улази на спољна врата пре почетка последњег Аксентијевог говора прилази напред. Нико на њега не обраћа пажњу)

ВУЧКО

(Наставља)

Е, ту се побунио у мени морал, који се у таквим тренуцима издиже изнад нас као споменик над гробом –

МИЈАЛКО

(Оштро)

Али, господине Вучко!

Клавир из Натине собе свира стару руску химну "Боже Царја храни..."

ТАРТАКОВ

(Таман је снисходљиво почео да се клања и ако га нико није видео, кад чује руску химну – престрави се – изгледа му као да то долази из неба, земље и богзна од куд – уздрхти и готово ван себе јавкне)

Ах!...

СВИ

(Скоче изненађени)

Шта је?...

ТАРТАКОВ

(Искидано – плачно)

Што такое? Говорите ради Бога, што такое? – У менја сердце не на мјест...

(Заплаче се)

Гимна Русије...

(Посрне)

АКСЕНТИЈЕ

(Придржи га)

Шта му је?

ВУЧКО

(За се)

Њен инат!

ЗОРКА

Позлило му! Умире!

СЛАВКА

Умире!

МИЈАЛКО

Умире? Овде? – Ама ко је тај?

ВУЧКО

Рус... Просилац...

МИЈАЛКО

Генерал?! Ето ти сад! Па ово није фронт...

СЛАВКА

(Збуњено и пиштећим гласом)

Дајте воде! Воде!

(Трчи столу и зграби бокал па носи код Руса)

АКСЕНТИЈЕ

(Лагано спушта Руса на фотељу)

XXXVI ПОЈАВА

Исти. Агница. Ната. Вукајло. Симка. Перса (На вратима кујне)

АГНИЦА

(На вратима Натине собе)

Ко виче?

(Изиђе)

СИМКА

(Из кујне)

Шта је сад?

НАТА

(За Агницом излази из своје собе)

Шта се десило?

ВУКАЈЛО

(Излази за Натом)

Тугаљива ствар!

ВУЧКО

(Према Нати)
Русу је позлило!

ПЕРСА

(На вратима кујне, за се)
Напао га Миладин?!
(Остаје на вратима и загледа у сцену па се повуче у кујну)

НАТА

(Вучку)
Ви сте и ту криви?

СИМКА

О, господе, шта му је било?

АКСЕНТИЈЕ

Чуо је руску химну, па –

МИЈАЛКО

А? И њега је изненадила прошлост!...

ВУЧКО

(Нати)
Дакле, ви сте криви!

ЗОРКА

Сад му је већ лакше...

СЛАВКА

Долази к себи...

МИЈАЛКО

(Симки и Агници)
Је л' то тај генерал?

АГНИЦА

Није.

МИЈАЛКО

Па шта је онда дошао?

СИМКА

Због Вучковог стана.

МИЈАЛКО

Опет због Вучка!

(Вучку)

Па докле мислите ви да стварате – корупцију?

ВУЧКО

До год ви будете реакционар. Док се не измирите са судбином, која неће да учините нов грех, да спречите срећу двоје заљубљених!

(Покаже себе и Нату)

МИЈАЛКО

То није грех!

ВУЧКО

Ал' је близу греха.

МИЈАЛКО

Али она неће...

ВУКАЈЛО

Изгледа да хоће...

МИЈАЛКО

То треба она да призна.

ВУЧКО

Њен инат је признање...

(Прилази Нати)

Госпођице! Ево, преподобио сам се као молилац из унутрашњости кад чека Министра. –

НАТА

Причекајте га још мало...

(Измакне се мало у десно).

ТАРТАКОВ

(Око кога су се сви груписали, сем Мијалка, Вучка, Вукајла и Нате, долази к себи)

Темно! Чрезвичајно темно! – Јер Богу, уму непомињатно...

АКСЕНТИЈЕ

Све је ”поњатно”... Приберите се само...

ТАРТАКОВ

(Лагано устаје)

Точно правда, што оз судби никак нељзја уити...

(Клања се и извињује)

Ах, Боже мој! Ја, право, не могу ешче притти в себја... Ја думал умру... на јетом самом мјест! Помилујте – Прошчајте... не смеју даље беспокоит своим присуствием... имају чест представитеја Семјон Шершеневич Тартаков.

(Одлази)

XXVI ПОЈАВА

Исти, без Тартакова и Персе.

МИЈАЛКО

Ови Руси нарочито измишљају имена тешка за изговор само да секирају људе!

СЛАВКА

Сиромах!

АГНИЦА

Намучише се и ти Руси...

АКСЕНТИЈЕ

Још како!

ЗОРКА

Од куд ви знате?

АКСЕНТИЈЕ

И ја сам апсолвирао избеглиштво! Хе, хе, хе!

(Вучку)

Па, хоћемо ли да се праштамо?

ВУЧКО

Само док добијем господичин опроштај.

(Нати) Ја чекам...

НАТА

Дакле признајете да сте криви?

ВУЧКО

Не, него окривљен. Али после исказа сведока

(Покаже Зорку и Нату)

оглашен сам за некривог.

НАТА

Мама, чујете ли?

СИМКА

Чујем.

НАТА

Па шта кажете?

СИМКА

Ништа. Везао ми се језик.

НАТА

А ви, тата?

МИЈАЛКО

Ја гласам "за". На то сам навикао.

ВУЧКО

(Нати)

И ваш је брат "за". Породична већина пристаје, још једино зависи од вас.

НАТА

Били смо врло непажљиви...

АКСЕНТИЈЕ

Пристаће и госпођица. То би и раније било да си знао правило: женској је досадно кад си према њој сувише пажљив; ако си равнодушан, то је већ интересује, а кад си непажљив онда си јој идеал!

ВУЧКО

(Нати)

Рекли сте да сам био непажљив. Онда сам вам – идеал?

НАТА

(Вучку)

Само сте од тога идеала окрњили многе делове, јер се никад нисте отворено изјаснили.

АКСЕНТИЈЕ

Пардон. Допустите да се умешам. И бог Јупитер –

ЗОРКА

Опет некаква прича?

АКСЕНТИЈЕ

Не. Ово је митологија. Дакле, так бог Јупитер, није ниједној својој драгани дошао као Јупитер, него се претварао у бика, облак, лабуда или златну кишу. Зато су га и волеле женске, јер оне воле бикове, облаке, лабудове и златну кишу. Хе, хе, хе!

СЛАВКА

(Аксентију)

А у кога се ви претварате у таквим приликама?

АКСЕНТИЈЕ

Ја? Ни у шта, јер не умећ пре свега да се претворим у љубавника!
Хе, хе, хе!...

НАТА

(Вучку)

А ви?

ВУЧКО

У маково зрно. Био сам –

МИЈАЛКО

Маковски?

ВУЧКО

Не. Него мањи од маковога зрна, док се није расчистила ситуација. Некакво осећање, тешко као кајање, прикрадало се мојој души и плашило ме да се не покваре наши пријатељски односи. Зато сам пристао и на премештај, да се повучем и одпутујем, пре но што би се то догодило. Закључио сам, да за мене нема више љубави у животу, већ само дужност да бесциљно истрајем дане!

АКСЕНТИЈЕ

Ако се још декламујеш упропастићеш своју срећу!

ВУКАЈЛО

(За то време пише нешто на својој визит – карти)

ВУЧКО

Тако је. Ипак, поред свих изненађења и разочарења, стојим пред оном која ме чини срећним.

АГНИЦА

Не свршава се то без мене!

(Прилази Нати и приводи је Вучку)

НАТА

(Снебива се усиљено и најзад насмеје се и пружи Вучку руку)

ВУЧКО

(Љуби јој руку)

АГНИЦА

Ништа без мене!

ВУКАЈЛО

(За то време предао је своју карту Зорки)

ЗОРКА

(Вукајлу)

Па дали сте ми већ једну...

ВУКАЈЛО

Обрните! С' друге стране...

ЗОРКА

(Чита)

"Све што је говорио господин Вучко госпођици Нати, сматрајте као да сам ја Вама говорио" –

(Говори)

Е? То је нова врста прошевине!... Ха, ха, ха! –

АГНИЦА

И не важи без мене! – То ћу већ ја удесити!

(Прилази Зорки и Вукајлу)

НАТА

Мама! Ти се не љутиш?

СИМКА

То сам ја хтела још пре недељу дана, да није искрела прошлост твога тате! –

МИЈАЛКО

Моја прошлост?

(Погледа Вукајла)

Па ја се још нисам ни честито поздравио са мојом прошлошћу.

(Зове Вукајла)

Вуле!

ВУКАЈЛО

Одмах! –

(Остаје још у разговору са Агницом и Зорком)

ВУЧКО

(Нати – приводећи Аксентија)

Ово ће ти бити девер.

АКСЕНТИЈЕ

Ја?! – Е, дивно ћу изгледати са лентом од пешкира!

(Рукује се са Натом и Симком)

НАТА

(Мијалку)

Тата, пријатељ жели да вам честита.

МИЈАЛКО

Који пријатељ?

(Ната покаже Аксентија)

Аха! Е, хвала пријатељу.

АКСЕНТИЈЕ

(Рукујући се са Мијалком)

Пријатељство има разне категорије и групе, а ја бих хтео да се разврстам у прву групу друге категорије!

МИЈАЛКО

Опет указ!? О...

ВУЧКО

То ћете уједно, кад будете свршавали поништавање мога премештаја за Штип.

XXXVII ПОЈАВА

Исти Тодор, па Перса

ТОДОР

(Долази с' поља)

Па шта је? Хоће ли почети већ једном...?

СИМКА

Све је свршено.

ТОДОР

Свршено? Без мене? ... Па што сам се облачио?!

АГНИЦА

За дупло весеље.

ТОДОР

Како?

НАТА

Све ћемо вам објаснити. –

(Виче)

Персо! Послужи госте!

ВУЧКО

(Тодору)

Добили сте зета и унука!

ТОДОР

Унука!

МИЈАЛКО

Мога сина! –

(Узме Вукајла за руку и доведе га према Тодору)

ПЕРСА

(Доноси на служавнику више чаша и бокал пива – меће на велики сто)

НАТА

(Узима чаше које Перса налије и нуди редом свима)

Точи Персо!

ПЕРСА

Морам, да се вежбам за бифе!

ТОДОР*

(Посматра дотле Вукајла – зинуо од чуда)

А – а! Не сећам се...

АКСЕНТИЈЕ

(Поздрављајући)

Нек је срећно!

ЗОРКА и СЛАВКА

Честитамо!

Сви се куцају чашама, пију и смеју се.

МИЈАЛКО

(Загрли Вукајла)

Сине!

ВУКАЈЛО

Оче!

МИЈАЛКО

(Гледа Вукајла, па као у првome чину)

Иста Савка!

ЗАВЕСА

Нови Сад, 1925.

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

ПРВО КОЛО

Књига 1, Панта Срећковић, БОЈ НА ДУБЉУ

Књига 2, Милутин Ибровац, БОЖИЈИ СУД
НА МЕНДИНОМ БРДУ

Књига 3, Миодраг Поповић Шапчанин, БОГОМИЛИ

Књига 4, Илија Вукићевић, ЛЕПА БУЛА

Књига 5, Живко М. Романовић, ПРОКОП

ДРУГО КОЛО

Књига 1, Миодраг Поповић Шапчанин, ДУШАН СИЛНИ

Књига 2, Миодраг Поповић Шапчанин, ГОСПОЋИЦА
КАО СЕЉАНКА

Књига 3, Миодраг Поповић Шапчанин, ТРНОВА КРУНА

Књига 4, Мита Поповић, КРВАВИ ПРЕСТО

Књига 5, Светислав Ђурђевић, ЛАЖНА ИСПРАВА

ТРЕЋЕ КОЛО

Књига 1, Мита Поповић, НАШИ СЕЉАНИ

Књига 2, Жарко Лазаревић, САМРТНА КЛЕТВА

Књига 3, Жарко Лазаревић, УГАШЕНО ОГЊИШТЕ

Књига 4, Жарко Лазаревић, КРОЗ ШИБУ

Књига 5, Тодор Пинтеровић, ЈУРМУСА И ФАТИМА

ЧЕТВРТО КОЛО

Књига 1, Атанасије Николић, ДРАГУТИН, КРАЉ СРПСКИ

Књига 2, Јован Суботић, КРСТ И КРУНА

Књига 3, Доброслав Ружић, СТЕВАН ДЕЧАНСКИ

Књига 4, Милош Цветић, БРАЋА

Књига 5, Светозар Ђоровић, У МРАКУ

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

ПЕТО КОЛО

Књига 1, Мита Димитријевић, ОЛИВЕРА

Књига 2, Мита Димитријевић, ПИРОВАЊЕ

Књига 3, Мита Димитријевић, ЉУБАВНИК СВОЈЕ ЖЕНЕ

Књига 4, Мита Димитријевић, СЕСТРА ЛЕКЕ КАПЕТАНА

Књига 5, Мита Димитријевић, КАЊОШ МАЦЕДОНОВИЋ

ШЕСТО КОЛО

Књига 1, Милош Перовић, СЛЕПИ БРАНКОВИЋИ

Књига 2, Милош Перовић, РАЗОРЕНИ ДОМ

Књига 3, Ђуро Димовић, КРАЉЕВИЋ МАРКО

Књига 4, Ђуро Димовић, ЂУРАЋ СМЕДЕРЕВАЦ

Књига 5, Ђуро Димовић, БАШ ЧЕЛИК

СЕДМО КОЛО

Књига 1, Милош Перовић, КРАЉ СТЕВАН ТОМАШЕВИЋ

Књига 2, Љубинко, ДЕВОЈАЧКА КЛЕТВА

Књига 3, Љубинко, СУЂАЈЕ (СУЂЕНИЦЕ)

Књига 4, Манојло Ђорђевић Призренац, ЉУБАВ И СУЈЕТА
или ОТРОВНИЦА

Књига 5, Милутин Чекић, У СВОМЕ ДОМУ

ОСМО КОЛО

Књига 1, Никола Ђорић, МОМИР

Књига 2, Владан Ђорђевић, НАРОД И ВЕЛИКАШИ

Књига 3, Милорад М. Петровић, ЧУЧУК СТАНА

Књига 4, Петар Петровић Пеција, РУШКА

Књига 5, Душан Ђ. Цветковић – Дуца, НА ПРАГУ ОТАЏБИНЕ

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.4-2

ЦВЕТКОВИЋ, Брана

Гром у коприве : кад нас прошлост
изненади : три чина / Брана Цветковић. –
Београд : Музеј позоришне уметности Србије,
2002 (Београд : Србоштампа). – 274 стр. : слика
аутора ; 15 см. – (Библиотека Драмска баштина :
коло 9, књ. 5)

Тираж 300.

ISBN 86-80629-10-3

COBISS-ID 102579212

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

ДЕВЕТО КОЛО

Књига 1

Брана Цветковић
ДУХОВИ ИЗ АСТАЛЧЕТА (С ОНОГА СВЕТА)

Књига 2

Брана Цветковић
НАШИ ЗЕЛЕНАШИ
КРАЉЕВИЋ МАРКО ПО ДРУГИ ПУТ МЕЂУ СРЕБИМА
СРПСКО-АУСТРИЈСКИ РАТ

Књига 3

Брана Цветковић
ТЕЛЕФОН БЕЗ ЖИЦА
АРТИЉЕРИЈА РУСТИКАНА
ОПЕРЕТСКА ПРИМАДОНА
БЕОГРАЂАНИН У ПАЛАНЦИ

Књига 4

Брана Цветковић
ЦРНА РУКА

Књига 5

Брана Цветковић
ГРОМ У КОПРИВЕ